

Травень 2026 року

ЗВІТ

ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІV ФАЗИ ПРОЄКТУ

МОНІТОРИНГ СУДОВИХ ПРОВАДЖЕНЬ ТА АНАЛІЗ СУДОВИХ РІШЕНЬ У СПРАВАХ ПРО ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ (ЗА СТ.438 КК УКРАЇНИ)

Human Rights
Institute

Цей звіт підготовлено ВГО «Асоціація правників України» в межах IV фази Проєкту «Моніторинг судових засідань за ст. 438 КК України та аналіз рішень щодо воєнних злочинів» за підтримки Міжнародної асоціації юристів та Проєкту ЄС «Право-Justice», що впроваджується Expertise France.

Починаючи з першої фази проєкту, він реалізується за підтримки Верховного Суду, Офісу Генерального прокурора та Координаційного центру з надання правничої допомоги.

Підготовку звіту забезпечили:

Ольга Саленко, кандидатка юридичних наук, доцентка Київського національного університету імені Тараса Шевченка, експертка Проєкту.

Зоя Загиней-Заболотенко, докторка юридичних наук, завідувачка відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, експертка Проєкту.

Інна Ліньова, директорка Інституту прав людини АПУ, радниця з міжнародної діяльності.

Катерина Пищик, керівниця проєктів Асоціації правників України — координаторка Проєкту.

Анна Стаханова, головна експертка з питань відповідальності за міжнародні злочини Проєкту ЄС «Право-Justice».

Переклад звіту англійською мовою здійснили:

Сімона Теволде, перекладачка Проєкту ЄС «Право-Justice»,

Наталія Фокіна, перекладачка Проєкту ЄС «Право-Justice».

ЗМІСТ

ГЛОСАРІЙ, СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА ВЖИВАНИХ СЛІВ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ	5
ПЕРЕДМОВА	7
ВСТУП	10
ТЕНДЕНЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФАЗ ПРОЄКТУ	12
А. Тенденції у сфері моніторингу судових засідань	12
Б. Тенденції у сфері аналізу судових рішень.....	14
МЕТОДОЛОГІЯ	17
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ МОНІТОРИНГУ СУДОВИХ ЗАСІДАНЬ	19
1.1. Доступність та публічність правосуддя.....	19
1.2. Незалежність і безсторонність суду	27
1.3. Право на участь у процесі та забезпечення захисту: присутність сторін, судовий розгляд за відсутності обвинуваченого (in absentia), право на захист, участь потерпілих і свідків.....	29
1.3.1. Присутність сторін.....	29
1.3.2. Судовий розгляд за відсутності обвинуваченого (in absentia).....	32
1.3.3. Право на захист	34
1.3.4. Участь потерпілих і свідків.....	37
1.4. Рівність сторін	40
1.5. Презумпція невинуватості і тягар доказування.....	41
1.6. Право мовчати і не свідчити проти себе	42
1.7. Розумні строки та ефективність	43
1.8. Право на переклад	46
1.9. Свобода і особиста недоторканність.....	48
1.10. Застосування міжнародного гуманітарного права.....	49
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУДОВИХ РІШЕНЬ	52
2.1. Загальний аналіз судових рішень	52
2.1.1. Загальна характеристика (регіони, інстанції, к-ть, тенденції щодо кількості)	52
2.1.2. Профілі засуджених.....	53
2.1.3. Процесуальний статус військовополонених у кримінальних провадженнях за ст. 438 КК	57

Зарахування у строк покарання військовополоненим на території України у строк покарання у виді позбавлення волі час тримання у таборах для військовополонених чи в дільницях для військовополонених	58
Участь захисника у кримінальному провадженні за ст. 438 КК щодо військовополоненого, військовослужбовця ЗС РФ чи інших військових формувань держави-агресора.....	59
2.2. Кваліфікація за ст. 438 КК	60
2.2.1. Кваліфікація за частинами 1 або 2 ст. 438 КК.....	60
2.2.2. Кваліфікація воєнних злочинів за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями	61
2.2.3. Кваліфікація з урахуванням форми та виду співучасті.....	62
2.2.4. Кваліфікація воєнних злочинів, вчинених в одному регіоні.....	63
2.2.6. Аналіз вироку, виправдувального в частині епізоду вчинення воєнного злочину	65
2.3. Форми воєнних злочинів	65
2.4. Встановлення контекстуальних обставин	76
2.5. Посилання на норми МГП під час формулювання обвинувачення.....	77
2.6. Встановлення ознак суб'єктивної сторони воєнних злочинів	78
2.7. Призначення міри покарання за ст. 438 КК	80
2.8. Врахування обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання	80
2.9. Спеціальна процедура кримінального провадження (спеціального досудового розслідування та спеціального судового розгляду (in absentia).....	81
2.10. Дослідження та оцінка судом доказів вчинення воєнних злочинів	82
2.11. Докази, безпосередньо досліджені судом, які підтверджують винуватість особи у вчиненні воєнного злочину	83
2.12. Вирішення цивільних позовів	87
2.13. Вирішення долі речових доказів.....	88
2.14. Забезпечення перекладу вироку російською мовою	89
2.15. Апеляційне оскарження вироків судів першої інстанції	89
2.16. Касаційне оскарження вироків судів першої інстанції	92

ДОДАТОК І. ЗАПИТАЛЬНИК МОНІТОРА 94

ДОДАТОК ІІ. КАТАЛОГ СПРАВ ЗА СТ. 438 КК УКРАЇНИ..... 105

2022 рік	105
2023 рік	106
2024 рік.....	110
2025 рік.....	113
2026 рік.....	119

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА ВЖИВАНИХ СЛІВ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ

АПУ — ВГО «Асоціація правників України»

БПД — Безоплатна правнича допомога

ВКЗ — Відеоконференцзв'язок

ВККСУ — Вища кваліфікаційна комісія суддів України

ВРП — Вища рада правосуддя

ВС — Верховний Суд

Дільниця для тримання військовополонених — окреме ізольоване приміщення у виправній колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, середнього та максимального рівня безпеки, а також у слідчому ізоляторі ДКВС, призначене для тимчасового перебування військовополонених (п. 2 розділу 1 Порядку тримання військовополонених)

ДСАУ — Державна судова адміністрація України

Додатковий протокол I до Женевських конвенцій — Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I)

ЄДРСР — Єдиний державний реєстр судових рішень

ЄСПЛ — Європейський суд з прав людини

Женевська конвенція — Женевська конвенція про поводження з військовополоненими

Загальна декларація — Загальна декларація прав людини

ЗС РФ — Збройні Сили Російської Федерації

КК України — Кримінальний кодекс України

ККС ВС — Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду

КПК України — Кримінальний процесуальний кодекс України

Конвенція — Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

МГП — Міжнародне гуманітарне право

Міжнародний пакт — Міжнародний пакт про громадянські та політичні права

ОГП — Офіс Генерального прокурора

Римський статут — Римський статут Міжнародного кримінального суду

СНПК — сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом

Табір для тримання військовополонених (далі - табір) — установа, що утворюється Мін'юстом для розміщення та тримання військовополонених у період дії на території України воєнного стану, який охоплює воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій (п. 2 розділу 1 Порядку тримання військовополонених)

Areas for improvement — сфери для покращення

Good practices — позитивні приклади

FPV-дрон — (від англ. First Person View; дрони з камерою від першої особи, які часто застосовуються в розвідці або як ударні дрони).

IBA — Міжнародна асоціація юристів (International Bar Association)

ІВАНРІ — Інститут прав людини Міжнародної асоціації юристів (International Bar Association's Human Rights Institute)

СоЕ СМ — Комітет Міністрів Ради Європи (Committee of Ministers of the Council of Europe)

ПЕРЕДМОВА

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, розпочата 24 лютого 2022 року, поставила перед українською правовою системою безпрецедентні виклики. В умовах активних бойових дій, масового вимушеного переміщення людей, загибелі мирного населення та руйнування інфраструктури судова система України продовжує функціонувати та виконувати свою конституційну місію — здійснення правосуддя, зокрема щодо найтяжчих злочинів: воєнних злочинів за статтею 438 Кримінального кодексу України.

Асоціація правників України вже четвертий рік поспіль координує реалізацію проєкту з моніторингу судових засідань та аналізу судових рішень у справах про воєнні злочини. Це дослідження є унікальним не лише для України, а й у ширшому міжнародному контексті: жодна інша країна, що перебуває в стані активного збройного конфлікту, не здійснює настільки систематичного та методологічно вивіреного моніторингу правосуддя в реальному часі.

Цей звіт фіксує як прогрес, досягнутий українськими судами у забезпеченні стандартів справедливого судочинства, так і системні виклики, що потребують подальшої уваги з боку держави, міжнародних партнерів і громадянського суспільства.

Однією з ключових тенденцій, що зберігається протягом усіх фаз проєкту, залишається переважна більшість проваджень, що здійснюються за відсутності обвинуваченого — *in absentia*. Це є закономірним наслідком триваючого збройного конфлікту. Разом із тим такі провадження покладають на суди особливу відповідальність — забезпечити, щоб право на справедливий суд дотримувалося навіть за відсутності підозрюваного чи обвинуваченого, а докази досліджувалися з належною ретельністю. Підвищення якості таких проваджень є одним із пріоритетів, на які звертають увагу експертки Проєкту.

Особливої уваги заслуговує зростання кількості зареєстрованих воєнних злочинів. Ця динаміка відображає одночасно масштаб злочинів та невинне розширення зусиль із документування. Завданням системи правосуддя в таких умовах є не лише забезпечити ефективне переслідування, а й гарантувати, що кожне провадження відповідатиме стандартам, які підтверджуватимуть легітимність вироків в очах міжнародної спільноти.

Інститут прав людини Асоціації правників України висловлює щиру вдячність Верховному Суду України, Офісу Генерального прокурора та Координаційному центру з надання правничої допомоги за відкритість до діалогу та підтримку моніторингової ініціативи з самого її початку. Ця співпраця є прикладом конструктивної взаємодії між інститутами громадянського суспільства та державними органами в ім'я спільної мети — забезпечення справедливості та підзвітності.

Ми також вдячні нашим партнерам — Міжнародній асоціації юристів (IBA) та Проєкту ЄС «Право-Justice», що впроваджується Expertise France, — за незмінну підтримку та довіру до цієї роботи. Спільними зусиллями ми формуємо доказову базу, яка слугуватиме не лише для вдосконалення практики правосуддя в Україні, а й для розвитку міжнародних стандартів відповідальності за воєнні злочини.

Цей звіт адресовано законодавцям, суддям, прокурорам, адвокатам, громадянському суспільству та міжнародним спостерігачам і всім, хто прагне, щоб Україна здобула справедливість — не лише перемогу на полі бою, а й у залах судів. Ми переконані: документування, аналіз та відкрита дис-

кусія є необхідними умовами для реального прогресу.

Інститут прав людини АПУ залишається відданим місії сприяння верховенству права, захисту прав людини та підтримці підзвітності — сьогодні і в майбутньому.

Інна Ліньова, директорка Інституту прав людини АПУ;

Катерина Пищик, керівниця проєктів Асоціації правників України — координаторка Проєкту

Четверта фаза проєкту з моніторингу судових проваджень у справах про воєнні злочини — це не просто продовження розпочатої роботи. Це свідчення того, що українська система правосуддя здатна не лише функціонувати в умовах війни, а й послідовно вдосконалюватися, відповідати на виклики та зберігати відданість принципам верховенства права навіть у найважчі часи.

Проєкт ЄС «Право-Justice» послідовно підтримує цей процес. Ми бачили, як від фази до фази зростала методологічна зрілість моніторингу, поглиблювався аналіз, ставали більш конкретними й дієвими рекомендації. Кожен новий звіт — це не повторення попереднього, а крок уперед: нові спостереження, нові висновки, нові точки відліку для реформ.

Четверта фаза відбувалася в умовах, які стали ще складнішими: збройний конфлікт триває, навантаження на суди зростає, кількість проваджень збільшується. І все ж — суди працюють. Судді, прокурори, адвокати та спостерігачі виконують свої функції, нерідко під звуки сирен і вибухів. Це не просто професійна стійкість — це моральна позиція, яка формує основу для майбутньої відповідальності та справедливості.

Результати моніторингу цієї фази підтверджують: прогрес є, і він відчутний. Водночас залишаються системні виклики, які потребують уваги як із боку державних інституцій, так і з боку міжнародних партнерів. Якість судового розгляду справ *in absentia*, забезпечення реальної участі захисту, чутливе ставлення до потерпілих і свідків — усі ці питання знайшли відображення у звіті та вимагають конкретних відповідей.

Проєкт ЄС «Право-Justice» переконаний: моніторинг судових проваджень є не лише інструментом контролю, а й механізмом інституційного розвитку. Відкритість судів до спостереження, їхня готовність до діалогу та сприйняття рекомендацій — це ознаки зрілої демократичної системи, яка обирає прозорість.

Щиро дякуємо Асоціації правників України та Інституту прав людини АПУ за невпинну роботу, моніторам і експертам — за сумлінність і професіоналізм, партнерам — за підтримку й довіру. Сподіваємось, що цей звіт стане дієвим орієнтиром для всіх, хто будує справедливість в Україні — сьогодні та на роки вперед.

Оксана Цимбрівська, керівниця Проєкту ЄС «Право-Justice»;

Анна Стаханова, головна експертка Проєкту ЄС «Право-Justice» з питань відповідальності за міжнародні злочини

Протягом останніх кількох років ми підтримуємо Асоціацію правників України у цій важливій ініціативі з моніторингу судових процесів у справах про воєнні злочини. У межах цієї роботи ми також відзначаємо послідовну підтримку з боку українських судів: їхню готовність забезпечувати проведення моніторингу судових засідань, долучатися до відкритого діалогу, сприймати його результати та враховувати обґрунтовану критику. Особливої ваги це набуває в умовах триваючого збройного конфлікту, який створює численні виклики для функціонування системи правосуддя. Водночас саме така відкритість і співпраця свідчать про незмінне прагнення України забезпечити

справедливість і притягнення до відповідальності за злочини Росії — з перших днів повномасштабної агресії.

Як свідчить звіт, існують певні постійні виклики, з якими Україна намагається впоратися щодня. Зокрема, переважна більшість проваджень продовжує здійснюватися за відсутності обвинуваченого. Утім, значення проваджень *in absentia* не можна недооцінювати. Досвід постраждалих та свідків з різних куточків світу свідчить: провадження *in absentia*, якщо воно проводиться належним чином, є важливим елементом встановлення істини щодо грубих порушень прав людини, забезпечення відповідальності, надання постраждалим можливості бути почутими в суді, а також захисту їхнього права на своєчасне правосуддя. Хоча під час таких проваджень постраждалі не можуть зустрітися зі своїми кривдниками віч-на-віч, вони все ж отримують доступ до правосуддя і механізму притягнення до відповідальності — того, чого багато постраждалих у світі позбавлені взагалі або до чого вони отримують доступ із таким запізненням, що справедливість стає недосяжною за їхнього життя.

Спостерігаючи за розвитком подій в Україні впродовж останніх років, ми відзначаємо важливі кроки, спрямовані на те, щоб зусилля із забезпечення правосуддя та притягнення до відповідальності формувалися з урахуванням потреб постраждалих. Ухвалюються нові закони та розробляються нові політики на їх підтримку — задля того, щоб вони могли ефективно брати участь у процесах відправлення правосуддя. Це важливий крок, аналогів якому ми не спостерігали в жодній іншій ситуації конфлікту чи постконфліктного врегулювання. Разом із тим, необхідно зробити ще багато для захисту прав постраждалих та для вдосконалення процесів відправлення правосуддя в цілому — і це має здійснюватися у співпраці з міжнародними партнерами, керуючись пріоритетами та потребами, які визначає сама Україна.

Д-р Марк Елліс, Виконавчий директор International Bar Association (IBA)

Д-р Евеліна Очаб, Старший юристка програм International Bar Association's Human Rights Institute (IBAHRI)

ВСТУП

З початку повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України питання притягнення до відповідальності за воєнні злочини набуло особливої ваги як для самих постраждалих, так і для держави, яка зобов'язана забезпечити справедливість і захист прав людини в умовах війни. Судова система України у цих обставинах не лише виконує свою конституційну функцію, а й формує основу для подолання безкарності, відновлення довіри до інституцій та зміцнення міжнародної репутації України як правової держави. Саме від якості та відкритості правосуддя у справах про воєнні злочини значною мірою залежить сприйняття спроможності держави захищати права людини, а також довіра до її міжнародних зобов'язань.

За даними Офісу Генерального прокурора, станом на 16 квітня 2026 року в Україні зареєстровано 221 929 правопорушень, кваліфікованих за статтею 438 КК України (воєнні злочини). Для порівняння: на момент підготовки звіту за III фазою їх налічувалося 179 803 (вересень 2025 р.), а наприкінці травня 2024 року — 129 065. Тобто лише за час, що минув між III та IV фазами, кількість зареєстрованих епізодів зросла на 23,5%, а порівняно з 2024 роком — майже на 72%. Ця динаміка відображає як масштабність злочинів, так і невпинне розширення зусиль правоохоронних органів із їх документування та розслідування.

Із липня 2023 року ВГО «Асоціація правників України» реалізує ініціативу з моніторингу судових засідань та аналізу судових рішень у справах про воєнні злочини, зосереджуючись на провадженнях за статтею 438 КК України. Проєкт охоплює чотири послідовні фази:

- I фаза (липень — жовтень 2023 р.): відвідано 237 судових засідань у 114 справах; проаналізовано 44 вироби.
- II фаза (грудень 2023 — травень 2024 р.): здійснено моніторинг 605 засідань у 172 провадженнях; проаналізовано 35 вироків першої інстанції, 10 ухвал апеляційних судів та 2 рішення касаційного суду.
- III фаза (листопад 2024 — червень 2025 р.): охоплено понад 1 100 засідань у 292 провадженнях, безпосередньо відвідано 644; проаналізовано 55 вироків першої інстанції та 9 ухвал апеляційних судів.
- IV фаза (листопад 2025 — березень 2026 р.): аналітична складова охоплює період з кінця травня 2025 р. до кінця березня 2026 р.; в полі зору Проєкту — понад 1 000 засідань у 327 справах, безпосередньо відвідано понад 480. Проаналізовано 63 вироби судів першої інстанції, 5 ухвал апеляційних судів та 1 постанова суду касаційної інстанції.

Повні звіти за попередніми фазами доступні на [сайті АПУ](#).

Географія IV фази охоплювала дев'ять регіонів: Дніпро та Дніпропетровську область, Запоріжжя та Запорізьку область, Київ та Київську область, Миколаїв і Миколаївську область, Одесу і Одеську область, Суми та Сумську область, Харків і Харківську область, Херсон і Херсонську область, Чернігів і Чернігівську область. Моніторинг не здійснювався в Донецькій та Черкаській областях — через безпекову ситуацію та відсутність моніторів у регіоні відповідно.

Координацію моніторингу та підготовку аналітичного звіту забезпечила команда Інституту прав

людини Асоціації правників України та експертки Проєкту. До процесу залучено професійних моніторів — адвокатів та юристів, які пройшли відповідну підготовку та діяли на основі єдиної методології.

IV фаза реалізується за підтримки Міжнародної асоціації юристів та Проєкту ЄС «Право-Justice», що впроваджується Expertise France.

З самого її початку ініціатива здійснюється за підтримки Верховного Суду, Офісу Генерального прокурора та Координаційного центру з надання правничої допомоги. Ми вдячні нашим партнерам за прозорість та конструктивний діалог.

ТЕНДЕНЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФАЗ ПРОЄКТУ

Нижче систематизовано ключові тенденції, виявлені за результатами IV фази у порівнянні з попередніми. Вони структуровані за двома блоками: моніторинг судових засідань та аналіз судових рішень. Наприкінці подано наскрізні висновки: що покращується, що залишається невирішеним та що є принципово новим.

А. Тенденції у сфері моніторингу судових засідань

Відкладення засідань: системна проблема загострюється

IV фаза фіксує суттєве загострення проблеми відкладень: близько 70% промоніторених засідань не відбулися або були перенесені. Для порівняння, у III фазі ця проблема також визначалася як значна, однак не вимірювалася у відсотковому співвідношенні, що не дозволяє здійснити пряме кількісне порівняння, але свідчить про збереження та посилення негативної тенденції.

Відкладення в переважній більшості зумовлені такими системними причинами: неявка учасників процесу (потерпілих, свідків, у тому числі через мобілізацію та вимушене переміщення), технічні причини, проблеми із повідомленням обвинувачених, клопотання сторін (захисту або обвинувачення), завантаженість суддів, а також відсутність суддів через лікарняний, відрядження чи кадрові зміни.

Такий рівень відкладень є показником не окремих процесуальних збоїв, а глибоких структурних викликів судочинства в умовах тривалої війни.

Доступність та публічність: стабільність позитивних практик, нові виклики

Позитивні тенденції, зафіксовані в III фазі, збереглися та зміцнилися в IV фазі: загальнодоступність інформації на офіційних ресурсах, відкритість засідань для громадськості та медіа, присутність міжнародних спостерігачів.

Водночас з'явилися нові виклики: фіксувалися поодинокі випадки фактичного обмеження публічності («відкритий розгляд за зачиненими дверима» — справа № 367/299/26, Ірпінський міський суд Київської області), а також ризики порушення приватності потерпілих у справах про сексуальне насильство (публікація повного імені потерпілої у відкритому доступі — справа № 367/10949/24, Ірпінський міський суд Київської області).

Стала невирішена проблема всіх чотирьох фаз: відсутність централізованої публічної бази даних

проваджень про воєнні злочини.

Технічна інфраструктура: новий системний фактор

IV фаза вперше фіксує технічні збої через обстріли критичної інфраструктури як окремий системний фактор, що безпосередньо і структурно впливає на здійснення правосуддя. Якщо в III фазі технічні труднощі фіксувалися як окремі випадки, то тепер вони набули характеру хронічної загрози здійсненню правосуддя.

Відключення електроенергії, нестабільний інтернет-зв'язок і збої ВКЗ призводили не лише до відкладень, а й до ситуацій, коли засідання формально відбувалися, але фактична участь сторін була зведена до мінімуму. Наприклад, у справі № 753/20268/24 (Дарницький районний суд м. Києва) з огляду на участь захисника у судовому засіданні через ВКЗ та нестабільне з'єднання дослідження доказів фактично тривало лише -10 хвилин. Найбільша кількість таких випадків зафіксована у січні 2026 р., що корелює з найінтенсивнішими обстрілами енергетичної інфраструктури.

Провадження in absentia: хронічні проблеми, нові ускладнення

Частка проваджень in absentia залишається надзвичайно високою. У IV фазі лише 4 справи розглядалися за фізичної присутності обвинуваченого (у III фазі — 7). Більшість обвинувачених перебувають на тимчасово окупованих територіях або на території держави-агресора, їх місцезнаходження невідоме або забезпечити явку практично неможливо.

Нові ускладнення у IV фазі:

- Виклики у кримінальних провадженнях, зокрема щодо воєнних злочинів, здебільшого здійснюються шляхом публікації повісток в офіційних джерелах (друкованих виданнях та на сайтах судів і Офісу Генерального прокурора). Водночас ефективність такого способу повідомлення залишається обмеженою, оскільки обвинувачені, які перебувають на тимчасово окупованих територіях або на території РФ, імовірно не мають доступу до цих ресурсів. Додатково проблема ускладнюється відсутністю єдиного підходу до визначення друкованого видання для публікації повісток після втрати чинності постановою Кабінету Міністрів України № 52 (листопад 2022 р.). Це призводить до ситуацій, коли різні територіальні управління ДСА укладають договори з різними виданнями, про що суди не завжди своєчасно поінформовані. Зокрема, у провадженні № 367/11492/24 (Ірпінський міський суд Київської області) судове засідання було відкладено через те, що повістка не була опублікована у зв'язку зі зміною визначеного видання.
- Труднощі з отриманням відповідей від державних органів щодо статусу обвинувачених (загибель, полон, зникнення) — Державна прикордонна служба, Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими (справи № 363/4781/24 (Вишгородський районний суд Київської області), № 638/12460/25 (Шевченківський районний суд м. Харкова)).

Водночас окремі суди демонструють більш активну позицію у встановленні статусу обвинуваченого: направлення запитів, доручення стороні обвинувачення надати додаткові докази, використання альтернативних каналів повідомлення (електронна пошта, месенджери, соціальні мережі).

Право на захист: покращення нерівномірне

Порівняно з III фазою, де фіксувалися явні прояви формального захисту (участь адвоката за кермом, відсутність правової позиції, неознайомлення з матеріалами справи), IV фаза засвідчує покращення середнього рівня якості захисту: активна участь у визначенні порядку дослідження доказів, ефективний перехресний допит, ініціювання додаткових слідчих дій.

Водночас зберігаються системні проблеми:

- Відсутність комунікації з підзахисними, особливо у провадженнях in absentia.

- Організаційні виклики у складних багатоепізодних справах (справа № 361/3366/23 (Броварський міськрайонний суд Київської області) — шестеро захисників без узгодженої участі).
- Суспільний тиск і негативне сприйняття захисників, що беруть участь у справах про воєнні злочини, — проблема, зафіксована ще у III фазі й досі не вирішена.

Участь потерпілих і свідків: зростання пасивності, брак поінформованості

В обох фазах фіксуються позитивні практики психологічної підтримки та чутливого ставлення до вразливих потерпілих. Однак у IV фазі явнішою стає тенденція зростання пасивності потерпілих: дедалі більше з них подають заяви про розгляд справи без їх участі. Частково це пояснюється, серед іншого, триваючою війною, мобілізацією, вимушеним переміщенням та психологічною втомою від тривалих проваджень.

Нова проблема IV фази: потерпілі не поінформовані про свої процесуальні права — зокрема про право на цивільний позов, право на безоплатну правову допомогу та про те, хто саме є їхнім представником. У справі № 363/2821/25 (Вишгородський районний суд Київської області) потерпілі не знали, що мають право на подання цивільного позову, і вважали, що хтось вже захищає їхні інтереси. Ця проблема є системнішою, ніж фіксувалося у III фазі.

Б. Тенденції у сфері аналізу судових рішень

Часткова зміна фокусу аналізу

Під час IV фази моніторингу було частково зміщено фокус уваги та проаналізовано офіційні статистичні дані Державної судової адміністрації за 2022 - 2025 роки в аспекті притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 438 КК України.

Також уперше як окремий аналітичний аспект розглядається процесуальний статус військовополонених у кримінальних провадженнях.

Більше уваги звертається на проблемі використання положень МГП під час кваліфікації вчинених воєнних злочинів.

Кваліфікація за ст. 438 КК: прогрес у деталях, збережені проблеми

Обидві фази фіксують неоднорідність кваліфікації однотипних злочинів, вчинених в одному регіоні. IV фаза підтверджує, що попередні рекомендації залишаються нереалізованими.

IV фаза поглиблює аналіз проблеми нової редакції ч. 2 ст. 438 КК (закон № 4012-IX від жовтня 2024 р.): попри те, що III фаза вже зафіксувала юридичну колізію між новим формулюванням та нормами МГП щодо умисного вбивства як самостійної форми воєнного злочину, практика застосування нової редакції потребує окремого висвітлення.

Встановлення контекстуальних обставин: стабільне покращення

Між фазами простежується чітка позитивна динаміка. III фаза зафіксувала: порівняно з I-II фазами, «встановлення контекстуальних обставин здійснюється більш чітко та стисло». IV фаза підтверджує цю тенденцію: окремі вирокі містять посилання на рішення МТКЮ, резолюції ГА ООН та рішення ЄСПЛ як обґрунтування факту збройного конфлікту.

Водночас зберігається поодинокі проблеми відсутності встановлення контекстуальних обставин в окремих вирокках — вона не є системною, але потребує постійної уваги.

Застосування норм МГП: від фіксації до оцінки якості

III фаза: більшість вироків містять посилання на норми МГП. IV фаза вводить окремий розділ 2.5

«Посилання на норми МГП під час формулювання обвинувачення» та новий блок у Запитальнику монітора — щодо дотримання МГП безпосередньо під час судових засідань. Це концептуальне поглиблення аналізу: від констатації наявності посилань — до оцінки їх системності та якості.

Складність пошуку вироків, ухвалених за ст. 438 КК, в окремих випадках

Звертаємо увагу на таку проблему як складність в окремих випадках пошуку вироків, ухвалених за ст. 438 КК у тих випадках, коли кваліфікація здійснювалася судами за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями (зокрема, з кримінальними правопорушеннями проти основ національної безпеки України, правопорушеннями проти громадської безпеки).

Суди у таких справах забезпечують мінімальний фокус уваги на дослідженні доказів, що підтверджують факт вчинення обвинуваченим саме воєнних злочинів.

Суб'єктивна сторона та докази: систематизація позитивної практики

Загальна тенденція обох фаз: суди дедалі ретельніше оцінюють допустимість доказів; IV фаза фіксує приклади виключення доказів, отриманих з порушенням КПК.

V. Наскрізнi тенденції: від III до IV фази

Стабільні позитивні тенденції

- Судова система продовжує функціонувати в умовах активних бойових дій, дотримуючись базових гарантій справедливого судочинства.
- Якість вироків стабільно зростає: більш чітко описуються контекстуальні обставини, які не потребують доведення, ознаки суб'єктивної сторони, посилань на МГП.
- Відкритість судового процесу для громадянського суспільства та міжнародних спостерігачів зберігається.
- Суди іноді продовжують демонструвати активну позицію у встановленні статусу обвинуваченого у провадженнях *in absentia*: направляють запити до державних органів, доручають стороні обвинувачення надати додаткові докази щодо місцезнаходження обвинуваченого, а також використовують альтернативні канали повідомлення (електронну пошту, месенджери, соціальні мережі).
- Принципи рівності сторін та презумпції невинуватості загалом дотримуються: за результатами чотирьох фаз моніторингу системних порушень цих принципів не зафіксовано.

Невирішені проблеми

- Відсутність централізованої публічної бази даних кримінальних проваджень про воєнні злочини.
- Домінування проваджень *in absentia* (~98%) з обмеженою ефективністю повідомлення обвинувачених. Виклики у кримінальних провадженнях, зокрема щодо воєнних злочинів, здійснюються шляхом публікації повісток в офіційних джерелах (друкованих виданнях та на сайтах судів і ОГП). Водночас ефективність такого способу повідомлення залишається обмеженою, оскільки обвинувачені, які перебувають на ТОТ або на території РФ, імовірно не мають доступу до цих ресурсів. У IV фазі додатково зафіксовано організаційний аспект: відсутність єдиного підходу до визначення друкованого видання після втрати чинності постановою КМУ № 52 (листопад 2022 р.), що призводить до неузгодженості та технічних затримок у публікації повісток. Зокрема, у справі № 367/11492/24 засідання було відкладено через непублікацію повістки у зв'язку зі зміною визначеного видання.

- Відсутність єдиних підходів щодо кваліфікації однотипних дій в різних регіонах, врахування під час кваліфікації форми співучасті.
- Неоднакове врахування під час призначення покарання окремих обставин, що обтяжують покарання (наприклад, вчинення дій з використанням умов воєнного стану) та ігнорування під час призначення покарання повторного вчинення обвинуваченим воєнного злочину.
- Невизначеність судової практики стосовно правозастосовної диференціації воєнних злочинів від кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України (наприклад, від державної зради (ст. 111 КК), колабораційної діяльності (ст. 111-1 КК), пособництва державі-агресору (ст. 111-2 КК), диверсії (ст. 113 КК).
- Нерівномірна якість захисту.
- Суспільний тиск на адвокатів у справах про воєнні злочини.

Нові виклики, специфічні для IV фази

- Збройна агресія як системний фактор правосуддя: обстріли критичної інфраструктури вперше стали структурно впливати на безперервність судового процесу.
- Зростання пасивності потерпілих: дедалі більше потерпілих або свідомо відмовляються від особистої участі, або фактично позбавлені можливості брати участь через вимушене переміщення, психологічну травму чи відсутність правової допомоги — проблема потребує системного вирішення.

МЕТОДОЛОГІЯ

Моніторинг та аналіз судових проваджень у межах IV фази Проєкту здійснювались на основі комплексного підходу, що поєднує безпосереднє спостереження за судовими засіданнями та аналіз оприлюднених судових рішень. Основна мета — забезпечити об'єктивне, неупереджене та репрезентативне дослідження практики розгляду справ про воєнні злочини за ст. 438 КК України.

Принципи моніторингу

Моніторинг здійснювався з дотриманням таких принципів:

- **незалежність** — монітори не представляли жодну зі сторін провадження;
- **об'єктивність і неупередженість** — висновки ґрунтувались виключно на зафіксованих фактах;
- **невтручання** — монітори не впливали на хід судового розгляду;
- **конфіденційність і добросовісність** — монітори зберігали конфіденційність персональних даних та іншої чутливої інформації і дотримувалися високих етичних стандартів.

Для цілей моніторингу було сформовано вибірку кримінальних проваджень за ст. 438 КК на основі відкритих джерел та здійснено візити до судових засідань у визначених регіонах. Спостереження фіксувались за допомогою стандартизованого **Запитальника монітора** (див. Додаток I), який охоплює такі тематичні блоки:

- публічність та доступність судового процесу;
- незалежність і безсторонність суду;
- право на участь у судовому розгляді та право на захист;
- рівність сторін;
- презумпція невинуватості і тягар доказування;
- право не свідчити проти себе і право зберігати мовчання;
- розумна тривалість судового провадження та ефективність розгляду;
- право на переклад;
- свобода та особиста недоторканність;
- право на публічне та вмотивоване рішення суду;
- дотримання норм міжнародного гуманітарного права.

У IV фазі Запитальник було доповнено новим тематичним блоком, присвяченим питанням дотримання норм МГП під час судового розгляду: конкретизації положень МГП в обвинувальному акті,

застосуванню концепцій командної відповідальності та виконання наказів, встановленню захищеного статусу потерпілих, використанню доказів порушень МГП, а також застосуванню міжнародної судової практики.

Аналіз судових рішень

Аналіз судових рішень здійснювався на основі заздалегідь визначених критеріїв.

Оцінювались:

- повнота та обґрунтованість викладених фактичних обставин, зокрема встановлення контекстуальних обставин воєнного злочину;
- правильність правової кваліфікації дій відповідно до ст. 438 КК України, у тому числі за сукупністю та з урахуванням форми і виду співучасті;
- глибина аналізу форм воєнних злочинів та їх відповідність нормам МГП;
- повнота посилань на норми МГП під час формулювання обвинувачення;
- встановлення ознак суб'єктивної сторони вчиненого;
- обґрунтованість призначеного покарання та врахування обставин, що його пом'якшують або обтяжують;
- дотримання процесуальних гарантій, зокрема у провадженнях *in absentia*;
- якість дослідження та оцінки доказів;
- вирішення цивільних позовів та долі речових доказів;
- забезпечення перекладу вироку;
- якість та зрозумілість мотивувальної частини вироку.

Судові рішення типізувалися для виявлення спільних практик, відхилень і тенденцій, що дозволило здійснити порівняльний аналіз і сформулювати рекомендації.

Обмеження та виклики

Під час реалізації IV фази команда Проєкту зіткнулась із такими обмеженнями:

- неповний доступ до інформації — відсутність централізованої бази проваджень вимагала ручного збору даних з відкритих джерел; у ряді проваджень процесуальні документи були відсутні або неповністю опубліковані в ЄДРСР;
- зростання кількості проваджень та бюджетні обмеження — суттєве збільшення кількості судових засідань у справах про воєнні злочини унеможливило відвідання всіх проваджень; водночас сформована вибірка є репрезентативною та відображає ключові тенденції судової практики;
- безпекові фактори — окремі судові засідання відбувались у регіонах, наближених до зон бойових дій, що ускладнювало або унеможлиблювало фізичну присутність моніторів; технічні збої та відключення електроенергії через обстріли критичної інфраструктури системно впливали на проведення засідань;
- інституційні бар'єри — у поодиноких випадках фіксувалася обмеженість доступу до судових засідань чи інформації про них.

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ МОНІТОРИНГУ СУДОВИХ ЗАСІДАНЬ

1.1. Доступність та публічність правосуддя

МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ І ПРАКТИКА ЄСПЛ

Детальний аналіз міжнародних стандартів та практики ЄСПЛ щодо відповідного елементу права на справедливий суд наведено у попередніх звітах ¹.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ²

Інформаційна доступність: good practices

- **Загальнодоступність інформації.**

Результати поточного моніторингу підтверджують сталість позитивної практики, зафіксованої у попередніх звітах. Зокрема, у більшості випадків забезпечується загальнодоступність інформації про розгляд кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів, яка оприлюднюється на офіційних ресурсах судової влади.

Інформаційна доступність: areas for improvement

- **Відсутність централізованої бази даних.**

Як і на попередніх етапах моніторингу, інформація щодо кримінальних проваджень, пов'язаних із воєнними злочинами, не акумулюється в єдиній публічній системі. Таку інформацію доводиться збирати з різних джерел (вебсайту «Судова влада України», офіційних сайтів окремих судів, ЄДРСР, оголошень у приміщеннях судів, а також за сприяння судів і органів прокуратури тощо). Фрагментарність та неуніфікованість даних ускладнюють повне охоплення судових засідань.

¹ Звіт за результатами впровадження III фази проекту, вересень 2025 р., с. 21–22. URL: <https://uba.ua/documents/2025/Report-Monitoring-2025-WEB.pdf>

² Примітка: наведені приклади подаються в ілюстративних цілях і не є вичерпними, якщо інше прямо не зазначено. Такий підхід застосовується в цьому розділі та надалі по тексту звіту.

- **Відсутність розкладу засідань у приміщеннях судів.**

В окремих судах, зокрема Херсонському міському суді Херсонської області, Нововоронцовському та Великоолександрівському районних судах Херсонської області, а також Снігурівському районному суді Миколаївської області, графіки судових засідань були відсутні як на дошках оголошень, так і біля кабінетів суддів. Водночас на вебсайті «Судова влада України» у більшості випадків відображалася лише дата поточного засідання.

- **Обмежена доступність процесуальних документів у ЄДРСР.**

У ході моніторингу зафіксовано випадки відсутності або неповної публікації процесуальних документів у ЄДРСР.

Зокрема, у провадженнях № 752/28858/21 (Голосіївський районний суд м. Києва, триває з 2021 року), № 367/5761/23 та № 367/6457/24 (Ірпінський міський суд Київської області, тривають з 2023–2024 років) у реєстрі наявна обмежена кількість ухвал або вони відсутні взагалі, що не дає змоги відстежити перебіг розгляду справ, зокрема стадію підготовчого провадження чи початок спеціального судового розгляду. У провадженнях № 761/33573/25 та № 761/37938/24 (Шевченківський районний суд м. Києва) до ЄДРСР не завантажено жодного процесуального документа, що унеможлиблює встановлення базових параметрів розгляду справ.

Фізична доступність: good practices

- **Загальна доступність та співпраця.**

Результати моніторингу свідчать про збереження раніше зафіксованої позитивної практики. У переважній більшості випадків монітори мали вільний доступ до судових засідань, а національні судові та правоохоронні органи загалом сприяли проведенню моніторингу. Команда Проєкту продовжує ефективну взаємодію з Верховним Судом, Офісом Генерального прокурора, а також регіональними судами та прокуратурами.

- **Присутність сторонніх спостерігачів.**

Монітори фіксували участь у судових засіданнях представників громадських організацій (зокрема, Медійної ініціативи з прав людини) та представників медіа (наприклад, провадження № 748/4001/25, № 748/1511/25, № 750/16350/25 (суди Чернігівської області); № 638/24182/24, № 638/87/24 (Шевченківський районний суд м. Харкова); № 588/1239/25 (Тростянецький районний суд Сумської області); № 588/800/24 (Сумський апеляційний суд)). Також зафіксовано участь представників іноземних медіа: у провадженні № 367/11492/24 до судового засідання прибули представники японського інформаційного агентства «Кіодо», яким суд дозволив користуватися засобами аудіофіксації та здійснювати фотозйомку за відсутності заперечень з боку учасників процесу (Ірпінський міський суд Київської області).

В окремих випадках інтерес до проваджень був значним: наприклад, у провадженні № 761/26136/25 (Шевченківський районний суд м. Києва), яке розглядається за присутності обвинуваченого, у залі судового засідання майже не було вільних місць через велику кількість присутніх, зокрема журналістів та інших спостерігачів.

Водночас фіксувалися випадки, коли навіть у провадженнях із закритим режимом розгляду суди частково забезпечували доступ медіа. Зокрема, у провадженні № 636/6739/25 (Холодногірський районний суд м. Харкова) суд допустив представників громадськості та журналістів до початкової частини засідання. За інформацією монітора, у залі був присутній, зокрема, представник іноземних медіа з перекладачем, якому дозволили здійснити відеофіксацію обвинуваченого. Після оголошення складу учасників та суті справи всіх присутніх попросили залишити зал, і подальший розгляд продовжувався у закритому режимі.

- **Належна організація простору для судових засідань.**

Також зберігається належний рівень організації простору для судових засідань. У більшості випадків слухання проводилися в обладнаних залах із достатнім простором та технічним забезпеченням.

Позитивним прикладом є провадження № 588/1239/25 (Тростянецький районний суд Сумської області), де судовий розгляд відбувався у залі суду, а прокурор і свідки брали участь у режимі відеоконференції із зали Сумського апеляційного суду, яка була достатнього розміру та належним чином технічно обладнана. Водночас захисник обвинуваченого також брав участь у режимі ВКЗ та мав реальну можливість здійснювати перехресний допит свідків обвинувачення, а також наводити аргументи від імені обвинуваченого. Це свідчить про належну організацію простору та технічних умов, що забезпечили ефективну реалізацію процесуальних прав сторін навіть за дистанційної участі.

Фізична доступність: areas for improvement

- **Поодинокі випадки обмеження доступу до відкритих судових засідань.**

Незважаючи на загальну доступність та відкритість судових процесів, монітори зафіксували окремі випадки обмеження доступу до судових засідань.

Зокрема, у провадженні № 367/299/26 (Ірпінський міський суд Київської області) доступ до зали судового засідання був унеможливлений: двері зали були зачиненими упродовж всього засідання, сторони та вільні слухачі не запрошувалися до участі в засіданні, а інформація про початок розгляду була відсутня, на стукіт ніхто не відповідав, але було чути, що в залі хтось знаходиться. Попри неодноразові звернення, секретар судового засідання не реагувала на повідомлення, у тому числі передані через помічника судді та керівництво апарату суду. У результаті монітор не зміг встановити, чи відбулося судове засідання, а також був позбавлений можливості бути присутнім як вільний слухач. Аналогічно, доступ не було забезпечено і для інших осіб, які намагалися потрапити до зали судового засідання.

Окремі обмеження доступу фіксувалися також на рівні входу до суду. Так, у провадженні № 485/1015/23 (Миколаївський апеляційний суд) для входу до приміщення суду вимагалось пред'явлення повістки про виклик у конкретне засідання або адвокатського посвідчення. Водночас можливість доступу сторонніх осіб як вільних слухачів залишалася невизначеною.

- **Затримки початку судових засідань.**

Під час моніторингу зафіксовано випадки затримок початку судових засідань, коли фактичний час їх проведення суттєво відрізнявся від запланованого.

Основними причинами затримок були: i) зайнятість суддів в інших судових засіданнях або перевантаженість графіка (Шевченківський районний суд м. Харкова, Печерський районний суд м. Києва, Ірпінський міський суд Київської області, Запорізький апеляційний суд, Дніпровський апеляційний суд); ii) відсутність вільних залів судових засідань або накладки в розкладі (Подільський районний суд м. Києва, Шевченківський районний суд м. Харкова); iii) технічні труднощі, зокрема під час ВКЗ (Макарівський районний суд Київської області, Тростянецький районний суд Сумської області, Заводський районний суд м. Запоріжжя, Індустріальний районний суд м. Харкова); iv) затримки конвоювання обвинувачених (Шевченківський районний суд м. Києва); v) неявка або зайнятість учасників процесу (Павлоградський міськрайонний суд Дніпропетровської області, Ірпінський міський суд Київської області, Тростянецький районний суд Сумської області тощо).

Тривалість затримок варіювалася від 20–30 хвилин до 2–2,5 годин. Зокрема, затримки фіксувалися у провадженнях № 332/5022/25 (Заводський районний суд м. Запоріжжя) - 20 хв., № 758/9655/25 (Подільський районний суд м. Києва) - 40 хв., № 638/5357/25 (Шевченківський районний суд м. Харкова) - до 1 год., № 337/2029/24 (Запорізький апеляційний суд) - близько 1,5 год., № 185/3990/23 (Дніпровський апеляційний суд) - близько 1,5 год., № 367/2115/23 (Ірпінський міський суд Київської області) - 1,5 год., № 757/58283/24 (Печерський районний суд м. Києва) - до 2 год., а також № 761/26136/25 (Шевченківський районний суд м. Києва) - до 2,5 год.

В окремих випадках затримки були зумовлені організаційними причинами. Для прикладу, у провадженні № 367/2115/23 (Ірпінський міський суд Київської області) обвинуваченого було доставлено до суду своєчасно, усі учасники процесу (прокурор, перекладач - в залі судового засідання, захисник - у режимі ВКЗ) також були готові до початку розгляду. Водночас початок судового засідання було відкладено приблизно на 1,5 години у зв'язку з очікуванням складу колегії суддів. У результаті фактична тривалість засідання становила близько 20 хвилин замість запланованих 2 годин дослідження відеодоказів, при тому, що розгляд цього провадження триває вже близько трьох років за участі обвинуваченого.

- **Технічні та інфраструктурні обмеження проведення судових засідань, зокрема спричинені збройною агресією російської федерації проти України .**

Монітори системно фіксували випадки, коли проведення судових засідань було ускладнене або неможливе через технічні проблеми, передусім пов'язані з перебоями електропостачання, нестабільним інтернет-з'єднанням та неналежною роботою системи ВКЗ. Значна частина таких збоїв є прямим наслідком збройної агресії російської федерації проти України, зокрема цілеспрямованих обстрілів об'єктів критичної інфраструктури, що призводить до аварійних і планових відключень електроенергії та суттєво ускладнює забезпечення безперервного функціонування судової системи.

У ряді проваджень судові засідання відкладалися або фактично не відбувалися через неможливість участі сторін у режимі ВКЗ. Детальна інформація щодо випадків відкладення та причин їх виникнення наведена у відповідному розділі нижче. Водночас фіксувалися ситуації, коли судові засідання формально проводилися, однак їх ефективність була суттєво знижена через технічні труднощі.

Зокрема, у провадженні № 753/20268/24 (Дарницький районний суд м. Києва) через нестабільне інтернет-з'єднання, обумовлене перебоями в роботі інфраструктури, зв'язок із захисником, який брав участь у режимі ВКЗ, постійно переривався, у зв'язку з чим дослідження доказів було обмежене в часі та фактично тривало лише кілька хвилин.

Подібні труднощі спостерігалися у провадженні № 370/272/25 (Макарівський районний суд Київської області), де відеоконференція супроводжувалася постійними технічними перервами, а частину відеодоказів не вдалося відтворити через збої в роботі системи. У цьому ж провадженні один із моніторів у залі судового засідання, призначений для трансляції відеоконференції та дослідження доказів, не працював унаслідок пошкодження через перепади напруги, спричинені нестабільністю електропостачання, що, у свою чергу, є наслідком атак російської федерації на енергетичну інфраструктуру, та обмежувало можливість повноцінного сприйняття інформації учасниками процесу.

Окремі випадки свідчать про комплексний характер технічних проблем. Так, у провадженнях № 363/2821/25 та № 363/581/24 (Вишгородський районний суд Київської області) одночасно фіксувалися перебої електропостачання, відсутність доступу до системи «Електронний суд» та неможливість використання ВКЗ, що було зумовлено наслідками обстрілів.

- **Систематичні відкладення судового розгляду.**

Моніторинг засвідчив значну кількість випадків відкладення або перенесення судових засідань. Судові засідання не відбулися або були відкладені орієнтовно у близько 70% від усіх промоніторених проваджень. При цьому у значній частині справ такі випадки мали повторюваний характер. Основні причини:

- i. **Неявка учасників процесу** (обвинувачених, захисників, потерпілих, свідків) – **наймасовіша категорія (близько 30–35%)**³: № 242/930/24 (Центральний районний суд м. Дніпра); № 638/10729/25 (Шевченківський районний суд м. Харкова); № 588/1239/25

³ Примітка: відсоткові показники розраховано від загальної кількості відкладених судових засідань, зафіксованих під час цього етапу моніторингу.

(Тростянецький районний суд Сумської області); № 750/16350/25 (Деснянський районний суд м. Чернігова); № 766/764/23 (Херсонський міський суд).

ii. Технічні причини (відсутність електроенергії, проблеми з ВКЗ тощо) – **близько 20–25%**, що значною мірою пов'язано з безпековою ситуацією та наслідками обстрілів: № 636/2365/24 (Чугуївський міський суд); № 638/10729/25, № 638/87/24, № 638/18370/25 (Шевченківський районний суд м. Харкова); № 650/2921/25 (Великоолександрівський районний суд Херсонської області); № 650/1147/24 (Херсонський міський суд); № 185/11252/24 (Павлоградський міськрайонний суд Дніпропетровської області); № 363/581/24 (Вишгородський районний суд); № 206/4277/25 (Самарський районний суд м. Дніпра); № 758/9655/25 (Подільський районний суд м. Києва) тощо.

При цьому слід розрізняти два типи технічних збоїв: збої, спричинені відключеннями електроенергії та обстрілами критичної інфраструктури, та збої у роботі ВКЗ та інших технічних систем суду, не пов'язані безпосередньо з безпековою ситуацією. Найбільша кількість таких випадків зафіксована у січні 2026 року, що корелює з періодами інтенсивних обстрілів та перебоями в енергопостачанні. Відсутність електроенергії унеможливила проведення засідання, функціонування систем відеоконференцзв'язку та технічної фіксації судового процесу. Це свідчить про пряму залежність стабільності судового розгляду від безпекової ситуації та стану критичної інфраструктури.

iii. Проблеми з повідомленням обвинувачених (публікації в «Урядовому кур'єрі», «Голосі України») – **близько 15–20%**; системна проблема, особливо для проваджень in absentia: № 203/7699/24 (Центральний районний суд м. Дніпра); № 754/9472/24 (Деснянський районний суд м. Києва); № 522/21406/25 (Приморський районний суд м. Одеси); № 186/812/24 (Павлоградський міськрайонний суд); № 337/6022/24 (Хортицький районний суд м. Запоріжжя).

Виклики у кримінальних провадженнях, зокрема щодо воєнних злочинів, здійснюються шляхом публікації повісток в офіційних джерелах (друкованих виданнях та на сайтах судів і Офісу Генерального прокурора). Водночас ефективність такого способу повідомлення залишається обмеженою, оскільки обвинувачені, які перебувають на тимчасово окупованих територіях або на території рф, імовірно не мають доступу до цих ресурсів.

На цьому етапі впровадження Проєкту додатково зафіксовано організаційну проблему, пов'язану з відсутністю єдиного централізованого регулювання щодо вибору офіційного друкованого видання для публікації повісток. Після втрати чинності постановою Кабінету Міністрів України від 25 січня 2006 року № 52 відповідні повноваження фактично здійснюються територіальними управліннями ДСАУ, які укладають договори з різними офіційними друкованими виданнями, при цьому суди не завжди своєчасно поінформовані про такі зміни.

Зокрема, у провадженні № 367/11492/24 (Ірпінський міський суд Київської області) підготовче судове засідання було відкладено у зв'язку з тим, що газета «Урядовий кур'єр» не опублікувала оголошення про виклик обвинуваченого, оскільки на 2026 рік відповідним територіальним управлінням було визначено інше друковане видання — «Голос України». Водночас оголошення було направлено судом ще у 2025 році, що призвело до скасування його публікації без належного інформування суду.

Така практика створює додаткову неузгодженість у роботі учасників процесу та посилює основну проблему - обмежену ефективність повідомлення, оскільки обвинувачені, зокрема військовослужбовці рф, фактично не користуються українськими офіційними джерелами інформації.

iv. Клопотання сторін (захисту або обвинувачення) – **близько 10–15%**: № 361/3366/23 (Броварський міськрайонний суд Київської області) – клопотання захисника; № 760/25462/25 (Солом'янський районний суд м. Києва) – клопотання прокурора; № 754/994/25 (Деснянський районний суд м. Києва); № 761/33573/25 (Шевченківський ра-

іонний суд м. Києва); № 334/2065/25 (Дніпровський районний суд м. Запоріжжя).

v. Завантаженість суддів / перебування в нарадчій кімнаті / участь в інших провадженнях – більше 10%: № 761/2773/25 (Печерський районний суд м. Києва); № 760/8511/24 (Солом'янський районний суд м. Києва); № 314/3294/25 (Вільнянський районний суд Запорізької області); № 367/6700/24 (Ірпінський міський суд Київської області); № 760/9698/22 (Солом'янський районний суд м. Києва).

vi. Відсутність суддів (лікарняний, відрядження, відпустка, кадрові зміни) – **менше 10%:** № 369/2004/25 (Києво-Святошинський районний суд Київської області) – лікарняний; № 367/11332/24 (Ірпінський міський суд Київської області) – відрядження судді; № 635/2700/23 (Харківський районний суд) – відпустка; № 331/5231/25 (Жовтневий районний суд м. Запоріжжя) – суддя у відставці; № 367/4005/24 (Ірпінський міський суд Київської області) – звільнення судді.

Водночас такі обставини мають передбачуваний характер (зокрема відрядження, відпустки, кадрові зміни тощо), що потенційно дозволяє враховувати їх під час планування судових засідань.

vii. Інші причини: необхідність заміни захисника (№ 367/1893/24, Ірпінський міський суд Київської області); встановлення правонаступників потерпілого (№ 522/21406/25, Приморський районний суд м. Одеси); мобілізація потерпілих або свідків (№ 761/9766/22, Голосіївський районний суд м. Києва).

Аналіз причин відкладення судових засідань свідчить, що переважна більшість таких випадків має системний характер. Зокрема, близько **75–80% усіх відкладень зумовлені чотирма ключовими групами причин: неявкою учасників процесу, технічними проблемами, неналежним повідомленням обвинувачених, а також організаційною завантаженістю судів та суддів.** Така структура причин вказує не на окремі процесуальні недоліки, а на наявність комплексних викликів – як організаційного, так і безпекового характеру.

Публічність: good practices

- **Відкритість судового процесу.**

Як і на попередніх етапах Проєкту, більшість відвіданих судових засідань були відкритими. Суди загалом сприяли участі громадськості (моніторів, представників громадських організацій) і медіа в розгляді кримінальних проваджень про воєнні злочини.

- **Баланс між публічністю судового процесу, безпекою учасників та захистом приватності.**

У більшості випадків суди забезпечували відкритість процесу та не обмежували доступ представників громадськості й медіа. Фіксувалися приклади, коли дозволялася фото- та відеофіксація без суттєвих обмежень (наприклад, № 748/4001/25, № 748/1511/25, № 750/16350/25 - суди Чернігівської області; № 638/87/24 - Шевченківський районний суд м. Харкова; № 588/800/24 - Сумський апеляційний суд).

Водночас у частині проваджень суди застосовували обґрунтовані обмеження, спрямовані на забезпечення безпеки учасників процесу або захист їхньої приватності. Так, у справі № 588/1239/25 (Тростянецький районний суд Сумської області) представникам медіа було дозволено бути присутніми в залі суду та здійснювати фотофіксацію, однак із чіткими обмеженнями: заборонаю фіксації обличчя учасників, без зазначення імен, а також заборонаю відеотрансляції без окремого дозволу суду. Перед допитом свідків їх додатково попереджали про ці обмеження, що свідчить про свідомий підхід суду до балансу між публічністю та безпекою. Подібний підхід застосовувався і в провадженні № 638/24182/24 (Шевченківський районний суд м. Харкова), де суд заборонив відеозйомку, зокрема з метою захисту свідків.

Окремі випадки демонструють поєднання закритого розгляду з елементами відкритості. Так, у

провадженні № 636/6739/25 (Холодногірський районний суд м. Харкова) суд проводив розгляд у закритому режимі, однак, з огляду на значний суспільний інтерес, допустив представників громадськості та медіа до початку засідання - до моменту оголошення складу учасників і суті справи, після чого розгляд продовжувався без їх присутності.

- **Законне обмеження публічності справ за участі вразливих категорій осіб.**

Закриті судові засідання фіксувалися переважно у провадженнях, пов'язаних із сексуальним насильством, приватним життям потерпілих або ризиками для безпеки учасників процесу. У більшості випадків такі обмеження були обґрунтованими та відповідали характеру справи.

Зокрема, у провадженні № 334/2065/25 (Дніпровський районний суд м. Запоріжжя) суд перейшов до закритого розгляду під час допиту свідка, родичі якого перебувають на тимчасово окупованій території, оскільки його показання могли створити ризик для їхньої безпеки. клопотання прокурора було підтримане усіма учасниками процесу.

У справах, пов'язаних із сексуальним насильством, закритий розгляд застосовувався системно. Наприклад, у провадженні № 638/5357/25 (Шевченківський районний суд м. Харкова) справа стосувалася викрадення та тривалого утримання потерпілої в умовах фактичного рабства, що зумовило її тяжкий психологічний стан та необхідність повного закритого розгляду. Аналогічно, у справі № 335/3484/24 (Запорізький апеляційний суд) сторони та суд одразу заперечили проти відкритого розгляду з огляду на характер правопорушення.

Фіксувалися і випадки часткового обмеження публічності. У провадженні № 333/5650/25 (Комунарський районний суд м. Запоріжжя) засідання було відкритим, однак під час допиту потерпілої, за її згодою, суд перейшов до закритого режиму, у зв'язку з чим присутні були змушені залишити зал.

Окремо слід відзначити провадження, де закритий режим обґрунтовувався необхідністю захисту інформації, що охороняється законом або може становити ризик для національної безпеки. Так, у справі № 636/6739/25 (Холодногірський районний суд м. Харкова) суд допустив громадськість лише на початковому етапі засідання, після чого розгляд продовжувався у закритому режимі.

Крім того, у низці проваджень суди ухвалювали рішення про здійснення розгляду у закритому режимі протягом усього судового провадження (наприклад, № 367/7326/23 (Ірпінський міський суд Київської області), № 317/2944/24 (Запорізький районний суд Запорізької області), № 644/5405/24 (Орджонікідзевський районний суд м. Харкова)).

Публічність: areas for improvement

- **Ризики для приватності потерпілих у відкритих джерелах.**

Моніторинг виявив окремі випадки оприлюднення чутливої інформації у справах, пов'язаних із сексуальним насильством. Зокрема, у провадженні № 367/10949/24 (Ірпінський міський суд Київської області) у відкритому доступі на вебсайті "Судова влада України" оприлюднено повне ім'я потерпілої, ухвала про закритий розгляд відсутня. Це свідчить про наявність ризиків порушення права на приватність потерпілих у вразливих категоріях справ.

- **«Відкритий розгляд за зачиненими дверима» (фактичне обмеження публічності).**

Моніторинг виявив поодинокий випадок, коли судові засідання формально залишалися відкритими, однак доступ до нього фактично був унеможливлений. Така ситуація вже відзначалася у розділі «Фізична доступність: areas for improvement», однак має безпосередній вплив і на реалізацію принципу публічності.

Зокрема, у провадженні № 367/299/26 (Ірпінський міський суд Київської області) двері зали судового засідання залишалися зачиненими упродовж усього часу, сторони та вільні слухачі не запрошувалися, а інформація про початок засідання була відсутня. Із-за зачинених дверей було чути розмови, однак їх характер не дозволяв достеменно встановити, що саме відбувалося у

залі суду та чи проводилося судове засідання. На стукіт ніхто не реагував, секретар не здійснювала виклик учасників та не відповідала на повідомлення. Монітор також зафіксував, що інші особи намагалися потрапити до зали, однак безуспішно.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для судів та суддів

- **Фізична та інформаційна доступність правосуддя.**

Уникати необґрунтованого обмеження доступу до судових засідань. У разі закриття засідання або відмови в трансляції - ухвалювати вмотивовані рішення з посиланням на конкретні безпекові чи процесуальні ризики. Забезпечувати публічний доступ до актуального розкладу судових засідань.

- **Оптимізація організації судового процесу та процесуальної комунікації.**

Доцільно вживати заходів для покращення планування судових засідань і управління навантаженням, зокрема шляхом запобігання накладкам у розкладі та забезпечення більш ефективної організації слухань. Важливо посилити процесуальну комунікацію з учасниками провадження (захисниками, прокурорами, свідками, потерпілими), забезпечуючи своєчасне інформування про участь у засіданнях або подання відповідних заяв, а також належний контроль за повідомленням учасників і перевіркою факту такого повідомлення до початку розгляду з метою мінімізації відкладень.

Водночас у частині випадків перенесення можуть бути попереджені, з огляду на те, що окремі обставини (зокрема відрядження, відпустки, кадрові зміни тощо) мають передбачуваний характер і можуть враховуватися під час планування судових засідань, з урахуванням наявних організаційних обмежень.

Для органів суддівського врядування, самоврядування та адміністрування

- **Удосконалення порядку повідомлення учасників кримінального провадження.**

За результатами моніторингу встановлено, що чинна модель повідомлення обвинувачених у кримінальних провадженнях, зокрема щодо воєнних злочинів, має переважно формальний характер і не забезпечує реального інформування осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях або на території РФ. Використання офіційних джерел (друкованих видань та вебресурсів судів і ОГП) не гарантує досягнення мети повідомлення. У цьому контексті доцільним є вдосконалення механізмів повідомлення обвинувачених із фокусом на забезпечення їх фактичного інформування, зокрема шляхом розвитку та закріплення альтернативних і більш ефективних каналів комунікації.

Водночас на цьому етапі додатково зафіксовано організаційний аспект проблеми - відсутність єдиного централізованого підходу до визначення друкованого видання для публікації повісток, що може призводити до процесуальних затримок (зокрема, у справі № 367/11492/24, Ірпінський міський суд Київської області). У зв'язку з цим потребує уваги забезпечення належної координації та своєчасного інформування судів щодо визначених способів публікації.

- **Модернізація та забезпечення функціонування судової системи.**

Доцільно забезпечити оновлення матеріально-технічної бази судів, стабільне фінансування їх діяльності, а також впровадження резервних технічних рішень (енергоживлення, зв'язок, ВКЗ). Особливу увагу слід приділити належному технічному оснащенню судових залів для повноцінної участі сторін у режимі відеоконференції та дослідженні доказів. Важливо системно враховувати ризики, пов'язані з обстрілами та пошкодженням критичної інфраструктури, як фактор, що впливає на доступність та безперервність здійснення правосуддя, дотримання принципів змагальності і рівності сторін.

1.2. Незалежність і безсторонність суду

МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ І ПРАКТИКА ЄСПЛ

Детальний аналіз міжнародних стандартів та практики ЄСПЛ щодо відповідного елементу права на справедливий суд наведено у попередніх звітах ⁴.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Незалежність і безсторонність суду: good practices

- **Забезпечення безсторонності суду.**

Як і на попередніх етапах Проєкту, під час спостереження не зафіксовано ознак упередженості або необ'єктивної поведінки суду. Судді діяли в межах повноважень, забезпечували рівне ставлення до сторін, не демонстрували прихильності чи тиску.

- **Самовідвід як гарантія неупередженості.**

Зафіксовано позитивні приклади застосування інституту самовідводу з метою забезпечення безсторонності суду. Зокрема, у провадженні № 332/931/26 (Заводський районний суд м. Запоріжжя) головуєча суддя заявила самовідвід, враховуючи потенційний конфлікт інтересів, пов'язаний із місцем вчинення злочину, що розташоване поблизу місця проживання її родичів.

Водночас команді стало відомо про справу № 367/8696/23 (Ірпінський міський суд Київської області), у якій адвокат заявила відвід судді; у задоволенні відводу було відмовлено. Оскільки засідання не було охоплено моніторингом, команда утримується від оцінки обґрунтованості цього рішення, однак вважає за доцільне зафіксувати цей випадок як такий, що потребує уваги в контексті забезпечення безсторонності суду.

- **Проактивна роль суду у встановленні обставин щодо обвинуваченого.**

Зафіксовано позитивні приклади активної процесуальної позиції суду, спрямованої на встановлення місцезнаходження обвинуваченого та забезпечення його процесуальних прав. Зокрема, у провадженні № 638/12460/25 (Шевченківський районний суд м. Харкова) під час розгляду клопотання про здійснення спеціального судового розгляду суд вимагав від сторони обвинувачення надання додаткових доказів щодо відсутності інформації про загибель обвинуваченого або його перебування в полоні. Після того, як частина відповідних запитів не була задоволена (зокрема, у зв'язку з конфіденційністю інформації або відсутністю відповіді), суд підтримав клопотання прокурора про направлення відповідного запиту до Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими та виніс відповідну ухвалу. Це свідчить про належний рівень судового контролю та прагнення забезпечити дотримання процесуальних гарантій.

Незалежність і безсторонність суду: areas for improvement

- **Фактичне обмеження доступу до суду як ризик для безсторонності.**

Зафіксовано поодинокий випадок, коли організація судового процесу створювала ризики для дотримання принципів відкритості та безсторонності. Зокрема, у провадженні №367/299/26 (Ірпінський міський суд Київської області) залишаються підстави вважати, що судові засідання мог-

⁴ Звіт за результатами впровадження 3-ї фази проєкту, вересень 2025 р., с. 28–29. URL: <https://uba.ua/documents/2025/Report-Monitoring-2025-WEB.pdf>

ло бути проведено без належного залучення сторін: сторони та учасники у справі очікували на початок судового засідання в коридорі, їх присутність не перевірялась, їх не було запрошено до зали судового засідання, а комунікація між ними та судом була відсутня. За таких обставин неможливо достеменно встановити, чи відбулося судове засідання у процесуально належний спосіб, що, своєю чергою, ускладнює забезпечення публічності судового розгляду та належного контролю за його перебігом. Відповідний приклад уже був відзначений у розділах «Фізична доступність: areas for improvement» та «Публічність: areas for improvement», однак він також може мати безпосередній вплив на забезпечення незалежності і безсторонності суду та ефективності судового розгляду.

- **Недостатнє забезпечення повноти дослідження доказів.**

Окремі спостереження свідчать про випадки, коли під час дослідження доказів повнота їх дослідження не завжди забезпечується, зокрема як з боку сторони захисту, так і з боку суду, що пов'язано з пасивною процесуальною позицією сторін та обмеженим процесуальним керуванням. Так, у провадженні № 752/11014/22 (Дніпровський районний суд м. Києва) прокурор надав реєстр письмових доказів та відповідні матеріали, однак захисник відмовився від ознайомлення з ними, повідомивши про відсутність такої потреби, після чого суд перейшов до їх дослідження. При цьому дослідження доказів відбувалося без чіткої послідовності та належного процесуального супроводу: суд вибірково зосереджував увагу на окремих документах (наприклад, протоколі огляду військового квитка), не пояснюючи критерії такого підходу. Водночас сам військовий квиток фактично не був оглянутий у судовому засіданні, оскільки жодна зі сторін не ініціювала його дослідження, що ускладнює оцінку його доказового значення. Крім того, частина документів досліджувалася мовою оригіналу (російською), без акценту суду на наявності перекладу або необхідності його забезпечення. Сукупність цих обставин свідчить про недостатнє забезпечення повноти дослідження доказів, що може впливати на якість судового розгляду.

- **Технічні обмеження як фактор впливу на ефективність судового процесу.**

У окремих випадках технічна оснащеність судових залів впливала на повноцінну участь сторін у процесі. Для прикладу, у провадженні № 370/512/26 (Макарівський районний суд Київської області) відсутність моніторів для відображення учасників відеоконференції обмежувала можливість належного сприйняття судового розгляду.

Подібні труднощі зафіксовано і у провадженні № 370/272/25 (Макарівський районний суд Київської області), де в залі суду функціонував лише один із двох моніторів, призначених для трансляції відеоконференції та дослідження відеодоказів. Судове засідання відбувалося за участі сторін у режимі ВКЗ (захисник і прокурор), однак через технічні несправності та перепади електронапруги відеоконференція супроводжувалася постійними перервами. Відеозапис допиту потерпілого вдалося відтворити лише через 15–20 хвилин після початку засідання, при цьому система працювала нестабільно (зокрема, фіксувалися збої в роботі «Електронного суду»). Частина відеодоказів (зокрема відеозапис відтворення подій) взагалі не вдалося продемонструвати сторонам через технічні помилки, які не були усунуті під час перерви, у зв'язку з чим суд відклав їх дослідження на іншу дату та повідомив про намір звернутися до технічної служби для встановлення причин несправностей.

- **Комунікаційні ризики для довіри до суду.**

Фіксувалися поодинокі випадки критичних висловлювань на адресу суду з боку присутніх осіб (медіа) поза межами судового засідання (наприклад, у провадженні № 588/800/24, Сумський апеляційний суд), що може свідчити про окремі виклики у сприйнятті незалежності та авторитету судової влади.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для судів та суддів

- **Забезпечення відкритості як гарантії безсторонності.**

Уникати практик фактичного обмеження доступу до судових засідань. Забезпечувати належне інформування та виклик учасників процесу, а також відкритість судового розгляду як ключову гарантію незалежності та безсторонності суду.

- **Якісна та повна оцінка доказів.**

Забезпечувати послідовне, повне та прозоре дослідження доказів із належною фіксацією процесуальних дій. Приділяти увагу дослідженню всіх релевантних доказів незалежно від активності сторін. Дотримуватися чіткої процесуальної логіки під час дослідження доказів, уникати вибіркового підходу та забезпечувати зрозумілість процесу для всіх учасників.

1.3. Право на участь у процесі та забезпечення захисту: присутність сторін, судовий розгляд за відсутності обвинуваченого (in absentia), право на захист, участь потерпілих і свідків

1.3.1. Присутність сторін⁵

МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ І ПРАКТИКА ЄСПЛ

Детальний аналіз міжнародних стандартів та практики ЄСПЛ щодо відповідного елемента права на справедливий суд наведено у попередніх звітах .

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Присутність сторін у процесі: good practices

- **Участь сторін у судових засіданнях.**

Як і на попередніх етапах Проєкту, здебільшого учасники кримінального провадження, окрім обвинувачених, були присутні під час судових засідань, у тому числі з використанням режиму ВКЗ. Застосування ВКЗ є типовою практикою з огляду на безпекову ситуацію, підвищене навантаження на адвокатів системи безоплатної правничої допомоги, а також особливості функціонування судів у прифронтових регіонах, що сприяє забезпеченню безперервності судового розгляду.

- **Випадки належної організації дистанційної участі сторін.**

Зафіксовано позитивні приклади використання режиму ВКЗ для забезпечення участі сторін у судовому розгляді. Зокрема, у провадженні № 588/1239/25 (Тростянецький районний суд Сумської області) судові засідання відбувалося у залі суду, тоді як прокурор і свідки брали участь у режимі ВКЗ із зали Сумського апеляційного суду, яка була достатнього розміру та належним чином технічно обладнана. Водночас захисник обвинуваченого також брав участь дистанційно та мав реальну можливість здійснювати перехресний допит свідків обвинувачення і наводити аргументи від імені обвинуваченого, що свідчить про забезпечення принципів змагальності та рівності сторін.

⁵ Звіт за результатами впровадження 3-ї фази проєкту, вересень 2025 р., с. 32. URL: <https://uba.ua/documents/2025/Report-Monitoring-2025-WEB.pdf>.

Присутність сторін у процесі: areas for improvement

- **Відсутність сторін як причина відкладення судових засідань.**

Зафіксовано значну кількість випадків відкладення або перенесення судових засідань, пов'язаних із відсутністю учасників процесу (обвинувачених, захисників, потерпілих і свідків). Для прикладу, у провадженнях № 242/930/24 (Центральний районний суд м. Дніпра), № 638/10729/25 (Шевченківський районний суд м. Харкова), № 588/1239/25 (Тростянецький районний суд Сумської області), № 750/16350/25 (Деснянський районний суд м. Чернігова), № 766/764/23 (Херсонський міський суд Херсонської області).

Окрему категорію становлять випадки відкладення у зв'язку з відсутністю обвинувачених та проблемами з їх належним повідомленням. Виклики у кримінальних провадженнях, зокрема щодо воєнних злочинів, здійснюються шляхом публікації повісток в офіційних джерелах (друкованих виданнях та на сайтах судів і ОГП). Водночас ефективність такого способу повідомлення залишається обмеженою, оскільки обвинувачені, які перебувають на тимчасово окупованих територіях або на території РФ, імовірно не мають доступу до цих ресурсів. Зазначені труднощі мають системний характер та зафіксовані, зокрема, у провадженнях № 203/7699/24 (Центральний районний суд м. Дніпра), № 754/9472/24 (Деснянський районний суд м. Києва), № 522/21406/25 (Приморський районний суд м. Одеси), № 186/812/24 (Павлоградський міськрайонний суд), № 337/6022/24 (Хортицький районний суд м. Запоріжжя) тощо. На цьому етапі впровадження Проекту додатково фіксується організаційний аспект проблеми, пов'язаний із відсутністю єдиного централізованого регулювання щодо вибору друкованого видання для публікації повісток після втрати чинності постановою Кабінету Міністрів України № 52 (листопад 2022 р.). Це призводить до використання різних видань у різних регіонах та не завжди своєчасного інформування судів.

Фіксуються випадки відкладення судових засідань у зв'язку з відсутністю сторін за їхньою ініціативою. Частка таких відкладень становить орієнтовно пов'язана з поданням клопотань про неможливість участі у засіданні. Зокрема, відповідні ситуації мали місце у провадженнях № 361/3366/23 (Броварський міськрайонний суд Київської області) - клопотання захисника; № 760/25462/25 (Солом'янський районний суд м. Києва) - клопотання прокурора; № 754/994/25 (Деснянський районний суд м. Києва); № 761/33573/25 (Шевченківський районний суд м. Києва); № 334/2065/25 (Дніпровський районний суд м. Запоріжжя)

- **Проблеми реалізації права на участь у судовому провадженні через ВКЗ.**

Зафіксовано значні розбіжності у реалізації права на участь у судовому провадженні в режимі відеоконференцзв'язку. Попри наявність окремих прикладів ефективної участі сторін, значна частина проваджень свідчить про системні технічні та організаційні проблеми.

Зокрема, у провадженні № 644/685/24 (Індустріальний районний суд м. Харкова) зафіксовано затримку початку судового засідання на 40 хвилин через труднощі з підключенням потерпілого до ВКЗ. Аналогічна ситуація мала місце у провадженні № 332/5022/25 (Заводський районний суд м. Запоріжжя), де затримка також була спричинена технічними складнощами при налаштуванні відеоконференцзв'язку.

У низці випадків судові засідання взагалі не відбувалися через несправність системи ВКЗ. Так, у провадженні № 646/1866/26 (Оснoв'янський районний суд м. Харкова) відбувся збій системи ВКЗ, у зв'язку з чим засідання було відкладено без виходу до зали суду. Аналогічні обставини зафіксовано у провадженнях № 206/5551/25 (Самарський районний суд м. Дніпра), № 638/10729/25 та № 638/18370/25 (Шевченківський районний суд м. Харкова), № 185/11252/24 (Павлоградський міськрайонний суд Дніпропетровської області), № 650/2921/25 (Великоолександрівський районний суд Херсонської області), № 367/10949/24 (Ірпінський міський суд Київської області), де судові засідання відклалися через неможливість забезпечити участь сторін у режимі ВКЗ.

Окрему групу становлять випадки, пов'язані з перебоями електропостачання та наслідками обстрілів. Так, у провадженні № 954/72/24 (Нововоронцовський районний суд Херсонської області) судовий розгляд не відбувся через відсутність електроенергії та неможливість проведення

ВКЗ. У провадженні № 766/1133/24 (Херсонський міський суд) сторона захисту не змогла ані прибути до суду, ані приєднатися дистанційно через відсутність електропостачання. У провадженні № 363/2821/25 (Вишгородський районний суд Київської області) неможливість участі захисника у ВКЗ була прямо пов'язана з наслідками ракетного обстрілу, що призвів до відключення електроенергії та інтернет-зв'язку.

Водночас навіть у випадках формального проведення засідання ефективна участь сторін іноді залишалася обмеженою. Так, у провадженні № 753/20268/24 (Дарницький районний суд м. Києва) через нестабільний інтернет-зв'язок після тривалих спроб налаштування ВКЗ дослідження доказів тривало лише близько 10 хвилин. У провадженні № 650/1147/24 (Херсонський міський суд Херсонської області) засідання було розпочато, однак через неможливість захисника приєднатися до ВКЗ у зв'язку з відсутністю електроенергії розгляд справи було зупинено.

Фіксувалися також проблеми технічного оснащення судових залів. Зокрема, у провадженні № 370/512/26 (Макарівський районний суд Київської області) у залі суду були відсутні монітори для відображення учасників ВКЗ, що унеможливило належне сприйняття перебігу судового розгляду. У провадженні № 370/272/25 (Макарівський районний суд Київської області) ВКЗ супроводжувався постійними технічними перервами через несправність обладнання та перепади напруги: працював лише один із двох моніторів, відео допиту потерпілого вдалося відтворити лише через 15–20 хвилин, а частину відеодоказів взагалі не вдалося продемонструвати сторонам, у зв'язку з чим суд відклав їх дослідження на іншу дату.

Крім того, у провадженні № 363/581/24 (Вишгородський районний суд Київської області) одночасна несправність системи «Електронний суд» і ВКЗ унеможливила підключення захисника до судового засідання.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для судів та суддів

- **Забезпечення реальної участі сторін у судовому процесі.**

Вживати заходів для мінімізації відкладень судових засідань, пов'язаних із неявкою учасників процесу, зокрема шляхом належного планування розгляду справ, підвищення дисципліни процесуальної участі сторін тощо.

Для ДСАУ, судів та суддів

- **Підвищення якості використання ВКЗ та стійкість судового процесу.**

Участь сторін у режимі ВКЗ має бути не лише технічно можливою, але й змістовно та процесуально повноцінною. Необхідно уникати формального залучення, забезпечити належну підготовку учасників і стабільний якісний зв'язок, а також приділяти особливу увагу участі захисників і прокурорів у ключових процесуальних діях. За наявності технічних або організаційних перешкод доцільно надавати перевагу особистій присутності. Забезпечити стабільну та безперебійну роботу систем відеоконференцзв'язку, належне технічне оснащення судових залів, а також впровадити резервні технічні рішення (альтернативні джерела енергоживлення, стабільний інтернет-зв'язок) з урахуванням впливу наслідків збройної агресії російської федерації на функціонування судової системи.

1.3.2. Судовий розгляд за відсутності обвинуваченого (*in absentia*)

МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ І ПРАКТИКА ЄСПЛ

Детальний аналіз міжнародних стандартів та практики ЄСПЛ щодо відповідного елементу права на справедливий суд наведено у попередніх звітах ⁶.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Як і на попередніх етапах моніторингу, переважна більшість кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів розглядається за процедурою спеціального судового провадження (*in absentia*). За результатами моніторингу лише у 4 справах обвинувачені були фізично присутні в судових засіданнях, зокрема:

- № 367/2115/23 – Ірпінський міський суд Київської області;
- № 761/26136/25 – Шевченківський районний суд м. Києва;
- № 636/6739/25 – Холодногірський районний суд м. Харкова (13 січня 2026 року проголошено вирок);
- № 761/2773/25 – Печерський районний суд міста Києва.

У решті справ розгляд здійснювався за відсутності обвинуваченого. Це зумовлено такими факторами: i) більшість обвинувачених перебувають на тимчасово окупованих територіях або на території російської федерації; ii) місцезнаходження обвинувачених є невідомим; iii) у багатьох випадках немає жодної реальної можливості забезпечити їхню явку до суду.

Судовий розгляд за відсутності обвинуваченого (*in absentia*): good practices

- **Вжиття судом усіх можливих заходів для встановлення місцезнаходження обвинуваченого.**

Як і на попередніх етапах Проєкту, у більшості проваджень суди вживають усіх можливих і розумних заходів, спрямованих на встановлення місцезнаходження обвинуваченого та забезпечення його участі у процесі. Зокрема, суди доручають органам досудового розслідування встановити актуальні персональні дані, місце проживання/перебування та можливі канали зв'язку обвинуваченого (наприклад, провадження № 369/2003/25, Києво-Святошинський районний суд Київської області; № 939/1024/23, Бориспільський міськрайонний суд Київської області).

Судами направляються запити до різних органів з метою встановлення місця перебування обвинуваченого, перевірки інформації щодо перебування у полоні, у списках зниклих безвісти, а також щодо наявності інформації про загибель та можливі засоби зв'язку (наприклад, провадження № 363/4781/24, № 363/2821/25, Вишгородський районний суд Київської області). У ряді випадків суди зобов'язують сторону обвинувачення надати додаткові докази щодо відсутності інформації про загибель або перебування в полоні обвинуваченого (№ 638/12460/25, Шевченківський районний суд м. Харкова). У провадженні № 367/1734/23 (Ірпінський міський суд Київської області) сторона захисту надала інформацію щодо ймовірної загибелі обвинуваченого в зоні бойових дій, у зв'язку з чим суд доручив стороні обвинувачення організувати проведення слідчих (розшукових) дій із залученням відповідних підрозділів Служби безпеки України та Національної поліції України для перевірки цих відомостей і встановлення місцезнаходження обвинуваченого.

⁶ Звіт за результатами впровадження 3-ї фази проєкту, вересень 2025 р., с. 34-35. URL: <https://uba.ua/documents/2025/Report-Monitoring-2025-WEB.pdf>

Фіксується використання різних каналів повідомлення обвинувачених, зокрема направлення повісток на електронні адреси, месенджери, соціальні мережі, а також публікації на офіційних ресурсах. Наприклад, у провадженні № 753/20268/24 (Дарницький районний суд м. Києва) повістки направлялися на особисті та робочі електронні адреси, у месенджери, при цьому повідомлення були отримані і прочитані, після чого відправника було заблоковано.

- **Обґрунтовані рішення про проведення спеціального судового провадження.**

Суди приходять до висновку про можливість здійснення судового розгляду за відсутності обвинуваченого у випадках, коли встановлено, що він перебуває на тимчасово окупованій території, на території російської федерації або переховується від органів слідства та суду (наприклад, провадження № 337/2348/25, № 337/6022/24, Хортицький районний суд м. Запоріжжя; № 332/5022/25, Заводський районний суд м. Запоріжжя).

Судовий розгляд за відсутності обвинуваченого (in absentia): areas for improvement

- **Характер повідомлення обвинувачених.**

Виклики у кримінальних провадженнях про воєнні злочини здійснюються шляхом публікації повісток на офіційних ресурсах (сайти ОГП, судів, офіційні друковані видання). Водночас ефективність такого способу є обмеженою, оскільки обвинувачені, які перебувають на тимчасово окупованих територіях або на території російської федерації, імовірно не мають до них доступу.

Додатковим ускладненням є відсутність єдиного централізованого регулювання щодо вибору друкованого видання для публікації повісток після втрати чинності постановою Кабінету Міністрів України № 52 (листопад 2022 р.), що призводить до використання різних видань у різних регіонах та не завжди своєчасного інформування судів про відповідні зміни. Зафіксовано випадки, коли повістки про виклик обвинуваченого не були опубліковані через організаційні зміни, що призводило до відкладення судових засідань (наприклад, провадження № 367/11492/24, Ірпінський міський суд Київської області).

- **Проблеми з отриманням інформації від державних органів.**

Фіксуються випадки, коли отримання інформації щодо обвинуваченого ускладнюється або затягується через відмови чи відсутність відповідей від державних органів. Так, у провадженні № 363/4781/24 (Вишгородський районний суд Київської області) Державна прикордонна служба відмовила у наданні інформації через відсутність латинського написання ПІБ обвинуваченого, а у провадженні № 638/12460/25 (Шевченківський районний суд м. Харкова) відповіді від Координаційного штабу військовополонених тривалий час не надходили.

- **Невизначеність щодо статусу обвинуваченого.**

У деяких провадженнях відсутність достовірної інформації щодо перебування обвинуваченого (зокрема щодо його загибелі або перебування в полоні) ускладнює рух справи. Так, у провадженні № 206/4277/25 (Самарський районний суд м. Дніпра) наявні відомості з відкритих джерел про загибель обвинуваченого, однак належне підтвердження цієї інформації відсутнє.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для органів судової влади, законодавця

- **Забезпечення ефективного повідомлення обвинувачених.**

Доцільно вдосконалити підходи до повідомлення обвинувачених шляхом поєднання наявних процесуальних механізмів із ширшим використанням альтернативних каналів комунікації (зокрема електронних), а також із урахуванням фактичної доступності інформації для осіб, які пере-

бувають на тимчасово окупованих територіях або на території держави-агресора. Також уваги потребує усунення фрагментарності у визначенні друкованих видань для публікації повісток та підвищення ефективності способів повідомлення.

Для державних органів (ДПСУ, СБУ, Координаційний штаб), а також прокурорів і судів

- **Належна взаємодія державних органів із судами та перевірка статусу обвинуваченого.**

Доцільно забезпечити своєчасне та повне реагування державних органів (зокрема Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Координаційного штабу військовополонених) на запити судів і прокурорів щодо встановлення місцезнаходження обвинувачених, їх статусу та можливих каналів зв'язку. Забезпечити належну підготовку запитів до державних органів (у тому числі з урахуванням вимог щодо транслітерації, повноти персональних даних), щоб уникати формальних відмов у наданні інформації.

Систематизувати підходи до перевірки статусу обвинуваченого (загибель, перебування в полоні, зникнення безвісти), зокрема шляхом визначення пріоритетних джерел інформації та узгоджених стандартів її оцінки.

1.3.3. Право на захист

МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ І ПРАКТИКА ЄСПЛ

Детальний аналіз міжнародних стандартів та практики ЄСПЛ щодо відповідного елементу права на справедливий суд наведено у попередніх звітах ⁷.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Право на захист: good practices

- **Обов'язкова участь захисника.**

За результатами моніторингу не виявлено порушень у забезпеченні участі захисника у кримінальних провадженнях. Усі справи супроводжуються залученням адвокатів, зокрема призначених через систему безоплатної правничої допомоги, що забезпечує дотримання процесуальних гарантій незалежно від процесуальної поведінки обвинуваченого або його фактичної присутності (у тому числі у провадженнях in absentia).

- **Реалізація права на захист та процесуальна активність захисників.**

У більшості випадків ознаки того, що захисник відверто байдужий або некомпетентний, відсутні. Захисники беруть участь у судових засіданнях, професійно надають правничу допомогу та займають активну правову позицію (наприклад, провадження № 748/1384/25, Чернігівський районний суд Чернігівської області; № 638/12460/25, Шевченківський районний суд м. Харкова; № 367/206/23, № 367/1734/23, Ірпінський міський суд Київської області; № 761/2773/25, Печерський районний суд м. Києва тощо).

У провадженнях, де обвинувачені фізично присутні в судовому засіданні, загалом забезпечується належна реалізація права на захист. Зокрема, фіксувалися випадки активного заперечення проти

⁷ Звіт за результатами впровадження 3-ї фази проєкту, вересень 2025 р., с. 38. URL: <https://uba.ua/documents/2025/Report-Monitoring-2025-WEB.pdf>.

обрання або продовження запобіжного заходу. Так, у провадженні № 761/2773/25 захисник заперечував проти тримання під вартою та просив застосувати домашній арешт, однак суд відмовив, посилаючись на ризики переховування обвинуваченого та можливий вплив на свідків (Печерський районний суд м. Києва). Аналогічна активна позиція захисника зафіксована у провадженні № 367/2115/23, де він виступав проти продовження тримання під вартою (Ірпінський міський суд Київської області).

Окремо зафіксовано, що обвинувачені мали можливість конфіденційно спілкуватися із захисниками та мали для цього достатній час (зокрема, провадження № 367/2115/23, Ірпінський міський суд Київської області; № 761/26136/25, Шевченківський районний суд м. Києва). При цьому у провадженнях відсутні ознаки того, що захисники були некомпетентними або байдужими. Так, у провадженні № 761/26136/25, попри позицію прокурора про довічне позбавлення волі, захисник, враховуючи визнання вини, каяття обвинуваченого та визнання цивільного позову, просив призначити покарання у вигляді 10–15 років позбавлення волі (Шевченківський районний суд м. Києва).

У ряді справ захисники демонстрували активну участь у дослідженні доказів та формуванні процесуальної позиції. Так, у провадженні № 367/206/23 один із захисників звернув увагу на відсутність обґрунтування причетності підзахисного до дій генерального штабу російської федерації та створення так званих «ДНР» і «ЛНР», висловивши очікування, що сторона обвинувачення надасть відповідні докази, інакше зазначення таких обставин в обвинувальному акті є необґрунтованим. У цьому ж провадженні інший захисник запропонував змінити порядок дослідження доказів, зокрема провести допит свідків і потерпілих до дослідження письмових доказів, мотивуючи це тим, що події відбулися у 2022 році і важливо зафіксувати їхні свідчення до можливого втрачання пам'яті. Суд погодився з цим підходом і визначив відповідний порядок дослідження доказів. Захисники також вживали заходів для встановлення контакту з підзахисними. Суд з'ясував, чи виходили захисники на зв'язок з обвинуваченими: один із захисників повідомив, що здійснював пошук у соціальних мережах, однак безрезультатно, інший зазначив, що не мав контакту з підзахисним (Ірпінський міський суд Київської області).

Фіксувалися також приклади ефективної участі захисників у процесуальних діях, зокрема проведення перехресного допиту (№ 337/6022/24, Хортицький районний суд м. Запоріжжя).

Окремі дії сторони захисту сприяли встановленню обставин, що мають значення для провадження. Так, у справі № 367/1734/23 захист повідомив про ймовірну загибель обвинуваченого в зоні бойових дій, що стало підставою для доручення стороні обвинувачення провести додаткові слідчі (розшукові) дії з метою перевірки цієї інформації.

Разом із тим фіксувалися окремі організаційні аспекти, пов'язані із заміною захисників. Так, у провадженні № 636/7477/25 відбулася заміна адвокатів, після чого новопризначені захисники клопотали про відкладення розгляду з метою ознайомлення з матеріалами справи, що свідчить про дотримання гарантій належної підготовки до захисту (Чугуївський міський суд Харківської області)

Право на захист: areas for improvement

- **Окремі аспекти участі захисників, що потребують покращення.**

Фіксувалися окремі випадки формальної або недостатньо активної участі захисників. Так, у провадженні № 752/11014/22 (Дніпровський районний суд м. Києва) захисник не коментував досліджені судом письмові докази, не ознайомився з реєстром матеріалів, наданим прокурором, та повідомив, що не потребує додаткового ознайомлення, у зв'язку з чим суд одразу перейшов до їх дослідження. Водночас окремі докази (зокрема військовий квиток) не були оглянуті в судовому засіданні, оскільки жодна зі сторін не наполягала на цьому, що ускладнює встановлення їх належності та доказового значення.

У провадженні № 588/800/24 (Сумський апеляційний суд) лише один із п'яти захисників подав апеляційну скаргу, хоча підстави для оскарження були спільними для всіх підзахисних, що може свідчити про нерівномірну процесуальну активність сторони захисту.

Окремі спостереження свідчать про участь захисників у судових засіданнях за умов, що не завжди забезпечують належну якість комунікації (№ 369/2003/25, Києво-Святошинський районний суд Київської області; № 753/20268/24, Дарницький районний суд м. Києва).

- **Неявка захисників та пов'язані процесуальні труднощі, зокрема через підвищене навантаження на систему БПД.**

Однією з причин відкладення судових засідань є неявка захисників або подання клопотань про відкладення. Зокрема, у провадженні № 185/13879/25 (Павлоградський міськрайонний суд Дніпропетровської області) засідання було відкладено через відсутність захисника, який був повідомлений про дату та час судового розгляду шляхом направлення SMS-повідомлення, однак не з'явився, клопотань не подавав, а причини його відсутності залишилися невідомими.

У провадженні № 361/3366/23 (Броварський міськрайонний суд Київської області) через систематичну неявку захисників засідання не відбувалися протягом тривалого часу; у справі залучено шість захисників, які не можуть узгодити свою участь, при цьому розгляд здійснюється колегією суддів, що додатково ускладнює організацію слухань.

Водночас частина відкладень обумовлена об'єктивними причинами, зокрема безпековою ситуацією або технічними труднощами (наприклад, провадження № 363/2821/25, Вишгородський районний суд Київської області), а також зайнятістю чи хворобою захисників (№ 748/1511/25, Чернігівський апеляційний суд).

- **Проблеми із забезпеченням безперервності захисту (заміна захисників).**

Фіксувалися випадки змін захисників, що впливає на ефективність захисту. Так, у провадженні № 367/2497/23 (Ірпінський міський суд Київської області) протягом розгляду було змінено кількох захисників: попередній адвокат припинив участь у зв'язку із завершенням строку контракту з системою БПД, після чого було призначено нового захисника. Водночас на момент судового засідання новопризначений адвокат не був ознайомлений із матеріалами справи та повідомив про перебування на лікарняному, що стало підставою для відкладення підготовчого засідання. Аналогічно, у цьому ж провадженні захисник клопотав про відкладення у зв'язку з хворобою, а секретар судового засідання повідомляв, що адвокат не ознайомився зі справою. Дата наступного засідання призначалася без узгодження із захисником.

Подібні ситуації мали місце й в інших провадженнях, де новопризначені захисники клопотали про час для ознайомлення з матеріалами (№ 636/7477/25, Чугуївський міський суд Харківської області).

- **Технічні та організаційні виклики реалізації права на захист.**

Реалізація права на захист ускладнюється також технічними та організаційними обставинами. Зокрема, у провадженні № 370/272/25 (Макарівський районний суд Київської області) через технічні несправності неможливо було повноцінно оцінити участь захисника у судовому засіданні.

У провадженні № 363/581/24 (Вишгородський районний суд Київської області) прокурор наполягав на особистій присутності захисника у суді, оскільки технічно складно забезпечити якісне дослідження відеодоказів (зокрема матеріалів OSINT) у режимі відеоконференції, що обмежує ефективність участі сторін при дистанційному форматі розгляду.

- **Виклики реалізації права на захист: суспільний тиск і підрив професійної ролі захисника.**

Проблема суспільного тиску та критичного сприйняття діяльності захисників у цій категорії справ залишається актуальною. Як і на попередніх етапах Проєкту, такі виклики зберігаються і на поточному етапі моніторингу, що може впливати на сприйняття професійної ролі захисника та умови здійснення захисту.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для судів, суддів та системи безоплатної правничої допомоги

- **Забезпечення ефективної участі захисника та процесуального балансу.**

Забезпечувати не формальну, а змістовну участь захисника у судовому процесі, зокрема під час дослідження доказів і заявлення клопотань. У випадках заміни захисника слід надавати достатній час для ознайомлення з матеріалами справи та уникати ситуацій неготовності до участі у засіданні. Вживати заходів для належної організації участі захисників у судових засіданнях, зокрема шляхом завчасного планування та реагування на систематичну неявку або повторювані клопотання про відкладення. Сприяти забезпеченню рівності сторін у процесі, повноті дослідження доказів та належному розумінню ролі захисника як ключового елементу права на справедливий суд.

Для ДСАУ, судів та суддів

- **Забезпечення належних умов участі (включно з ВКЗ).**

Забезпечувати технічні та організаційні умови, що дозволяють захиснику повноцінно реалізувати право на захист, у тому числі при участі в режимі відеоконференції.

Для системи безоплатної правничої допомоги та органів адвокатського самоврядування

- **Розвиток інституційної підтримки захисників та їх спеціалізації у справах про воєнні злочини (зокрема in absentia).**

Посилювати інституційну підтримку адвокатів, зокрема через просвітницькі заходи, доступ до психологічної допомоги та забезпечення належних гарантій безпеки. Забезпечити спеціалізоване навчання адвокатів у справах про воєнні злочини, розглянути доцільність запровадження їх спеціалізації, розробити методичні рекомендації щодо здійснення захисту у таких провадженнях, а також сприяти обміну практикою.

1.3.4. Участь потерпілих і свідків

МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ І ПРАКТИКА ЄСПЛ

Детальний аналіз міжнародних стандартів та практики ЄСПЛ щодо відповідного елементу права на справедливий суд наведено у попередніх звітах ⁸.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Участь потерпілих і свідків: good practices

- **Поінформованість свідків / потерпілих про процедуру допиту, права та обов'язки.**

У певних справах свідки та потерпілі наперед поінформовані про процедуру надання показань, їх права та обов'язки й отримують необхідну практичну підтримку під час дачі показань. У провадженні № 588/1239/25 (Тростянецький районний суд Сумської області) перед допитом свідкам

⁸ Звіт за результатами впровадження 3-ї фази проекту, вересень 2025 р., с. 41-42. URL: <https://uba.ua/documents/2025/Report-Monitoring-2025-WEB.pdf>

вручали пам'ятку про права та обов'язки, а на сайті суду була розміщена інформація щодо поведінки свідка, компенсації витрат, відповідальності за неприбуття без поважних причин. Аналогічно у провадженнях № 766/7468/23 та № 766/9640/23 (Херсонський міський суд Херсонської області) свідки були заздалегідь повідомлені про час і місце засідання та належним чином поінформовані про процедуру надання показань.

Водночас варто зазначити, що результати моніторингу обмежені безпосередніми спостереженнями під час судових засідань. Відтак питання більш широкого залучення потерпілих, їх інформування та підтримки поза межами судового розгляду не було предметом поглибленого дослідження у межах цього моніторингу.

- **Забезпечення безпеки свідків і потерпілих.**

Моніторинг засвідчив, що в низці проваджень суди намагалися забезпечити баланс між принципом публічності та необхідністю захисту потерпілих і свідків. Зокрема, у провадженні № 638/24182/24 (Шевченківський районний суд м. Харкова) з міркувань безпеки свідків суд заборонив зйомку на камеру. У справі № 588/1239/25 (Тростянецький районний суд Сумської області) перед допитом свідків їх попереджали про обмеження фотофіксації облич та заборону відеотрансляції без окремої ухвали суду. У провадженні № 334/2065/25 (Дніпровський районний суд м. Запоріжжя) суд перейшов до закритого розгляду під час допиту свідка, родичі якого перебувають на тимчасово окупованій території, оскільки показання могли створити для них загрозу. У справі № 333/5650/25 (Комунарський районний суд м. Запоріжжя) закритий режим було застосовано на час допиту потерпілої за її згодою. У провадженні № 638/5357/25 (Шевченківський районний суд м. Харкова), що стосується сексуального насильства та примусового переміщення, розгляд відбувався у закритому судовому засіданні з огляду на тяжкий психологічний стан потерпілої. Водночас окремі випадки свідчать і про ризики недостатнього захисту приватності потерпілих у вразливих категоріях справ, зокрема коли у відкритих джерелах оприлюднюється інформація, що дозволяє їх ідентифікувати.

- **Забезпечення участі потерпілих і їх представників.**

Участь представників потерпілих є помітним елементом судового розгляду в частині проваджень про воєнні злочини. Монітори фіксували присутність адвокатів потерпілих у судових засіданнях, подання ними клопотань, підтримку окремих процесуальних позицій, а також участь у формуванні чи уточненні цивільних вимог.

Зокрема, у провадженні № 766/10362/24 (Херсонський міський суд Херсонської області) потерпілі не прибули, однак у залі суду була присутня представниця потерпілого - адвокат. У справі № 367/11492/24 (Ірпінський міський суд Київської області) представник потерпілого подав клопотання про відкладення розгляду у зв'язку з неознайомленням із матеріалами справи та неможливістю сформулювати позовні вимоги в межах кримінального провадження. У провадженні № 761/26136/25 (Шевченківський районний суд м. Києва) представник потерпілих перед дебатами уточнив цивільний позов, додавши співвідповідача - уряд рф. У цьому ж провадженні були допитані по ВКЗ двоє свідків-військовополонених, а український військовослужбовець був допитаний особисто в залі суду. У справі № 367/2115/23 (Ірпінський міський суд Київської області) представник потерпілого підтримав позицію прокурора щодо необхідності розгляду клопотання про продовження строків тримання під вартою, попри заперечення обвинуваченого та захисника. У провадженні № 636/6739/25 (Холодногірський районний суд м. Харкова) потерпілі брали участь по ВКЗ із Житомирського районного суду, а в залі був присутній їх представник. У справі № 485/2029/24 (Снігурівський районний суд Миколаївської області) окремі потерпілі брали участь по ВКЗ, інші - були присутні в залі, також був представник потерпілих.

Водночас окремі спостереження свідчать, що не в усіх провадженнях потерпілі мали належне представництво або чітко усвідомлювали, хто саме представляє їхні інтереси.

- **Урахування вразливості потерпілих.**

У частині справ суди або прокурори вживали заходів для уникнення повторної травматизації по-

терпілих. Так, у провадженні № 185/7155/25 (Павлоградський міськрайонний суд Дніпропетровської області) задоволено клопотання Офісу Генерального прокурора про передачу кримінального провадження іншому складу суду з метою уникнення повторної травматизації потерпілої. У справі № 638/5357/25 (Шевченківський районний суд м. Харкова), що стосується сексуального насильства та примусового переміщення, розгляд відбувався у закритому судовому засіданні з огляду на тяжкий психологічний стан потерпілої. У провадженні № 333/5650/25 (Комунарський районний суд м. Запоріжжя) суд закрити засідання на час допиту потерпілої за її згодою.

- **Гнучкість у визначенні порядку дослідження доказів.**

У провадженні № 367/206/23 (Ірпінський міський суд Київської області) суд, врахувавши позицію сторони захисту, визначив порядок розгляду, за яким спочатку мали бути допитані потерпілі та свідки, а вже потім досліджувалися письмові докази, з огляду на ризик втрати повноти спогадів про події 2022 року. Також у справі № 939/2033/24 (Бородянський районний суд Київської області) суд відклав розгляд для забезпечення потерпілим можливості надати показання по ВКЗ із суду, розташованого ближче до їх місця проживання та роботи.

Участь потерпілих і свідків: areas for improvement

- **Неявка потерпілих і свідків та розгляд справ за їх відсутності.**

Участь потерпілих і свідків забезпечується не завжди. Фіксувалися випадки, коли потерпілі не прибували на виклик суду, що впливало на перебіг розгляду. Зокрема, у провадженні № 748/1384/25 (Чернігівський районний суд Чернігівської області) потерпілий не зміг прибути через проходження військової служби. У справі № 760/7344/22 (Солом'янський районний суд м. Києва) допит потерпілих не відбувся, а підтвердження їх належного виклику були відсутні. У провадженні № 638/24182/24 (Шевченківський районний суд м. Харкова) розгляд було відкладено через неможливість доставити свідка до суду. У справі № 370/272/25 (Макарівський районний суд Київської області) потерпілий не з'явився, оскільки проходить службу в ЗСУ.

У ряді проваджень потерпілі не брали участі у засіданнях, натомість подавали заяви про розгляд справи без їх участі. Такі випадки зафіксовано, зокрема, у провадженнях № 367/5038/25, № 367/2497/23, № 367/2115/23 (Ірпінський міський суд Київської області), № 754/4075/22 (Деснянський районний суд м. Києва), № 766/7280/25, № 766/1299/25, № 766/16568/24 (Херсонський міський суд Херсонської області). Водночас у частині таких справ потерпілі не мали представника, що може впливати на повноту реалізації їхніх процесуальних прав.

- **Проблеми з доступом потерпілих до інформації про свої права та матеріали справи.**

Окремі спостереження свідчать, що потерпілі не завжди достатньо поінформовані про свої процесуальні права. Так, у провадженні № 363/2821/25 (Вишгородський районний суд Київської області) потерпілі не знали про право подання цивільного позову в межах кримінального провадження та до прибуття до суду вважали, що їх інтереси вже представляє адвокат. Зокрема, вони поклалися на поради особи, яка проводила інтерв'ювання та представилась «захисником», помилково сприймаючи її як адвоката. За словами потерпілих, ця особа рекомендувала не брати участі у судових засіданнях і подавати заяви про розгляд справи за їх відсутності, а також не звертатися до адвоката, посилаючись, зокрема, на інформацію про нібито загибель обвинуваченого. Водночас у межах судового розгляду було отримано інформацію від СБУ про те, що обвинувачений не загинув, а продовжує проходити службу в збройних силах РФ та змінював місце дислокації, а також було надано актуальні контактні дані (номери телефонів, електронні адреси, акаунти в соціальних мережах).

- **Невизначеність процесуального статусу потерпілих та питання правонаступництва.**

У поодиноких випадках виникали питання щодо процесуального статусу потерпілих або якості представництва їх інтересів. Наприклад, у провадженні № 752/11014/22 (Дніпровський районний суд м. Києва) потерпілий мав статус свідка, а причини відсутності статусу потерпілого прокурор не пояснив.

Крім того, фіксувалися процесуальні труднощі, пов'язані зі смертю потерпілих та необхідністю встановлення їх правонаступників. Так, у провадженні № 522/21406/25 (Приморський районний суд м. Одеси) у зв'язку зі смертю потерпілого виникла необхідність визначення кола осіб, які можуть бути визнані потерпілими у справі, що призвело до відкладення судового розгляду.

- **Технічні перешкоди для сприйняття показань і відеодоказів потерпілих.**

У провадженні № 370/272/25 (Макарівський районний суд Київської області) через технічні несправності та перепади напруги не вдалося належним чином відтворити відеодокази та відео допиту потерпілого: працював лише один із двох моніторів, частина відео зависала, окремий запис зупинився на третій хвилині, у зв'язку з чим суд відклав дослідження доказів на іншу дату. Це впливало на повноцінне сприйняття змісту показань потерпілого всіма учасниками процесу.

- **Питання приватності потерпілих у вразливих категоріях справ.**

У справі № 367/10949/24 (Ірпінський міський суд Київської області), пов'язаній із сексуальним насильством, на сайті «Судова влада» було зазначено повне ім'я потерпілої, при цьому ухвала про закритий розгляд у відкритому доступі відсутня. Це створює додаткові ризики для приватності потерпілої.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для судів, органів прокуратури, системи безоплатної правничої допомоги

- **Забезпечення поінформованості та ефективної участі потерпілих і свідків.**

Рекомендується забезпечити належне інформування потерпілих і свідків про їхні процесуальні права та форми участі (зокрема право на подання цивільного позову, залучення представника, доступ до матеріалів справи), у тому числі шляхом надання зрозумілих пам'яток та перевірки актуальності контактної інформації. Вживати заходів для забезпечення їх реальної участі у судовому розгляді, а також сприяти залученню представників потерпілих для повноцінної реалізації їх процесуальних прав в судовому засіданні.

- **Психологічна підтримка та робота з вразливими особами.**

Увагу слід приділяти забезпеченню психологічної підтримки потерпілих і свідків, зокрема шляхом інформування про доступні сервіси допомоги, залучення фахівців (психологів) та створення безпечних і чутливих до травми умов участі у процесі.

1.4. Рівність сторін

МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ І ПРАКТИКА ЄСПЛ

Детальний аналіз міжнародних стандартів та практики ЄСПЛ щодо відповідного елементу права на справедливий суд наведено у попередніх звітах⁹.

⁹ Звіт за результатами впровадження 3-ї фази проєкту, вересень 2025 р., с. 45-46. URL: <https://uba.ua/documents/2025/Report-Monitoring-2025-WEB.pdf>.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Як і на попередніх етапах моніторингу, під час судових засідань не зафіксовано явних процесуальних порушень принципу рівності сторін або істотного дисбалансу між стороною обвинувачення та захистом.

Водночас слід враховувати, що суспільний тиск у справах про воєнні злочини, зокрема, очікування обвинувального вироку та негативне сприйняття адвокатів захисту, створює структурний ризик для рівності сторін, який не завжди є видимим під час окремого засідання. Цей чинник потребує постійної уваги, навіть за відсутності явних порушень.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для судів та суддів

- **Забезпечення подальшого дотримання принципу рівності сторін.**

Необхідно гарантувати сторонам обвинувачення та захисту рівні процесуальні можливості, зокрема щодо доступу до матеріалів справи, ефективного представлення позиції, коментування доказів і участі у судових засіданнях на рівних умовах. Дотримання цього принципу є невід'ємною складовою права на справедливий суд і має забезпечуватися як у звичайних, так і у чутливих категоріях справ, зокрема щодо воєнних злочинів.

1.5. Презумпція невинуватості і тягар доказування

МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ І ПРАКТИКА ЄСПЛ

Детальний аналіз міжнародних стандартів та практики ЄСПЛ щодо відповідного елементу права на справедливий суд наведено у попередніх звітах¹⁰.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Як і на попередніх етапах моніторингу, під час судових засідань не зафіксовано явних процесуальних порушень принципу презумпції невинуватості або неправомірного покладення тягара доказування на сторону захисту.

Водночас слід враховувати, що в умовах триваючого збройного конфлікту існує підвищений ризик формування публічних очікувань щодо винуватості обвинуваченого ще до ухвалення вироку. Цей зовнішній тиск, хоча й не завжди проявляється у процесуальних порушеннях під час засідань, може опосередковано впливати на дотримання принципу презумпції невинуватості та потребує постійної уваги.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Органам досудового розслідування, прокуратурі та судам

¹⁰ Звіт за результатами впровадження 3-ї фази проекту, вересень 2025 р., с. 47-48. URL: <https://uba.ua/documents/2025/Report-Monitoring-2025-WEB.pdf>

- **Забезпечення подальшого дотримання презумпції невинуватості та належного розподілу тягаря доказування.**

Органам досудового розслідування, прокуратурі та судам слід неухильно дотримуватися принципу презумпції невинуватості, як у судовому процесі, так і в публічних комунікаціях. У справах про воєнні злочини це набуває особливого значення з огляду на підвищений суспільний тиск та очікування обвинувального вироку. Обов'язок доведення вини має незмінно покладатися на сторону обвинувачення із забезпеченням відповідного процесуального балансу під час судового розгляду.

1.6. Право мовчати і не свідчити проти себе

МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ І ПРАКТИКА ЄСПЛ

Детальний аналіз міжнародних стандартів та практики ЄСПЛ щодо відповідного елементу права на справедливий суд наведено у попередніх звітах ¹¹.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Як і на попередніх етапах моніторингу, за результатами впровадження Проєкту не встановлено особливостей реалізації права не свідчити проти себе та права зберігати мовчання у розглянутих кримінальних провадженнях. Не зафіксовано фактів, які б свідчили про порушення цих гарантій або примушування до давання свідчень проти себе.

Водночас окремі спостереження свідчать про реалізацію обвинуваченими права визначати власну процесуальну позицію, зокрема щодо визнання вини. Так, у провадженні № 761/26136/25 (Шевченківський районний суд м. Києва) обвинувачений повністю визнав свою вину, розкався та визнав цивільний позов, що було враховано стороною захисту під час визначення позиції у судових дебатах.

Також варто зауважити, що переважна більшість кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів розглядається у порядку спеціального судового провадження (*in absentia*), за відсутності обвинувачених. Лише у поодиноких випадках обвинувачені були фізично присутні у судових засіданнях. За таких умов можливості для виявлення потенційних проблем у реалізації права на мовчання або недопущення самообмови є обмеженими.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Органам досудового розслідування, прокуратурі та судам

- **Забезпечення подальшого дотримання права не свідчити проти себе та зберігати мовчання.**

Необхідно забезпечувати дотримання права обвинуваченого не бути змушеним свідчити проти себе чи визнавати свою вину. У випадках особистої участі обвинувачених у судових засіданнях має гарантуватися, що реалізація права на мовчання не розглядається як ознака винуватості та не впливає на оцінку доказів під час ухвалення судового рішення.

¹¹ Звіт за результатами впровадження 3-ї фази проєкту, вересень 2025 р., с. 48-49. URL: <https://uba.ua/documents/2025/Report-Monitoring-2025-WEB.pdf>

1.7. Розумні строки та ефективність

МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ І ПРАКТИКА ЄСПЛ

Детальний аналіз міжнародних стандартів та практики ЄСПЛ щодо відповідного елементу права на справедливий суд наведено у попередніх звітах ¹².

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Як і на попередніх етапах моніторингу, оцінка розумності строків розгляду кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів ускладнюється відсутністю повних і системних статистичних даних, які дозволяли б простежити тривалість кожної конкретної справи.

У зв'язку з цим, з метою оцінки тривалості розгляду справ щодо воєнних злочинів Проект визначив середньостатистичну тривалість проваджень, які були предметом моніторингу у третій фазі та по яким ухвалено рішення в судах першої та апеляційної інстанцій у звітному періоді.

Часовий період визначався з моменту пред'явлення особі повідомлення про підозру до дати ухвалення відповідного судового рішення.

- **Кримінальні провадження, завершені розглядом в суді першої інстанції:**
  - № 729/169/25 [17.01.2025 - 03.11.2025 (0 років, 9 місяців, 17 днів; 290 днів)]
  - № 638/18046/24 [27.10.2022 - 03.11.2025 (3 роки, 0 місяців, 7 днів; 1103 дні)]
  - № 748/1511/25 [10.07.2024 - 05.11.2025 (1 рік, 3 місяці, 26 днів; 483 дні)]
  - № 332/3499/24 [16.01.2024 - 06.11.2025 (1 рік, 9 місяців, 21 день; 660 днів)]
  - № 370/399/23 [09.11.2022 - 06.11.2025 (2 роки, 11 місяців, 28 днів; 1092 дні)]
  - № 588/811/25 [08.08.2024 - 10.11.2025 (1 рік, 3 місяці, 2 дні; 459 днів)]
  - № 333/7817/23 [03.05.2023 - 18.11.2025 (2 роки, 6 місяців, 15 днів; 930 днів)]
  - № 766/16458/24 [13.08.2022 - 19.11.2025 (3 роки, 3 місяці, 6 днів; 1194 дні)]
  - № 370/731/24 [19.01.2024 - 24.11.2025 (1 рік, 10 місяців, 5 днів; 675 днів)]
  - № 748/1732/25 [02.04.2022 - 24.11.2025 (3 роки, 7 місяців, 22 дні; 1332 дні)]
  - № 619/10509/24 [26.07.2022 - 02.12.2025 (3 роки, 4 місяці, 6 днів; 1225 днів)]
  - № 185/3990/23 [17.11.2022 - 06.12.2025 (3 роки, 0 місяців, 19 днів; 1114 днів)]
  - № 485/1155/25 [16.09.2024 - 10.12.2025 (1 рік, 2 місяці, 24 дні; 450 днів)]
  - № 366/1631/25 [14.02.2023 - 17.12.2025 (2 роки, 10 місяців, 3 дні; 1037 днів)]
  - № 485/2099/24 [22.08.2022 - 23.12.2025 (3 роки, 4 місяці, 1 день; 1219 днів)]
  - № 588/800/24 [11.04.2024 - 23.12.2025 (1 рік, 8 місяців, 12 днів; 621 день)]
  - № 334/9583/24 [15.09.2022 - 26.12.2025 (3 роки, 3 місяці, 11 днів; 1198 днів)]
  - № 521/14869/23 [03.05.2022 - 06.01.2026 (3 роки, 8 місяців, 3 дні; 1344 дні)]
  - № 748/1384/25 [04.07.2022 - 06.01.2026 (3 роки, 6 місяців, 2 дні; 1282 дні)]
  - № 636/6739/25 [21.06.2024 - 13.01.2026 (1 рік, 6 місяців, 23 дні; 571 день)]
  - № 748/1970/25 [22.08.2023 - 19.01.2026 (2 роки, 4 місяці, 28 днів; 881 день)]
  - № 490/2519/24 [28.05.2022 - 26.01.2026 (3 роки, 7 місяців, 29 днів; 1339 днів)]

¹² Звіт за результатами впровадження 3-ї фази проекту, вересень 2025 р., с. 50-51. URL: <https://uba.ua/documents/2025/Report-Monitoring-2025-WEB.pdf>

№ 766/10363/24 [24.05.2024 - 19.02.2026 (1 рік, 8 місяців, 26 днів; 636 днів)]
№ 644/5405/24 [07.07.2023 - 02.03.2026 (2 роки, 7 місяців, 23 дні; 969 днів)]
№ 337/6022/24 [25.07.2024 - 03.03.2026 (1 рік, 7 місяців, 6 днів; 586 днів)]
№ 588/1239/25 [26.05.2025 - 05.03.2026 (0 років, 9 місяців, 7 днів; 283 дні)]
№ 766/9963/24 [25.07.2023 - 12.03.2026 (2 роки, 7 місяців, 15 днів; 961 день)]
№ 766/764/23 [12.04.2022 - 25.03.2026 (3 роки, 11 місяців, 13 днів; 1443 дні)]

Середнє арифметичне показника тривалості розгляду кримінального провадження з моменту пред'явлення особі повідомлення про підозру до ухвалення вироку судом першої інстанції - **907 днів**; це **2 роки, 5 місяців, 27 днів**.

Для порівняння з попередніми періодами:

- Поточний етап: 2 роки 5 місяців 27 днів.
- Попередній етап: 1 рік 10 місяців 19 днів.
- Ще раніше: 1 рік 6 місяців 14 днів.

Спостерігається **суттєве зростання тривалості розгляду** кримінальних проваджень - приблизно на **7 місяців** порівняно з попереднім етапом і майже на **1 рік** порівняно з раннішим періодом.

- **Кримінальні провадження, що були предметом перегляду в апеляційних судах:**

№ 335/3484/24 [02.02.2024 - 25.11.2025 (1 рік, 9 місяців, 23 дні; 662 дні)]
№ 644/9444/24 [02.01.2023 - 03.12.2025 (2 роки, 11 місяців, 1 день; 1066 днів)]
№ 766/6280/24 [25.03.2024 - 17.03.2026 (1 рік, 11 місяців, 20 днів; 722 дні)]
№ 748/1511/25 [10.07.2024 - 16.02.2026 (1 рік, 7 місяців, 6 днів; 586 днів)]
№ 185/3990/23 [17.11.2022 - 18.02.2026 (3 роки, 3 місяці, 1 день; 1189 днів)]

Середнє арифметичне показника тривалості розгляду кримінального провадження з моменту пред'явлення особі повідомлення про підозру до ухвалення рішення апеляційним судом - **845 днів**, тобто приблизно **2 роки, 3 місяці, 25 днів**.

Для порівняння з попередніми періодами:

- Поточний етап: 2 роки, 3 місяці, 25 днів.
- Попередній етап: 2 роки, 4 місяці і 18 днів.
- Ще раніше: 1 рік, 7 місяців, 11 днів.

Отже, порівняно з попереднім етапом показник істотно не змінився, однак є значно вищим, ніж на більш ранньому етапі моніторингу - майже на 8 місяців.

Показник тривалості розгляду кримінального провадження за одними й тими самими статтями КК України не є сталим та однаковим з огляду на складність справи, обсяг доказів, який має бути досліджений судом, необхідність допиту свідків і забезпечення їхньої участі для надання показань у суді тощо.

Розумні строки та ефективність: good practices

- **Ефективне процесуальне управління та забезпечення розумних строків розгляду.**

У певних справах суди сприяють дотриманню розумних строків розгляду кримінальних проваджень та вживають заходів для забезпечення ефективного судового процесу. Окремі проваджен-

ня демонструють відносно швидкий та послідовний розгляд. Зокрема, у справі № 761/26136/25 (Шевченківський районний суд м. Києва) розгляд фактично відбувся протягом близько пів року (за присутності обвинуваченого).

Також фіксуються випадки активного процесуального управління розглядом, зокрема ініціювання зміни порядку дослідження доказів з метою уникнення затягування провадження.

Розумні строки та ефективність: areas for improvement

- **Відкладення судових засідань як фактор впливу на розумні строки розгляду.**

Часті випадки перенесення та відкладення судових засідань негативно впливає на дотримання розумних строків розгляду кримінальних проваджень. Причини таких відкладень є різними, однак їх повторюваність свідчить про вразливість судового процесу як до внутрішніх, так і до зовнішніх факторів.

Зазначені обставини вже відображені у відповідному блоці спостережень (див. розділ 1.2. «Доступність та публічність правосуддя», підрозділ «Фізична доступність: areas for improvement», зокрема щодо систематичних відкладень судового розгляду), що підтверджує їх системний характер та вплив на ефективність судового провадження.

- **Окремі провадження, що потребують уваги з точки зору дотримання розумних строків.**

1. Тривалість розгляду близько / понад 3 роки

№ 185/3990/23 - понад 3 роки у суді I інстанції

№ 367/2115/23 - майже 3 роки, при цьому за присутності обвинуваченого

№ 754/4075/22, № 758/9655/25, № 242/930/24, № 753/20268/24 - тривають з 2021 року

№ 760/7344/22 - триває з 2022 року

2. Тривале перебування справ на підготовчій стадії

№ 367/3121/24 - майже 2 роки на підготовчій стадії

№ 638/21904/25, № 367/10949/24 - підготовче провадження триває понад 2 роки

№ 367/206/23 - понад 3 роки до переходу до розгляду по суті

№ 636/2264/24, 646/12371/25 - підготовче провадження понад 3 роки

№ 638/12460/25 - з 2022 року справа досі на підготовчій стадії

3. Затримки у застосуванні процедури in absentia

№ 367/5761/23 - понад 1,5 року для вирішення питання про спеціальне провадження

№ 363/872/23 - досі не вирішене питання щодо розгляду in absentia

№ 644/685/24 - рішення про спеціальний розгляд прийнято лише через значний час.

4. Тривалі затримки на завершальних стадіях

№ 761/9766/22 - після дослідження доказів і планування дебатів справа не завершена понад рік

№ 748/1384/25 - тривалий перехід до дебатів

5. Короткі строки досудового розслідування (ризик якості)

№ 766/8087/25 - досудове розслідування менше місяця

№ 766/7280/25, № 766/1539/25 - також дуже короткі строки.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для судів та суддів

- **Оптимізація організації судових засідань та мінімізація відкладень.**

Варто посилити організацію судового розгляду, що дозволить зменшити кількість відкладень і їх вплив на загальну тривалість провадження. Водночас слід враховувати, що значна частина відкладень зумовлена об'єктивними факторами, зокрема високим навантаженням на суди, нестачею суддів, а також наслідками збройної агресії РФ, включаючи обстріли об'єктів критичної інфраструктури, що призводять до перебоїв електропостачання та ускладнюють проведення засідань (у тому числі в режимі ВКЗ).

- **Пріоритизація проваджень із підвищеною тривалістю розгляду.**

Доцільно визначати та пріоритизувати кримінальні провадження, у яких фіксується тривала підготовка стадія або загальна надмірна тривалість розгляду, з метою забезпечення їх більш інтенсивного процесуального руху, своєчасного переходу до розгляду по суті та недопущення подальшого затягування. При цьому важливо враховувати об'єктивні обмеження функціонування судової системи, пов'язані з кадровим дефіцитом та безпековою ситуацією, що впливають на можливості дотримання розумних строків.

1.8. Право на переклад

МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ І ПРАКТИКА ЄСПЛ

Детальний аналіз міжнародних стандартів та практики ЄСПЛ щодо відповідного елементу права на справедливий суд наведено у попередніх звітах¹³.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Право на переклад: good practices

- **Залучення перекладача під час судового розгляду та переклад процесуальних документів.**

У провадженнях забезпечується участь перекладача під час судового розгляду. Зокрема, у справі № 761/26136/25 (Шевченківський районний суд м. Києва) обвинуваченого було ознайомлено з його правами, а в судовому засіданні брав участь перекладач. У цьому провадженні забезпечено переклад ключових процесуальних документів (обвинувальний акт та підозра). Аналогічно, у провадженні № 367/2115/23 (Ірпінський міський суд Київської області) перекладач був присутній під час розгляду справи.

У справі № 370/272/25 (Макарівський районний суд Київської області) переклад документів здійснювався залученим перекладачем, який мав відповідний сертифікат, а суд оголошував документи з урахуванням перекладу.

¹³ Звіт за результатами впровадження 3-ї фази проекту, вересень 2025 р., с. 54-55. URL: <https://uba.ua/documents/2025/Report-Monitoring-2025-WEB.pdf>.

- **Враховання мовних потреб обвинуваченого.**

У випадках, коли обвинувачений володіє мовою провадження, додаткові заходи щодо перекладу не застосовуються. Зокрема, у справі № 761/2773/25 (Печерський районний суд м. Києва) встановлено, що обвинувачений розуміє мову провадження.

Також фіксуються випадки, коли захисники використовують мову, якою володіє обвинувачений, що сприяє належній комунікації між ними та реалізації права на захист (№ 367/11318/25, Ірпінський міський суд Київської області; № 939/2033/24, Бородянський районний суд Київської області).

- **Забезпечення перекладу у справах in absentia.**

У провадженнях, що здійснюються за процедурою in absentia, суди також вживають заходів для забезпечення перекладу. Як правило, повістки оприлюднюються українською та російською мовами, що забезпечує доступність інформації для обвинуваченого. Наприклад, у справі № 332/5022/25 (Заводський районний суд м. Запоріжжя) було залучено перекладача для забезпечення перекладу викликів обвинувачених.

Право на переклад: areas for improvement

- **Несвоєчасність або відсутність перекладу процесуальних документів.**

Фіксуються випадки, коли переклад процесуальних документів не забезпечується вчасно, що впливає на перебіг судового розгляду. Зокрема, у справі № 332/5022/25 (Заводський районний суд м. Запоріжжя) судове засідання не відбулося у зв'язку з тим, що перекладач не встигла здійснити переклад виклику обвинувачених на мову, якою вони володіють.

Окремі спостереження свідчать про відсутність перекладу документів, що досліджуються судом. Так, у справі № 752/11014/22 (Дніпровський районний суд міста Києва) суд не оголошував процесуальних документів, що мали переклад, а письмові докази досліджувалися мовою оригіналу (російською) без перекладу українською.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для судів та органів прокуратури

- **Забезпечення своєчасного та повного перекладу процесуальних документів.**

Необхідно забезпечувати своєчасний переклад процесуальних документів, зокрема повідомлень про виклик, обвинувальних актів та інших матеріалів, мовою, яку розуміє обвинувачений, щоб уникнути затримок у розгляді справ та забезпечити реальну можливість реалізації процесуальних прав.

- **Забезпечення ефективної участі перекладача у судовому процесі.**

Доцільно гарантувати належне залучення перекладача на всіх етапах кримінального провадження, а також забезпечити переклад не лише процесуальних документів, але й доказів, що досліджуються судом, з метою повного розуміння змісту провадження учасниками процесу.

1.9. Свобода і особиста недоторканність

МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ І ПРАКТИКА ЄСПЛ

Детальний аналіз міжнародних стандартів та практики ЄСПЛ щодо відповідного елементу права на справедливий суд наведено у попередніх звітах ¹⁴.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Свобода і особиста недоторканність: good practices

- **Обґрунтованість застосування тримання під вартою та розгляд можливості альтернативних запобіжних заходів.**

У більшості випадків рішення про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою супроводжується посиланням на наявність обґрунтованої підозри та ризиків, передбачених ст. 177 КПК України. Зокрема, у справі № 333/5650/25 (Комунарський районний суд м. Запоріжжя) слідчий суддя детально обґрунтував наявність ризиків, аналізував доцільність застосування більш м'яких заходів, однак визнав їх недостатніми та дійшов висновку про неможливість застосування більш м'яких запобіжних заходів. Аналогічно, у справі № 333/116/25 (Комунарський районний суд м. Запоріжжя) зазначено, що тримання під вартою є виправданим з огляду на ризики переховування, впливу на свідків та можливості вчинення нових правопорушень.

У ряді проваджень суди застосовують положення ч. 6 ст. 176 КПК України щодо обов'язковості тримання під вартою для окремих категорій злочинів в умовах воєнного стану (№ 332/5022/25, Заводський районний суд м. Запоріжжя).

- **Наявність процесуального контролю та змагальності.**

Фіксуються випадки, коли сторона захисту заперечує проти застосування або продовження тримання під вартою (№ 367/2115/23, Ірпінський міський суд Київської області), що свідчить про реалізацію змагального підходу при вирішенні відповідних питань.

Свобода і особиста недоторканність: areas for improvement

- **Формальний характер обґрунтування рішень щодо тримання під вартою**

Окремі спостереження свідчать про використання узагальненої або повторюваної аргументації при обранні та продовженні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою без належної індивідуалізації оцінки ризиків на кожному етапі. Зокрема, у справі № 369/3671/24 (Києво-Святошинський районний суд Київської області) суд, обираючи запобіжний захід, переважно посилався на попередні рішення без детального аналізу актуальних ризиків. Аналогічно, у справі № 367/2115/23 (Ірпінський міський суд Київської області) фіксується неодноразове продовження тримання під вартою із використанням подібної аргументації без її суттєвого оновлення.

- **Обмежена аргументація щодо альтернативних запобіжних заходів.**

В окремих провадженнях відсутня чітка аргументація щодо неможливості застосування альтернативних заходів. Наприклад, у справі № 939/2033/24 (Бородянський районний суд Київської області) не встановлено, чи розглядалася можливість застосування більш м'яких заходів, хоча захисник заперечував проти тримання під вартою.

¹⁴ Звіт за результатами впровадження 3-ї фази проєкту, вересень 2025 р., с. 56-57. URL: <https://uba.ua/documents/2025/Report-Monitoring-2025-WEB.pdf>

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для судів та суддів

- **Належне обґрунтування рішень щодо запобіжних заходів.**

Рекомендується приділяти увагу індивідуалізації обґрунтування рішень про застосування та продовження тримання під вартою, зокрема шляхом відображення актуальної оцінки ризиків, передбачених кримінальним процесуальним законодавством, а також врахування доводів сторони захисту.

- **Оцінка можливості застосування альтернативних запобіжних заходів.**

Доцільно забезпечувати перевірку можливості застосування більш м'яких запобіжних заходів із наведенням відповідної мотивації щодо їх недостатності у конкретних обставинах справи, з урахуванням характеру та тяжкості інкримінованих діянь.

1.10. Застосування міжнародного гуманітарного права

МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ І ПРАКТИКА ЄСПЛ

Застосування норм МГП у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів є невід'ємною складовою забезпечення справедливого судового розгляду та належної правової кваліфікації діянь.

Відповідно до міжнародних стандартів, зокрема Женевських конвенцій 1949 року^{15 16 17 18} та Додаткових протоколів^{19 20 21} до них, Гаазької конвенції 1907 року (з додатком “Положення про закони і звичаї війни на суходолі”)²² тощо держави зобов'язані забезпечити ефективне розслідування та переслідування осіб, підозрюваних у вчиненні серйозних порушень МГП, із дотриманням процесуальних гарантій та належним застосуванням норм міжнародного права.

ПРАКТИКА ЄСПЛ

ЄСПЛ у своїх рішеннях застосовує норми МГП, розглядаючи їх у поєднанні з Конвенцією. Це підкреслює, що права людини перебувають під захистом під час збройних конфліктів. Ключові рішення ЄСПЛ: рішення ЄСПЛ у справі “Україна та Нідерланди проти Росії” (Ukraine and the Netherlands v. Russia)²³, рішення ЄСПЛ у справі “Україна проти Росії” (щодо Криму)(Ukraine v.

15 Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text.

16 Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152#Text.

17 Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.

18 Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

19 Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.

20 Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв неміжнародних збройних конфліктів (Протокол II), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text.

21 Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року щодо прийняття додаткової відмінної емблеми (Протокол III), від 8 грудня 2005 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g74#Text.

22 Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі (Гаазька конвенція IV) від 18 жовтня 1907 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text.

23 Рішення ЄСПЛ у справі “Україна та Нідерланди проти Росії” (Ukraine and the Netherlands v. Russia) від 9 липня 2025 року, заяви 8019/16, 43800/14, 28525/20 та 11055/22. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-244292>.

Russia (re Crimea))²⁴, рішення ЄСПЛ у справі “Кіпр проти Туреччини” (Cyprus v. Turkey)²⁵ тощо.

Також звертаємо увагу на огляд практики ЄСПЛ “Ключова тема - Стаття 7. Міжнародні злочини”, який систематизує підходи Суду до міжнародних злочинів²⁶.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Інформація щодо застосування міжнародного гуманітарного права у моніторингових запитальниках часто була обмеженою, оскільки під час відвіданих судових засідань обвинувальний акт або відповідні правові питання не розглядалися по суті. У зв'язку з цим, на підставі даних, зафіксованих у запитальниках, складно сформулювати повну картину практики застосування норм МГП.

Застосування міжнародного гуманітарного права: good practices

- **Конкретизація норм МГП в обвинувальних актах та процесуальних документах.**

У значній кількості проваджень обвинувальні акти містять конкретизацію положень міжнародного гуманітарного права, які, за твердженням обвинувачення, були порушені, зокрема із посиланням на Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них, зокрема у справах: № 766/6647/25 (Херсонський міський суд Херсонської області), № 650/5334/25 (Херсонський міський суд Херсонської області), № 490/2519/24 (Снігурівський районний суд Миколаївської області), № 766/10363/23 (Херсонський міський суд Херсонської області), № 370/272/25 (Макарівський районний суд Київської області).

Аналогічна конкретизація простежується і в ухвалах слідчих суддів та повідомленнях про підозру, зокрема у справах: № 367/11492/24 (Ірпінський міський суд Київської області), № 363/6664/23 (Вишгородський районний суд Київської області).

- **Визнання потерпілих особами, захищеними МГП.**

У низці справ суд прямо зазначає, що потерпілі є цивільними особами або особами, захищеними міжнародним гуманітарним правом, зокрема: № 638/24182/24 (Шевченківський районний суд м. Харкова), № 748/1384/25 (Чернігівський районний суд Чернігівської області), № 521/14869/23 (Хаджибейський районний суд м. Одеси).

- **Різноманітність і належність доказів для доведення порушень МГП.**

Для доведення порушень міжнародного гуманітарного права використовуються різні типи доказів, зокрема показання потерпілих і свідків, військові документи, судово-медичні висновки, матеріали OSINT, фото- та відеодокази, протоколи огляду місця події та відтворення подій, зокрема у справах: № 370/272/25 (Макарівський районний суд Київської області), № 521/14869/23 (Хаджибейський районний суд м. Одеси), № 939/2033/24 (Бородянський районний суд Київської області).

- **Оцінка контексту систематичності та масштабності діянь.**

Окремі провадження демонструють оцінку доказів, що свідчать про систематичність або масштабність дій, що має значення для кваліфікації як воєнних злочинів або злочинів проти людяності, зокрема: № 748/1384/25 (Чернігівський районний суд Чернігівської області), № 521/14869/23 (Хаджибейський районний суд м. Одеси).

- **Звернення до міжнародної судової практики.**

24 Рішення ЄСПЛ у справі “Україна проти Росії” (щодо Криму)(Ukraine v. Russia (re Crimea)) від 25 червня 2024 року, заяви № 20958/14 та 38334/18. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-235139>.

25 Рішення ЄСПЛ у справі “Кіпр проти Туреччини” (Cyprus v. Turkey) від 10 травня 2001 року, заява № 25781/94. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59454>.

26 Огляд практики ЄСПЛ “Ключова тема - Стаття 7. Міжнародні злочини”. URL: <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/international-crimes-ukr>.

У частині справ суди посилаються на практику ЄСПЛ та міжнародних судових інституцій (МКС) при вирішенні процесуальних питань, зокрема: № 367/3121/24 (Ірпінський міський суд Київської області), № 766/10362/24, № 650/5334/25 (Херсонський міський суд Херсонської області).

- **Розгляд окремих інститутів МГП.**

У деяких справах порушуються питання:

командної відповідальності - № 363/2821/25 (Вишгородський районний суд Київської області);

виконання наказів - № 636/6739/25 (Холодногорський районний суд м. Харкова), № 367/2115/23 (Ірпінський міський суд Київської області);

депортації, насильства щодо цивільних - № 761/29659/25 (Шевченківський районний суд м. Києва), № 638/5357/25 (Шевченківський районний суд м. Харкова).

Застосування міжнародного гуманітарного права: areas for improvement

- **Недостатня конкретизація норм МГП та обмежене використання міжнародної судової практики.**

В окремих справах обвинувальні акти не містять чіткої конкретизації норм міжнародного гуманітарного права, обмежуючись загальними формулюваннями, зокрема: № 367/206/23 (Ірпінський міський суд Київської області), № 367/2115/23 (Ірпінський міський суд Київської області).

У частині рішень відсутні посилання на міжнародні судові прецеденти при кваліфікації діянь, зокрема: № 337/2348/25 (Хортицький районний суд м. Запоріжжя).

- **Неповне розкриття інститутів МГП.**

Питання командної відповідальності або виконання наказів не завжди отримують належну правову оцінку навіть за наявності відповідних обставин, зокрема у справах: № 367/206/23 (Ірпінський міський суд Київської області), № 521/14869/23 (Хаджибейський районний суд м. Одеси).

- **Нерівномірність у визначенні статусу потерпілих.**

У деяких провадженнях суд не акцентує на статусі потерпілих як осіб, захищених МГП, зокрема: № 367/206/23 (Ірпінський міський суд Київської області). Фіксуються випадки недостатньої обізнаності потерпілих щодо своїх процесуальних прав, зокрема: № 363/2821/25 (Вишгородський районний суд Київської області).

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для судів, суддів та органів прокуратури

- **Забезпечити повноцінне та послідовне застосування норм міжнародного гуманітарного права у кримінальному провадженні.**

Необхідно забезпечувати чітку конкретизацію порушених норм МГП в обвинувальних актах і судових рішеннях, а також належну правову оцінку ключових інститутів МГП (командна відповідальність, виконання наказів, статус захищених осіб) з урахуванням обставин кожної справи.

- **Посилити використання міжнародної судової практики при кваліфікації воєнних злочинів.**

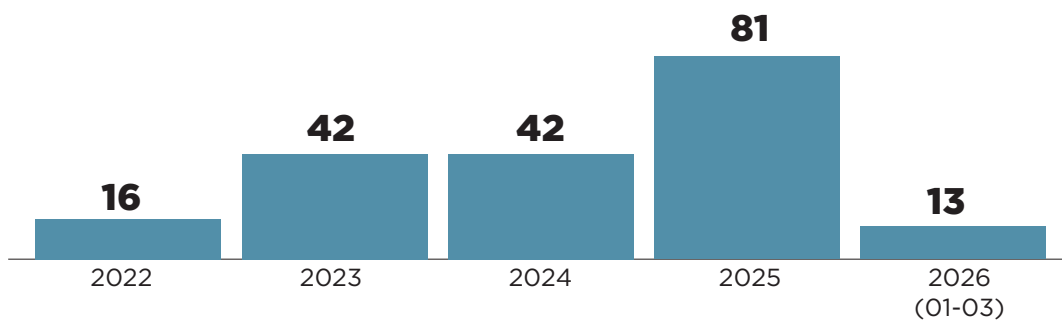
Доцільно системно застосовувати практику ЄСПЛ та інших міжнародних судових інституцій як орієнтир для тлумачення норм МГП, зокрема щодо принципу законності, оцінки доказів і визначення складу міжнародних злочинів.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУДОВИХ РІШЕНЬ

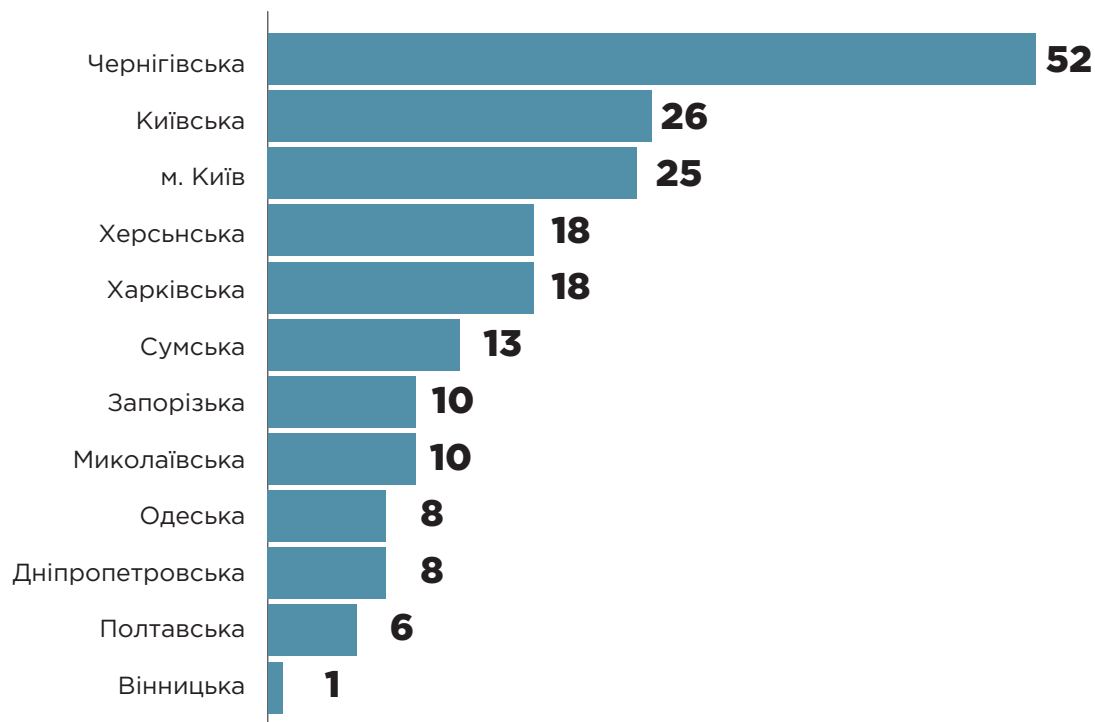
2.1. Загальний аналіз судових рішень

2.1.1. Загальна характеристика (регіони, інстанції, к-ть, тенденції щодо кількості)

Кількість ухвалених вироків за ст. 438 КК України (за даними моніторингу)

Кількість ухвалених вироків за регіонами (за даними моніторингу)

2.1.2. Профілі засуджених

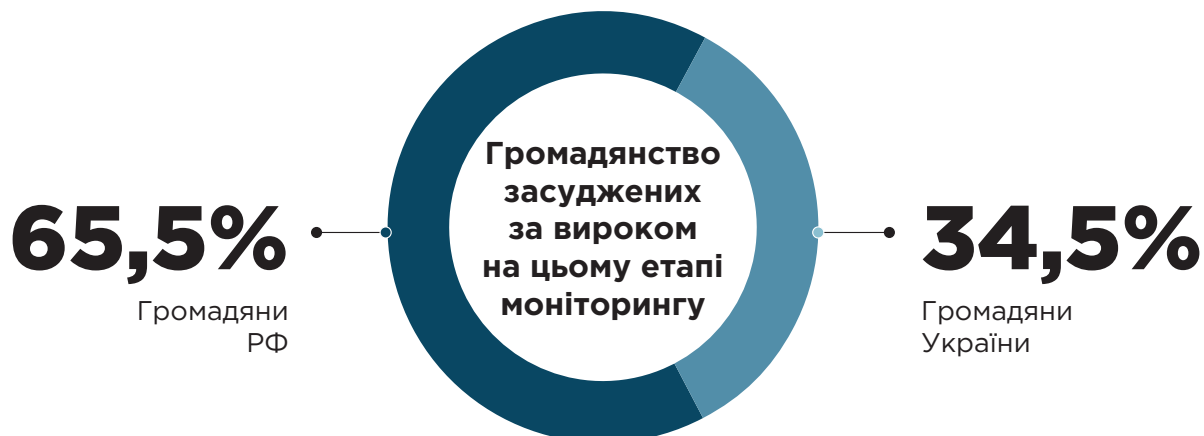
Загальна кількість засуджених за ст. 438 КК України

За даними ДСА кількість засуджених осіб за ст. 438 КК України була такою:

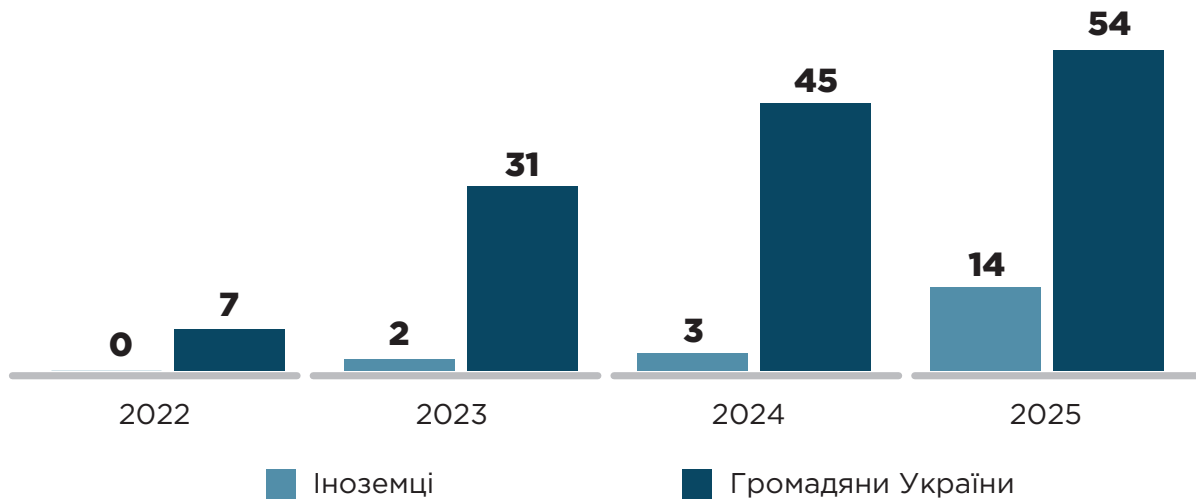

Громадянство засуджених

Проаналізованими вироками засуджувалися як іноземці (громадяни РФ), так і громадяни України. Протягом IV етапу моніторингу громадяни України були засуджені вироками Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 02.05.2025, справа № 650/1189/24, Деснянського районного суду м. Києва від 10.06.2025, справа № 754/15727/23, Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 11.08.2025, справа № 185/3969/23, Херсонського міського суду Херсонської області від 25.03.2026, справа № 766/764/23.

Згідно з даними ДСА кількість засуджених іноземців (громадян РФ) та громадян України за роками виглядає так:

Кількість засудж Окремими вироками засуджено громадян України, які були уродженцями інших держав (вироком Дарницького районного суду м. Києва від 19.09.2025, справа № 753/7566/25 засуджено за ч. 1 ст. 438 КК громадянина України, уродженця Республіки Казахстан).

Згідно з даними, наведеними в окремих вироках, ухвалених судами протягом IV фази моніторингу за ст. 438 КК України щодо громадян України, можна простежити, **які посади вони обіймали до окупації**.

- **Колишні співробітники правоохоронних органів** (вироки Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 02.05.2025, справа № 650/1189/24, Херсонського міського суду Херсонської області від 13.06.2025, справа № 766/10206/23, Шевченківського районного суду м. Києва від 08.04.2025, справа № 761/22218/23, Пересипського районного суду м. Одеси від 23.07.2025, справа № 522/16342/22, Центрального районного суду м. Миколаєва від 26.01.2025, справа № 490/2519/24)

Зокрема, серед засуджених є колишній працівник правоохоронних органів із 15-річним досвідом служби. Він був звільнений 14.06.2010 з посади помічника начальника відділу — оперативного чергового чергової частини Центрально-Міського РВ Макіївського МУ ГУМВС України в Донецькій області за станом здоров'я, у спеціальному званні майора міліції (вирок Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 02.05.2025, справа № 650/1189/24).

Як впливає з двох вироків щодо громадян України, ними було вчинено тотожні дії, що кваліфікуються як воєнний злочин, у межах однієї установи виконання покарань. Йдеться про створене окупаційною владою РФ на ТОТ Херсонської області «Управління служби виконання покарань по Херсонській області», яке виконувало функції, аналогічні Державній кримінально-виконавчій службі України, однак діяло в інтересах окупаційної адміністрації РФ.

Згідно з вироком Центрального районного суду м. Миколаєва від 26.01.2025, справа № 490/2519/24, обвинувачений був призначений начальником цього «Управління», тоді як до окупації обіймав посаду начальника ДУ «Північна виправна колонія (№ 90)».

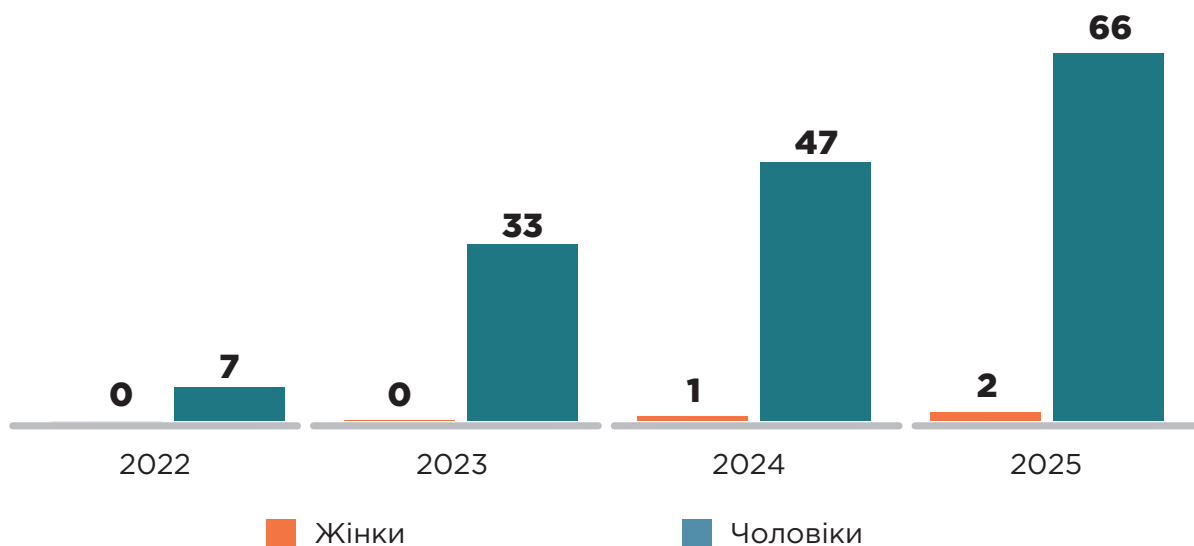
Водночас вироком Херсонського міського суду Херсонської області від 13.06.2025, справа № 766/10206/23 засуджено іншого громадянина України, який був призначений окупаційною владою начальником Голопристанської колонії № 7. Виконуючи цей наказ, він вчинив воєнний злочин — депортацію та примусове переміщення понад 1700 осіб, засуджених українськими судами та таких, що відбували покарання в установах Херсонської області, до установ виконання покарань РФ та ТОТ України без їхньої згоди. Такі дії порушують вимоги статей 49, 146, 147 Женевської конвенції IV.

- **Колишній суддя Євпаторійського міського суду АРК** (вирок Деснянського районного суду м. Києва від 23.07.2025, справа № 754/12142/22)
- **Адвокат** (вирок Дарницького районного суду м. Києва від 19.09.2025, справа № 753/7566/25)
- **Військовослужбовець ЗСУ** (вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 25.02.2025, справа № 761/25450/24)

Стать засуджених

Згідно з даними судової статистики ДСА співвідношення **засуджених чоловіків та жінок за роками** виглядає так:

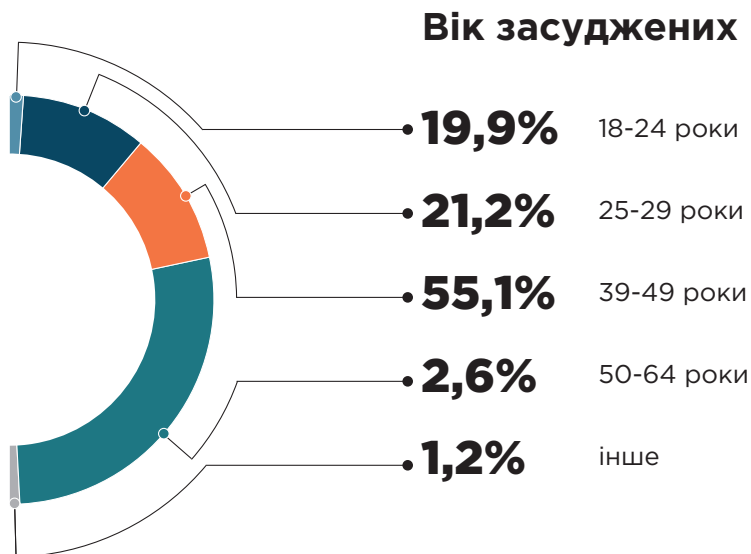
Кількість засуджених жінок та чоловіків

У вироках, ухвалених упродовж IV етапу моніторингу, всі засуджені — чоловіки. Винятком є вирок Деснянського районного суду м. Києва від 10.06.2025, справа № 754/15727/23, яким за вчинення воєнного злочину засуджено жінку.

Вік засуджених (2022-2025)

Згідно з даними ДСА вік засуджених (сукупно) за 2022-2025 роки виглядає так:

“Посадовий” статус засуджених

Окремі засуджені були **військовими начальниками**.

Наприклад, начальник штабу - заступник командира батальйону окремої мотострілецької бригади загальновійськової армії Східного військового округу ЗС РФ, майор (*вирок Макарівського районного суду Київської області від 24.11.2025, справа № 370/731/24*).

Військовослужбовець ЗС РФ у званні підполковника проходив службу на посаді командира 8-го артилерійського полку берегової оборони, що дислокується на ТОТ АРК. Очолюваний ним полк є засобом Верховного Головнокомандувача ЗС РФ і призначений для виконання стратегічних (оперативно-стратегічних) завдань на театрах воєнних дій (стратегічних напрямках). У зв'язку із займаною посадою підполковнику підпорядковувалися підрозділи реактивного дивізіону та інші підрозділи безпосереднього підпорядкування полку. Він відповідав за виконання завдань відповідно до рішень і планів вищого військового командування РФ, зокрема командувача армійського корпусу (*вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 01.08.2025, № 766/648/23*).

Вироком Балаклійського районного суду Харківської області від 07.08.2025, справа № 610/2754/24 засуджено найманця ПВК «Редут» батальйону «Чібіс». Водночас, як випливає з аналізу вироків на попередніх етапах, ця ж особа вже була засуджена вироком Котелевського районного суду Полтавської області від 23.12.2022, справа № 535/2922/22 як найманець цієї ж ПВК.

Наявність судимості за вчинення кримінального правопорушення

Ще однією важливою складовою профілю засуджених за ст. 438 КК є наявність у них судимості за вчинення різних кримінальних правопорушень, передусім воєнних злочинів та кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України:

Так, за кількома вироками, проаналізованими під час IV фази моніторингу, засуджено осіб, які вже мали судимість за воєнні злочини відповідно до попередніх вироків судів України (*вироки Чернігівського районного суду Чернігівської області від 05.11.2025, справа № 748/1511/25, Херсонського районного суду Херсонської області від 19.02.2026, справа № 766/10363/24, Чернігівського районного суду Чернігівської області від 24.11.2025, справа № 748/1732/25, Чернігівського районного суду Чернігівської області від 19.01.2026, справа № 748/1970/25*).

Вироками Дніпровського районного суду м. Запоріжжя від 26.12.2025, справа № 334/9583/24 та Центрального районного суду м. Миколаєва від 26.01.2025, справа № 490/2519/24 встановлено, що засуджені за ст. 438 КК України раніше мали судимості за кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України.

Зокрема, у справі № 334/9583/24 особа була раніше засуджена вироком Ленінського районного суду м. Запоріжжя від 17.02.2025 за ч. 2 ст. 111 КК України.

У справі № 490/2519/24 засуджений громадянин України мав дві попередні судимості: за ч. 7 ст. 111-1 КК України (вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 19.10.2023, справа № 308/5061/23) — до 13 років позбавлення волі з додатковими санкціями, та за ч. 2 ст. 111 КК України (вирок Хаджибейського районного суду м. Одеси від 16.02.2024, справа № 521/63/23) — до довічного позбавлення волі з конфіскацією майна. Також його було позбавлено спеціального звання «майор внутрішньої служби».

Аналіз відповідних вироків у ЄДРСР свідчить, що об'єктивна сторона цих кримінальних правопорушень є максимально наближеною до складу воєнного злочину, за який особу згодом засуджено.

Так, у справі № 308/5061/23 встановлено, що він, будучи колишнім працівником ДУ «Північна виправна колонія (№ 90)», був призначений окупаційною владою на посаду так званого начальника «УСИН по Херсонской области» та здійснював загальне керівництво цим незаконним органом. Ще до призначення він схиляв інших працівників установи до зайняття посад у цій структурі.

Хаджибейським районним судом встановлено, що у період з 23.03.2022 до деокупації м. Херсона (11.11.2022) він вчиняв дії на користь окупаційних військ РФ на території колонії: забезпечував доступ транспорту, сприяв постачанню та реалізації товарів, організовував ремонт військової техніки силами засуджених, надавав приміщення для розміщення військовослужбовців та сприяв їх медичному забезпеченню. Також, використовуючи службові зв'язки, він сприяв налагодженню взаємодії окупаційних військ і спецслужб РФ з іншими посадовими особами Херсонської області, зокрема передавав контактні дані та сприяв встановленню подальшої співпраці. Відповідно його дії були кваліфіковані цим судом як державна зрада за ч. 2 ст. 111 КК.

Вироком Холодногірського районного суду м. Харкова від 13.01.2026, справа № 636/6739/25 військовослужбовця ЗС РФ засуджено за вчинення воєнного злочину. Судом встановлено, що він раніше притягувався до кримінальної відповідальності на території РФ: у 2017 році — за ч. 1 ст. 228 КК РФ, а у 2022 році — за ч. 2 ст. 162 КК РФ (Жовтневий суд м. Новоросійськ). Водночас на території України раніше не судимий та має статус військовополоненого.

2.1.3. Процесуальний статус військовополонених у кримінальних провадженнях за ст. 438 КК

Правовий статус військовополонених визначається, зокрема, такими **міжнародними актами**: IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907; Женевською конвенцією про поведження з військовополоненими від 12.08.1949 р.; Додатковим протоколом до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08.06.1977; Конвенцією проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання від 10.12.1984.

А також **національним законодавством**: Законами України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992, «Про оборону України» від 06.12.1991, Порядком тримання військовополонених, затв. постановою КМУ № 413 від 05.04.2022, Порядком здійснення заходів щодо поведження з військовополоненими в особливий період, затв. постановою КМУ від № 721 від 17.06.2022; Порядком організації та здійснення супроводження та охорони військовополонених з місць (місцевостей), де вони утримуються після взяття їх в полон, до таборів для тримання військовополонених або дільниць для тримання військовополонених, затверджений спільним наказом Міністерства оборони України та Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України № 15/12 від 08.01.2024, Інструкцією про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у ЗСУ, затверджена наказом Міністерства оборони України № 164 від 23.03.2017.

Відповідно до ст. 4 Женевської конвенції III статус військовополоненого поширюється на осіб, які потрапили в полон до супротивника, зокрема на комбатантів та цивільних осіб, які супроводжують збройні сили. Згідно зі статтями 43–44 Додаткового протоколу I будь-який комбатант збройних сил сторони конфлікту, який потрапляє під владу супротивної сторони, є військовополоненим. При цьому порушення норм МГП не позбавляє комбатанта цього статусу, за винятком випадків, прямо передбачених Протоколом. Рішення у справі Prosecutor v. Sesay (Спеціальний суд по Сьєрра-Леоне) уточнює, що статус працівників поліції під час збройного конфлікту має визначатися в кожному конкретному випадку з урахуванням фактичних обставин.

Порядком тримання військовополонених (КМУ № 413) та Порядком здійснення заходів щодо поведження з військовополоненими в особливий період (КМУ № 721) встановлено, що військовополоненими є особи, які мають право на цей статус відповідно до ст. 4 Женевської конвенції III та ст. 44 Додаткового протоколу I, а також особи, які брали участь у воєнних діях і потрапили в полон та претендують на такий статус або щодо яких його вимагає держава, від якої вони залежать.

У вироках за ст. 438 КК статус військовополоненого мали як громадяни РФ — військовослужбовці ЗС РФ, так і громадяни України, які брали участь у воєнізованих формуваннях, утворених на території ЛНР та ДНР. Зокрема, у **справі № 332/3499/24** (вирок Заводського районного суду м. Запоріжжя від 06.11.2025) військовополоненим є громадянин РФ, якого захоплено в полон 06.01.2024 під час бойових дій і який утримувався в дільниці для тримання військовополонених

відповідно до Женевської конвенції III. В інших вироках, ухвалених у справах за наявності обвинуваченого, військовополонені, суб'єкти воєнних злочинів, також були громадянами РФ (*вироки Холодногірського районного суду м. Харкова від 13.01.2026, справа № 636/6739/25, Основ'янського районного суду м. Харкова від 12.08.2025, справа № 646/5284/25*).

Відповідно до норм МГП статус військовополоненого поширюється і на громадян України, які брали участь у воєнізованих формуваннях на території ЛНР та ДНР. На попередніх етапах моніторингу громадяни України мали статус військовополонених згідно з інформацією у вирокі Котелевського районного суду Полтавської області від 26.12.2022, справа № 535/2100/22, де зазначено таке: громадянин України, уродженець м. Макіївка, 23.02.2022 був призваний до армії «ДНР» та у березні 2022 р. брав безпосередню участь у бойових діях проти підрозділів ЗСУ. Оскільки він утримувався як військовополонений на підставі спільного наказу Міністерства оборони та Міністерства юстиції України, суд застосував до нього запобіжний захід у вигляді тримання під вартою до набрання вироком законної сили.

В окремих вироках суди обмежуються формальною вказівкою на те, що обвинувачений є військовополоненим, не здійснюючи ні аналізу положень МГП, які визначають підстави набуття цього статусу, ні з'ясування того, чи відповідає обвинувачений цим критеріям (*вирок Основ'янського районного суду м. Харкова від 12.08.2025, № 646/5284/25*).

Окремо звертаємо увагу на ситуацію, коли статус військовополоненого безпосередньо визначав процесуальний статус обвинуваченого у провадженні. У **справі № 750/6470/22** (вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 11.04.2023) підставою для здійснення судового розгляду за процедурою *in absentia* стало клопотання прокурора про призначення спеціального судового провадження — оскільки обвинувачений, військовослужбовець ЗС РФ, був обміняний у порядку обміну полоненими, перебуває на території РФ та постановою слідчого СВ УСБУ в Чернігівській області від 21.07.2022 оголошений у розшук (*ухвала Деснянського районного суду м. Чернігова від 29.12.2022, справа № 750/6470/22*).

Безпосередньо у вирокі у цій справі зазначено: «...зважаючи на те, що обвинувачений відповідно до копії листа командира військової частини від 01.08.2022 в ході процедури обміну військовополоненими був переданий РФ, та будучи достовірно обізнаним про необхідність з'явлення до суду для розгляду кримінального провадження відносно нього, свідомо ухиляється від такої явки, тому судовий розгляд у даному кримінальному провадженні здійснюється за відсутності обвинуваченого (*in absentia*)» (*вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 11.04.2023, справа № 750/6470/22*).

Зарахування у строк покарання військовополоненим на території України у строк покарання у виді позбавлення волі час тримання у таборах для військовополонених чи в дільницях для військовополонених

КВК (ч. 7 ст. 11): під час дії воєнного стану військовополонені можуть тимчасово перебувати в дільницях для тримання військовополонених до моменту, коли їх безпечно переміщення до табору стане практично можливим.

ч. 5 ст. 72 КК України: попереднє ув'язнення зараховується судом у строк покарання у разі засудження до позбавлення волі день за день або за правилами, передбаченими у частині першій цієї статті.

Закон України «Про попереднє ув'язнення» (ст. 1): попереднє ув'язнення є запобіжним заходом, який у випадках, передбачених КПК, застосовується щодо підозрюваного, обвинуваченого (підсудного) та засудженого, вирок щодо якого не набрав законної сили.

Як роз'яснив ВС ²⁷, установами для тримання осіб під вартою є слідчі ізолятори ДКВС, гауптвахти Військової служби правопорядку у ЗСУ, а в окремих випадках — ізолятори тимчасового три-

27 Постанова ККС ВС від 19.09.2024 у справі № 461/8598/23 (провадження № 51-2167км24) (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121847606>)

мання. Поняття попереднього ув'язнення чітко визначено законодавством і не підлягає довільному тлумаченню. **Перебування у таборі чи дільниці для тримання військовополонених не є попереднім ув'язненням і не зараховується у строк відбування покарання** — таке утримання не пов'язане з обранням запобіжного заходу і настає незалежно від факту вчинення кримінального правопорушення, а підозра особі може бути оголошена вже під час перебування в установі для тримання військовополонених. Водночас у конкретній справі, яка стала підставою для формування цієї позиції, обвинуваченому запобіжний захід не обирався — його захопили в полон під час бойових дій у Донецькій області, і він утримувався в таборі для військовополонених відповідно до Женевської конвенції III, а підозру оголошено вже під час такого утримання.

Зазначеної правової позиції ВС дотримувалися суди у вироках за ст. 438 КК, ухвалених за присутності обвинуваченого (*під час 4 етапу моніторингу це вирок Заводського районного суду м. Запоріжжя від 06.11.2025, справа № 332/3499/24, Холодногірського районного суду м. Харкова від 13.01.2026, справа № 636/6739/25, Основ`янського районного суду м. Харкова від 12.08.2025, справа № 646/5284/25*).

Зокрема, **у справі № 332/3499/24** (вирок Заводського районного суду м. Запоріжжя від 06.11.2025) суд встановив, що запобіжний захід у вигляді тримання під вартою обрано 06.03.2024 з 13 год. 30 хв. і надалі неодноразово продовжувався. Водночас обвинувачений 06.01.2024 був захоплений у полон та утримувався в дільниці для тримання військовополонених відповідно до Женевської конвенції III, підозру йому оголошено 29.02.2024 — вже під час такого утримання. Оскільки таке утримання не пов'язане із вчиненням кримінального правопорушення, а повідомлення про підозру не зумовило застосування запобіжного заходу, суд дійшов висновку, що до 06.03.2024 заходи попереднього ув'язнення не застосовувались. Ураховуючи це, суд правильно зарахував у строк покарання лише термін попереднього ув'язнення з 06.03.2024 по день набрання вирокком законної сили із розрахунку один день за один день.

В інших вироках за наявності обвинуваченого це питання не з'ясувалося. Наприклад, у вирок Холодногірського районного суду м. Харкова від 13.01.2026, справа № 636/6739/25 зазначено: «Враховуючи, що обвинувачений утримується в умовах ізоляції від суспільства як військовополонений на підставі спільного наказу Міністерства оборони України та Міністерства юстиції України, то з метою забезпечення виконання вироку в частині призначеного обвинуваченому судом покарання, слід застосувати до обвинуваченого запобіжний захід у вигляді тримання під вартою до вступу вироку в законну силу. <...> Зарахувати ОСОБА_7 у строк відбуття покарання за цим вирокком, відповідно до положень ч. 5 ст. 72 КК України, строк попереднього ув'язнення з 13.01.2026 року (з часу взяття під варту) і по дату набрання цим вирокком законної сили включно, виходячи з того, що одному дню попереднього ув'язнення відповідає один день позбавлення волі». Таким чином, суд обчислив строк виключно з дати взяття під варту, не проаналізувавши, чи передував цьому період утримання як військовополоненого. Аналогічний підхід зафіксовано і в іншому вирокку.

Аналогічний підхід має місце і в вирокку Основ`янського районного суду м. Харкова від 12.08.2025, справа № 646/5284/25.

Участь захисника у кримінальному провадженні за ст. 438 КК щодо військовополоненого, військовослужбовця ЗС РФ чи інших військових формувань держави-агресора.

Участь захисника в кримінальному провадженні щодо військовополоненого в такому випадку обов'язкова. В Україні військовополонені, громадяни РФ чи громадяни України, що брали участь у збройному конфлікті на стороні РФ, мають право на безоплатну правничу допомогу, яка надається через систему безоплатної правничої допомоги, а також шляхом відшкодування витрат на платні юридичні послуги.

У всіх випадках розгляду справи за наявності обвинуваченого захисники призначалися відповідно до законодавства України та брали участь у проведенні слідчих дій. Про це свідчать проаналізовані судом процесуальні документи.

Зокрема, у справі № 332/3499/24 (вирок Заводського районного суду м. Запоріжжя від 06.11.2025)

судом досліджено постанову про призначення адвоката для здійснення захисту за призначенням від 28.02.2024 та доручення на надання безоплатної вторинної правової допомоги від 29.02.2024, на підставі якого адвоката призначено для захисту обвинуваченого — військовослужбовця ЗС РФ.

В інших вироках про такі обставини залучення захисника у кримінальне провадження не йдеться (вироки Холодногірського районного суду м. Харкова від 13.01.2026, справа № 636/6739/25, Основ`янського районного суду м. Харкова від 12.08.2025, справа № 646/5284/25).

2.2. Кваліфікація за ст. 438 КК

До ст. 438 КК України було внесено зміни двома законами:

- Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» від 09.10.2024 № 4012-ІХ;
- Законом України «Про внесення зміни до статті 438 Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за незаконне переміщення, депортацію, невинуватну затримку репатріації дитини, вербування та використання дитини у військових цілях» від 17.06.2025 № 4499-ІХ.

Законом № 4012-ІХ, по-перше, змінено назву ст. 438 КК України з «Порушення законів та звичаїв війни» на «Воєнні злочини», а по-друге — викладено в новій редакції ч. 2 статті: замість формулювання «ті самі діяння, поєднані з умисним вбивством» запроваджено «ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель людини». Недоліки такого підходу вже відзначалися у звіті за III фазою моніторингу.

Законом № 4499-ІХ уточнено об'єктивну сторону складу злочину, зокрема шляхом прямої вказівки на такі діяння: незаконне переміщення або депортація дитини, невинуватна затримка її репатріації, а також вербування чи використання дитини у збройному конфлікті або бойових діях.

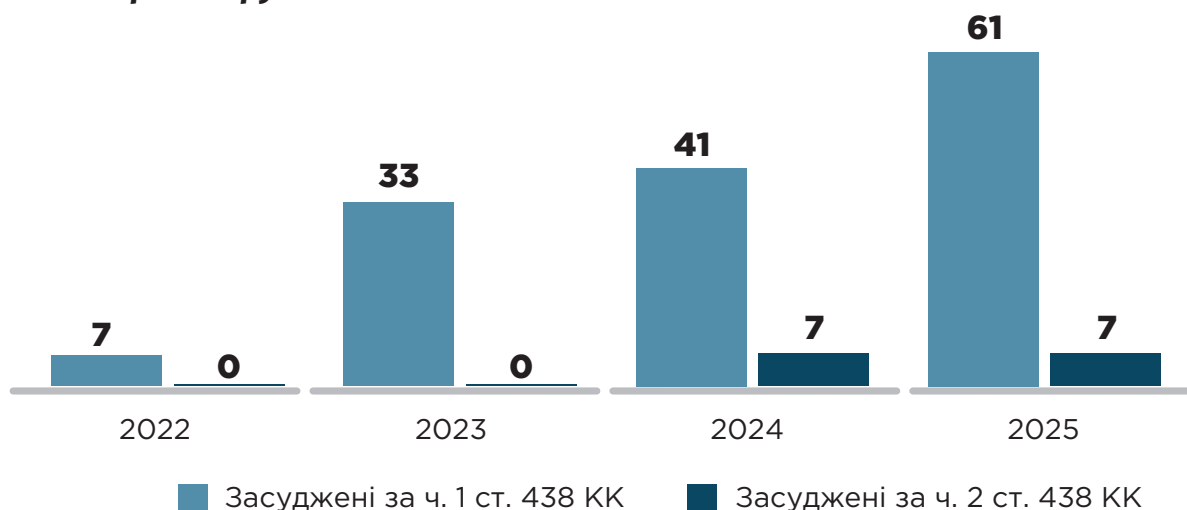
Водночас диспозиція ч. 1 ст. 438 КК України залишається бланкетною. Це вимагає від правозастосувача конкретизації форми воєнного злочину (особливо у випадках «інших порушень законів та звичаїв війни») та обов'язкового звернення до норм міжнародного гуманітарного права, насамперед Римського статуту, Женевської конвенції IV, Додаткового протоколу I, норм звичаєвого МГП, а також відповідних міжнародних договорів у сфері прав людини та міжнародного кримінального права.

2.2.1. Кваліфікація за частинами 1 або 2 ст. 438 КК

У переважній більшості дії обвинувачених кваліфікувалися судами за ч. 1 ст. 438 КК, тобто як вчинення воєнного злочину без кваліфікуючих ознак.

Класифікація за частинами 1 або 2 ст. 438 КК

2.2.2. Кваліфікація воєнних злочинів за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями

У багатьох проаналізованих вироків кваліфікація дій обвинувачених здійснювалася за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями. У переважній більшості — з кримінальними правопорушеннями проти основ національної безпеки України та проти громадської безпеки:

- Ч. 2 ст. 28 - ч. 1 ст. 438; ч. 7 ст. 111-1 КК (вирок Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 02.05.2025, справа № 650/1189/24)
- ч. 1 ст. 111 (в ред. від 05.04.2001 №2341-III) / ч. 2 ст. 111; ч. 1 ст. 438 / ч. 2 ст. 28 - ч. 1 ст. 438 КК (вироки Деснянського районного суду м. Києва від 23.07.2025, справа № 754/12142/22; Шевченківського районного суду м. Києва від 25.02.2025, справа № 761/25450/24; Пересипського районного суду м. Одеси від 23.07.2025, справа № 522/16342/22)
- ч. 1 ст. 111; ч. 1 ст. 258-3; ч. 1 ст. 438 КК (вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 08.04.2025, справа № 761/22218/23)
- ч. 2 ст. 28 - ч. 2 ст. 438; ч. 1 ст. 111; ч. 2 ст. 111 КК (вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 25.03.2026, справа № 766/764/23)
- ч. 1 ст. 258-3; ч. 1 ст. 28 - ч. 1 ст. 438 КК (вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 27.03.2025, справа № 761/7615/23)
- ч. 8 ст.111-1; ч. 3 ст. 27 - ч. 1 ст. 111-2; ч. 2 ст. 28 - ст. 438 КК (вирок Комунарського районного суду м. Запоріжжя від 18.11.2025, справа № 333/7817/23)
- ч. 2 ст. 110; ч. 2 ст. 260; ч. 2 ст. 28 - ч. 1 ст. 438 КК (вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 11.08.2025, справа № 185/3969/23)

Також зустрічається кваліфікації **за сукупністю воєнних кримінальних правопорушень**:

- ч. 1 ст. 438; ч. 2 ст. 28 - ч. 1 ст. 438; ч. 2 ст. 438 КК (вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 19.06.2025, справа № 370/816/23)
- ч. 2 ст. 28 - ч. 1 ст. 438; ч. 2 ст. 28, ч. 5 ст. 27 - ч. 2 ст. 438 КК (вирок Херсонського районного суду від 15.10.2025, справа № 766/6280/24)
- ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 28 - ч. 2 ст. 438; ч. 2 ст. 28 - ч. 2 ст. 438 КК (вирок Холодногірського районного суду м. Харкова від 13.01.2026, справа № 636/6739/25)

2.2.3. Кваліфікація з урахуванням форми та виду співучасті

Як і на попередніх етапах моніторингу, дії засуджених кваліфікувалися судами як такі, що вчинені без вказівки на відповідну форму співучасті, так і з посиланням на ст. 28 КК України.

Зокрема, на **ч. 2 ст. 28 КК** (вчинення воєнного злочину за попередньою змовою групою осіб) здійснювалося посилання у вироках Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 02.05.2025, справа № 650/1189/24; Херсонського міського суду Херсонської області від 13.06.2025, справа № 766/10206/23; Чернігівського районного суду Чернігівської області від 07.07.2025, справа № 748/1793/24; Основ'янського районного суду м. Харкова від 12.08.2025, справа № 646/5284/25 та інших.

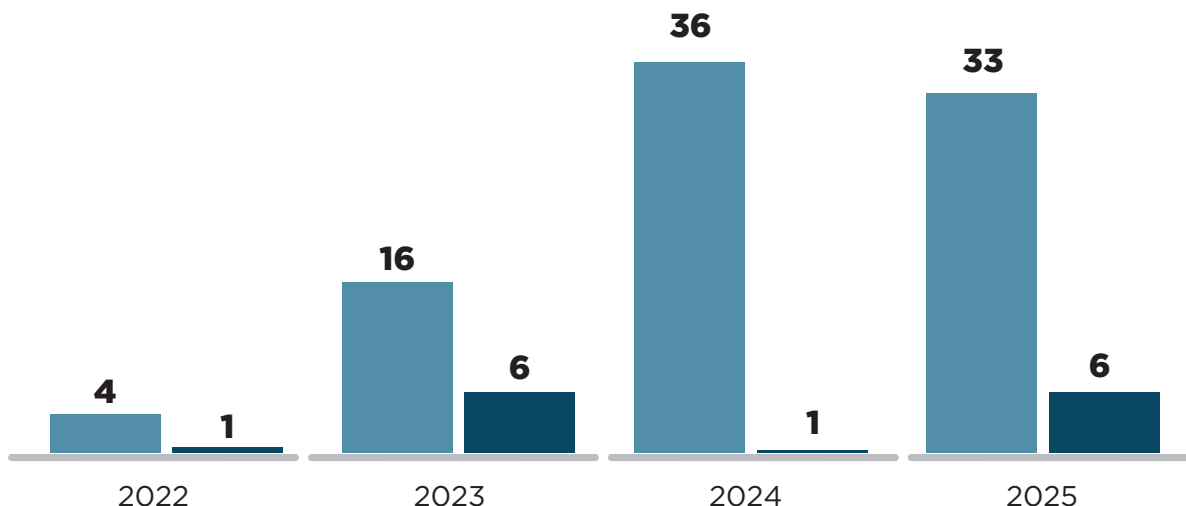
На **ч. 1 ст. 28** (вчинення кримінального правопорушення групою осіб) — у вироках Шевченківського районного суду м. Києва від 27.03.2025, справа № 761/7615/23; Ічнянського районного суду Чернігівської області від 23.05.2025, справа № 733/37/24; Макарівського районного суду Київської області від 23.05.2025, справа № 370/2058/22.

Лише за ч. 1 або ч. 2 ст. 438 КК — без посилання на форму співучасті (вироки Деснянського районного суду м. Києва від 10.06.2025, справа № 754/15727/23; Макарівського районного суду Київської області від 06.11.2025, справа № 370/399/23; Хортицького районного суду м. Запоріжжя від 03.03.2026, справа № 337/6022/24).

Окремими вироками дії засуджених кваліфіковано не лише з урахуванням форми співучасті, а й виду співучасника:

- ч. 2 ст. 28 — ч. 1 ст. 438; ч. 2 ст. 28, ч. 5 ст. 27 — ч. 2 ст. 438 КК України (вирок Херсонського районного суду від 15.10.2025, № 766/6280/24);
- ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 28 — ч. 2 ст. 438; ч. 2 ст. 28 — ч. 2 ст. 438 КК України (вирок Холодногірського районного суду м. Харкова від 13.01.2026, № 636/6739/25).

Засуджено у співучасті (за даними ДСА України)

В окремих вироках дії обвинувачених кваліфіковано **із посиланням на ст. 27 КК України**.

Зокрема, за ч. 2 ст. 28, ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 438 КК як пособництво у жорстокому поводженні з цивільним населенням, поєднаному з умисним вбивством, вчиненому за попередньою змовою групою осіб, кваліфіковано дії військовослужбовця ЗС РФ. За обставинами справи він разом з іншими військовослужбовцями ЗС РФ примусив начальника ІТТ № 1 ГУНП в Херсонській області передати ключі від усіх приміщень ізолятора, фактично захопивши установу та встановивши над нею контроль. Ці дії здійснювалися з метою незаконного ув'язнення, застосування фізичного насильства та катувань до цивільного населення в інтересах окупаційної влади РФ і не були обумовлені воєнною необхідністю. Надалі обвинувачений виконував функції конвойного, здійснював нелюдське поводження та забезпечував незаконне утримання цивільних осіб в ІТТ № 1. За своїм змістом ці дії свідчать про безпосередню участь у вчиненні воєнного злочину — обвинувачений фактично був виконавцем, а не пособником, що мало бути відображено у формулі кваліфікації шляхом виключення посилання на ч. 5 ст. 27 КК.

Як пособництво у вчиненні воєнного злочину (ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 28, ч. 2 ст. 438 КК) кваліфіковано дії іншого військовослужбовця ЗС РФ, який, діючи за попередньою змовою групою осіб, сприяв жорстокому поводженню з військовополоненим ЗСУ, поєднаному з його умисним вбивством, чим порушив вимоги статей 3, 4, 13, 14 Женевської конвенції III. Водночас із матеріалів вироку вбачається, що обвинувачений фактично відіграв активну роль: підшукав безпосереднього виконавця (щодо якого матеріали виділено в окреме провадження), надавав поради щодо місця, способу та часу вчинення злочину, брав участь у конвоюванні потерпілого, а також забезпечував контроль за обстановкою та охорону периметру. За таких обставин дії обвинуваченого не зводяться до пособництва. Особа, яка перебуває на місці вчинення злочину та забезпечує його реалізацію, фактично виконує роль співвиконавця, навіть якщо безпосередньо не здійснює дій, що утворюють об'єктивну сторону злочину. Водночас це не було відображено у формулі кваліфікації.

2.2.4. Кваліфікація воєнних злочинів, вчинених в одному регіоні

Як і на попередній фазі моніторингу, було виявлено випадки, коли фактично тотожні дії отримували різну кваліфікацію та, відповідно, засудженим призначалося різне покарання.

«Херсонський кейс»

Два вироки — Херсонського міського суду Херсонської області від 13.06.2025, № 766/10206/23, та Центрального районного суду м. Миколаєва від 26.01.2025, № 490/2519/24 — стосуються тотожних і взаємопов'язаних дій, вчинених різними обвинуваченими в одному місці.

За вироком у справі № 490/2519/24 за ч. 1 ст. 438 КК засуджено громадянина України, який до окупації м. Херсона обіймав посаду начальника ДУ «Північна виправна колонія (№ 90)». Його призначено окупаційною адміністрацією РФ начальником «Управління служби виконання покарань по Херсонській області». Не пізніше 28 травня 2022 року він віддав наказ про незаконне

переміщення до Голопристанської виправної колонії № 7 без згоди та із застосуванням примусу осіб, які відбували покарання або утримувалися під вартою в ДУ «Снігурівська виправна колонія (№ 5)». З урахуванням попередніх вироків за ч. 7 ст. 111-1 та ч. 2 ст. 111 КК остаточне покарання визначено у виді довічного позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах влади, установах, підприємствах та організаціях незалежно від форми власності строком на одинадцять років, з конфіскацією майна та позбавленням спеціального звання «майор внутрішньої служби».

За вироком у справі № **766/10206/23** за ч. 2 ст. 28 — ч. 1 ст. 438 КК до 12 років позбавлення волі засуджено іншого громадянина України — призначеного окупаційною владою начальника Голопристанської виправної колонії № 7. Діючи на виконання злочинного наказу, він за попередньою змовою з невстановленими особами здійснив депортацію та переміщення до установ виконання покарань РФ та ТОТ без згоди та із застосуванням примусу понад 1 700 осіб, які відбували покарання в установах Херсонської області, чим порушив вимоги статей 49, 146, 147 Женевської конвенції IV та ст. 8(4)(а) Додаткового протоколу I.

Взаємопов'язаність дій засуджених підтверджується не лише формулюванням обвинувачення, а й доказами. Зокрема, у справі № 766/10206/23 судом досліджено наказ військового коменданта Херсонської області від 07.05.2022 про створення «Управління служби виконання покарань по Херсонській області» та призначення його начальником засудженого у справі № 490/2519/24 — що підтверджує спільну інституційну основу обох злочинів.

Попри призначення однакової міри покарання, звертаємо увагу на різний підхід до кваліфікації: ч. 1 ст. 438 КК у справі № 490/2519/24 проти ч. 2 ст. 28 — ч. 1 ст. 438 КК у справі № 766/10206/23. Така розбіжність є неприпустимою і потребує коригування у практичній діяльності слідчих, прокурорів і суддів та має перебувати у фокусі адвокатів.

«Ягіднянський кейс»

Під час IV фази моніторингу виявлено ще один вирок з «Ягіднянського кейсу», на якій акцентувалася увага у III фазі. Нагадаємо, що вироком Чернігівського районного суду Чернігівської області від 11.03.2023, № 748/1278/23, залишеним без змін ухвалою Чернігівського апеляційного суду від 28.05.2024, за ч. 1 ст. 28 — ч. 1 ст. 438 КК засуджено 15 військовослужбовців ЗС РФ, які незаконно затримали цивільних осіб у підвалі школи, погрожували їх вбити, катували, незаконно утримували 368 потерпілих у нелюдських умовах і використовували як «живий щит» у підвальному приміщенні Ягіднянської школи, порушивши вимоги статей 3, 27, 28, 31, 32, 34, 147 Женевської конвенції IV та статей 51, 75 Додаткового протоколу I. Покарання кожному з засуджених — 12 років позбавлення волі.

Під час IV фази проаналізовано вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 07.07.2025, № 748/1793/24, залишений без змін ухвалою Чернігівського апеляційного суду від 26.02.2026, яким засуджено командира цих 15 військовослужбовців ЗС РФ. Йому інкриміновано два самостійні елементи: по-перше, віддання наказу на жорстоке поводження з цивільним населенням — катування шляхом застосування моральних і фізичних страждань, незаконне ув'язнення потерпілих та їх утримання як «живого щита» командного пункту ЗС РФ у будівлі Ягіднянської філії Количівської загальноосвітньої школи; по-друге, безпосереднє жорстоке поводження з цивільним населенням — катування шляхом застосування моральних і фізичних страждань, погрозу вбивством, незаконне ув'язнення потерпілих та їх утримання як «живого щита». Цими діями порушено вимоги статей 3, 27, 28, 32, 34, 147 Женевської конвенції IV та статей 51, 75 Додаткового протоколу I.

Рекомендуємо судам, слідчим та прокурорам не допускати різної кваліфікації тотожних дій, вчинених в одному регіоні, та забезпечувати узгодженість формулювань обвинувачення у взаємопов'язаних провадженнях.

Рекомендуємо ОГП акцентувати увагу на цій проблемі в методологічних рекомендаціях щодо досудового розслідування у справах про воєнні злочини.

2.2.6. Аналіз вироку, виправдувального в частині епізоду вчинення воєнного злочину

Протягом IV фази моніторингу ухвалено один виправдувальний вирок — Бородянського районного суду Київської області від 30.10.2025, справа № 369/6338/23.

Військовослужбовець ЗС РФ обвинувачувався у вчиненні воєнного злочину: діючи з метою особистого збагачення, він самовільно проник на територію приватного домоволодіння та заволодів майном потерпілої — побутовою технікою, електронікою та одягом. Наприкінці березня 2022 року, відступаючи в складі підрозділу в північному напрямку, він вивіз викрадені речі на територію Республіки Білорусь і надіслав їх поштою до м. Рубцовська Алтайського краю РФ.

Виправдовуючи обвинуваченого, суд зазначив, що встановленими є такі факти: обвинувачений перебував у складі окупаційних військ на території Бучанського району Київської області в період з 24.02.2022 до 31.03.2022; 02.04.2022 він здійснив відправлення посилки з м. Мозиря; показання потерпілої про викрадення майна з її будинку в цей період є достовірними та підтверджуються іншими доказами. Водночас суд дійшов висновку, що стороною обвинувачення не надано достатніх, належних і допустимих доказів того, що викрадення майна вчинив саме обвинувачений.

Таким чином, підставою для виправдання стала недостатність доказів особистої причетності обвинуваченого до викрадення. **У фокусі уваги органів досудового розслідування має бути збирання належних, допустимих і достатніх доказів, що доводять винуватість обвинуваченого у вчиненні кожного із складових елементів воєнного злочину. Відповідно, суди також мають ретельно перевіряти сукупність таких доказів, безпосередньо досліджених у судовому засіданні, перед ухваленням обвинувального вироку за ст. 438 КК.**

2.3. Форми воєнних злочинів

ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ ТА КАТУВАННЯ ЯК ФОРМИ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Встановлюючи цю форму воєнних злочинів, слід мати на увазі, що жорстоке поведження та катування згідно з МГП, а також з конвенційними положеннями прав людини є самостійними формами, відмінними одна від одної, а також від інших форм воєнних злочинів, як-от незаконне позбавлення волі, захоплення як заручників, тощо.

Стаття 147 Женевської конвенції IV: Серйозні порушення ... становлять такі порушення, що охоплюють такі дії, якщо їх здійснено проти осіб або власності, які перебувають під захистом цієї Конвенції: умисне вбивство, тортури або нелюдяне поведження, зокрема біологічні експерименти, які умисно спричиняють великі страждання чи серйозні травми тілу чи здоров'ю ... або нелегальне ув'язнення особи, що перебуває під захистом ....

Стаття 1 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання: Катування означає будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюється сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюються державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди. В цей термін не включаються біль або страждання, що виникли внаслідок лише законних санкцій, невіддільні від цих санкцій чи спричиняються ними випадково.

Стаття 7(2)(е) Римського статуту МКС: е) «катування» означає умисне заподіяння сильного болю або страждань, фізичних чи психічних, особі, яка перебуває під вартою або під контролем обвинуваченого; однак катування не включає болю або страждань, що виникають лише в результаті законних санкцій, невід'ємних від цих санкцій або заподіяних ними випадково;

Стаття 8(2)(ii)(iii) Римського статуту МКС: Для цілей цього Статуту «воєнні злочини» означає: ii) катування або нелюдське поводження, у тому числі біологічні експерименти; iii) умисне заподіяння сильних страждань або тяжких тілесних ушкоджень чи шкоди здоров'ю.

Стаття 8 (2) (а) (ii)-2 Елементів злочинів: воєнний злочин у формі нелюдського поводження:

1. Суб'єкт злочину завдав сильного фізичного або психологічного болю чи страждань одній або кільком особам. 2. Така особа чи особи були під захистом однієї або кількох Женевських конвенцій 1949 року. 3. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про цей захищений статус. 4. Діяння відбувалися в контексті міжнародного збройного конфлікту та були пов'язані з ним. 5. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про існування збройного конфлікту.

Стаття 8 (2) (а) (iii) Елементів злочинів: Воєнний злочин у формі умисного заподіяння сильних страждань:

1. Суб'єкт злочину завдав одній чи кільком особам сильного фізичного або психічного болю чи страждань, або серйозних тілесних ушкоджень чи шкоди здоров'ю. 2. Така особа чи особи були під захистом однієї або кількох Женевських конвенцій 1949 року. 3. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про цей захищений статус. 4. Діяння відбувалися в контексті міжнародного збройного конфлікту та були пов'язані з ним. 5. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про існування збройного конфлікту.

Правило 90 звичаєвого МГП: катування, жорстоке або нелюдське поводження та образа особистої гідності, зокрема принизливе та таке, що принижує гідність, поводження заборонені.

Рішення ЄСПЛ «Ірландія проти Сполученого Королівства» (Ireland v. the United Kingdom), 1978, § 167: різниця між катуваннями, нелюдським поводженням або покаранням і таким, що принижує гідність, поводженням або покаранням впливає передусім із різниці в інтенсивності заподіяних страждань

Рішення ЄСПЛ «Лабіта проти Італії» (Labita v. Italy) [ВП], 2000, § 120 та «Кудла проти Польщі» (Kudła v. Poland) [ВП], 2000, § 92): поводження є нелюдським, оскільки, зокрема, воно було заздалегідь запланованими, застосовувалося годинами поспіль і спричинило або фактичні тілесні ушкодження, або значні фізичні та психічні страждання.

Рішення ЄСПЛ «Гефген проти Німеччини» (Gäfgen v. Germany) [ВП], 2010, § 89; «Ілашку та інші проти Молдови та Росії» (Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia) [ВП], 2004, § 425; «М.С.С. проти Бельгії та Греції» (M.S.S. v. Belgium and Greece) [ВП], 2011, § 220): поводження вважається «таким, що принижує гідність», якщо воно принижує або зневажає особу, демонструє відсутність поваги до її людської гідності чи применшує її, або викликає почуття страху, душевного страждання чи неповноцінності, і може зламати здатність особи до морального і фізичного опору. Щоб поводження вважалось таким, що принижує гідність, може бути достатньо приниження жертви у її власних очах, а не на думку інших осіб. Окрім того, хоча питання про те, чи було метою поводження принизити або зневажити жертву, є чинником, який слід брати до уваги, відсутність будь-якої такої мети не може остаточно виключити визнання факту порушення статті 3.

Суди зазвичай не розмежовують жорстоке поводження з цивільним населенням та катування як самостійні форми воєнних злочинів.

Зокрема, у справі № 335/3484/24 (*вирок Вознесенівського районного суду м. Запоріжжя від 22.07.2025*) військовослужбовця ЗС РФ, який здійснював фільтраційні заходи у м. Кам'янка-Дніпровська Василівського району Запорізької області з метою виявлення колишніх учасників АТО/ООС та інших проукраїнськи налаштованих громадян, засуджено за обидва епізоди як за жорстоке поводження з цивільним населенням. Між тим за першим епізодом насильницької дії — негуманне ставлення, насильство над фізичним і психічним станом потерпілої, залякування і погрози,

образи, брутальне поводження, утримання в жахливих умовах, катування — вчинялися з метою отримання відомостей: примусити потерпілу розповісти про місцеперебування чоловіка та осіб з проукраїнськими поглядами. Це відповідає ознакам катування. За другим епізодом аналогічні дії вчинялися без такої мети, що кваліфікується як жорстоке поводження.

Таким чином, формулювання обвинувачення щодо першого епізоду мало б кваліфікувати дії обвинуваченого як катування, а щодо другого — як жорстоке поводження з цивільним населенням. При цьому, з огляду на розрив у часі між двома епізодами, різних потерпілих і «розірваний» умисел обвинуваченого, має місце повторність, яка повинна враховуватися при призначенні покарання як обставина, що його обтяжує.

НЕЗАКОННЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ТА ЗАХОПЛЕННЯ ЗАРУЧНИКІВ ЯК ФОРМА ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Стаття 147 Женевської конвенції IV: Серйозні порушення ... становлять такі порушення, що охоплюють такі дії, якщо їх здійснено проти осіб або власності, які перебувають під захистом цієї Конвенції: ... нелегальне ув'язнення особи, що перебуває під захистом ....

Стаття 8(2)(vii) Римського статуту МКС: Для цілей цього Статуту «воєнні злочини» означає: vii) незаконне позбавлення волі.

Елементи незаконного позбавлення волі як воєнного злочину (стаття 8(2)(a)(vii)-2): 1. Суб'єкт злочину позбавив волі або продовжив позбавляти волі одну чи кілька осіб шляхом утримання їх у певному місці. 2. Така особа чи особи були під захистом однієї або кількох Женевських конвенцій 1949 року. 3. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про цей захищений статус. 4. Діяння відбувалися в контексті міжнародного збройного конфлікту та були пов'язані з ним. 5. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про існування збройного конфлікту.

Стаття 8 (2) (a) (viii) Елементів злочинів. Воєнний злочин у формі взяття заручників. 1. Суб'єкт злочину захопив, затримав або іншим чином взяв у заручники одну чи кілька осіб. 2. Суб'єкт злочину погрожував убити таку особу чи осіб, завдати їм тілесних ушкоджень або продовжити їх затримувати. 3. Суб'єкт злочину мав намір змусити державу, міжнародну організацію, фізичну чи юридичну особу або групу осіб вчинити діяння або утриматися від діянь у якості прямої чи непрямої умови забезпечення безпеки або звільнення такої особи чи осіб. 4. Така особа чи особи були під захистом однієї або кількох Женевських конвенцій 1949 року. 5. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про цей захищений статус. 6. Діяння відбувалися в контексті міжнародного збройного конфлікту та були пов'язані з ним. 7. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про існування збройного конфлікту.

Стаття 75(2)(с) Додаткового протоколу I: Заборонені й будуть залишатися забороненими в будь-який час і в будь-якому місці такі дії, незалежно від того, чиняться вони представниками цивільних чи воєнних органів: с) взяття заручників.

Правило 96 звичаєвого МГП: Заборонено брати заручників.

Стаття 1 Міжнародної конвенції про боротьбу із захопленням заручників: 1. Будь-яка особа, яка захоплює або утримує іншу особу й погрожує вбити, завдати пошкодження або продовжувати утримувати іншу особу (далі називається «заручник») для того, щоб примусити третю сторону, а саме: державу, міжнародну міжурядову організацію, будь-яку фізичну, юридичну особу або групу осіб, - здійснити чи утриматись від здійснення будь-якого акту як прямої, так і опосередкованої умови для звільнення заручника, вчиняє, відповідно до змісту цієї Конвенції, злочин захоплення заручників. 2. Будь-яка особа, яка: а) намагається здійснити акт захоплення заручників; чи б) бере участь як співучасник будь-якої особи, яка здійснює чи намагається здійснити акт захоплення заручників, також здійснює злочин проти мети даної Конвенції.

Незаконне позбавлення волі потерпілих (цивільних осіб, які перебувають під захистом МГП) ідентифікується судами як інше порушення законів та звичаїв війни, що відповідає формулюванню складу кримінального правопорушення у ч. 1 ст. 438 КК. Наприклад, це вироки Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 02.05.2025, справа № 650/1189/24

Звертаємо увагу на те, що суди в окремих випадках незаконне позбавлення волі потерпілих (зокрема, цивільних осіб, які перебувають під захистом МГП), визначають як таку форму порушення законів та звичаїв війни, як жорстоке поводження з цивільним населенням. Наприклад, у вирокі Херсонського районного суду від 15.10.2025, справа № 766/6280/24, згідно з формулюванням обвинувачення вбачається, що один з обвинувачених, військовослужбовець ЗС РФ, вчинив "... жорстоке поводження з цивільними особами, що виражалось у нелюдському поводженні (утримання в камерах непристосованих до тривалого перебування осіб, в антисанітарних умовах, позбавлення їжі та води, ненадання медичної допомоги) та завданні фізичних (заламування рук за спину, штовхання), а також психологічних страждань (надягання шапки на очі для дезорієнтації в приміщенні) та забезпечені режиму нелегального ув'язнення потерпілих, чим порушив ст. ст. 27, 31, 32, 147 Конвенції та ч. 2 ст. 75 Протоколу I".

ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ

Встановлюючи наявність цієї форми порушення законів та звичаїв війни, необхідно визначати положення МГП, які регулюють правила поводження з військовополоненими, зокрема, доцільно звертати увагу на те, чи був військовослужбовець ЗСУ чи інших військових формувань України військовополоненим, з якого моменту це відбулося; чи усвідомлював обвинувачений ту обставину, що вчиняє протиправні дії саме щодо військовополоненого; які саме форми жорстокого поводження з військовополоненим мали місце в конкретному випадку.

Так, суди передусім повинні визначати ті норми МГП, які регулюють виникнення правового статусу військовополоненого та порядок поводження з ним. До таких норм МГП належать наступні:

Стаття 23 (с) Гаазької Четвертої конвенції про закони і звичаї війни на суходолі та додатку до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907: крім заборон, передбачених спеціальними конвенціями, особливо забороняється, зокрема вбивати чи ранили супротивника, який, склавши зброю або більше не маючи засобів захисту, беззастережно здався.

Стаття 4 (1) Женевської конвенції III: військовополонені - особи, які потрапили в полон до супротивника й належать до особового складу збройних сил сторони конфлікту, а також члени ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил.

Стаття 5 Женевської конвенції III: ця конвенція застосовується до осіб, зазначених у статті 4, з моменту, коли вони підпадають під владу супротивника, до їхнього остаточного звільнення та репатріації.

Стаття 13 Женевської конвенції III: з військовополоненими необхідно завжди поводитися гуманно. Будь-який незаконний акт чи бездіяльність з боку держави, що тримає в полоні, які спричиняють смерть або створюють серйозну загрозу здоров'ю військовополоненого, що перебуває під її охороною, забороняються та будуть розглядатись як серйозне порушення цієї Конвенції.

Стаття 130 Женевської конвенції III серйозними порушеннями, є ті, що пов'язані з будь-яким з таких діянь, якщо їх учинено проти осіб або майна, які користуються захистом цієї Конвенції: умисне вбивство, тортури або нелюдське поводження, зокрема біологічні експерименти, умисне заподіяння тяжких страждань або серйозного тілесного ушкодження або шкоди здоров'ю, примушування військовополоненого до служби в збройних силах ворожої держави або умисне позбавлення його прав на справедливе та належне судове розслідування, передбачених цією Конвенцією.

Статті 40–45 Додаткового протоколу I встановлюють: заборонено наказувати не залишати нікого в живих; забороняється нападати на особу, яка вибула зі строю (склала зброю, здалася в полон або перебуває під владою супротивника); будь-який комбатант збройних сил сторони конфлікту, який потрапляє під владу супротивної сторони, є військовополоненим і зберігає цей статус до визначення його компетентним судовим органом.

Стаття 75 (2) Протоколу I: заборонені й будуть залишатися забороненими в будь-який час і в будь-якому місці такі дії, незалежно від того, чиняться вони представниками цивільних чи воєнних органів як насильство над життям, здоров'ям і фізичним станом осіб, зокрема: вбивство («а.1») пункту «а»).

Статті 85(2) Протоколу I: діями, що характеризуються в Конвенціях (995 151, 995 152, 995 153, 995 154), як серйозні порушення, є серйозними порушеннями цього Протоколу, якщо вони вчиняються проти осіб, які перебувають під владою супротивної сторони й користуються захистом статей 44, 45 і 73 цього Протоколу.

Стаття 85 Протоколу I: на доповнення до серйозних порушень, визначених у статті 11, такі дії розглядаються як серйозні порушення цього Протоколу, коли вони вчиняються навмисне на порушення відповідних положень цього Протоколу і є причиною смерті та вчинення нападу на особу, коли відомо, що вона припинила брати участь у воєнних діях (пункт «е»).

Суди також з'ясовують положення **Римського статуту**, встановлюючи ознаки жорстокого поводження з військовополоненими. Зокрема, відповідно до ст. 8(2)(а)(і) та ст. 8(2)(а)(vii) Римського статуту умисне вбивство та незаконне позбавлення волі є воєнними злочинами. Стаття 25(3) закріплює індивідуальну кримінальну відповідальність особи незалежно від того, чи вчинила вона злочин особисто, спільно з іншою особою або через неї. Стаття 33 Римського статуту визначає, що наказ вищого начальника не звільняє від кримінальної відповідальності, якщо він був явно злочинним — а умисне вбивство військовополонених беззаперечно належить до таких наказів. Відповідальність не виникає лише у випадках, коли: а) особа була юридично зобов'язана виконувати накази; б) вона не знала, що наказ є незаконним; в) наказ не був явно незаконним. Жодна з цих умов не може бути застосована до наказу вбити військовополоненого. Окрім того, у кожній справі потрібно встановити, чи був конкретний військовослужбовець ЗСУ, щодо якого вчинено протиправні дії, військовополоненим у розумінні МГП.

Також у вироках з урахуванням конкретної ситуації визначається статус потерпілого, військовослужбовця ЗСУ, як військовополоненого. Зокрема, у **справі № 332/3499/24 (вирок Заводського районного суду м. Запоріжжя від 06.11.2025)** досудовим розслідуванням установлено таке. Обвинувачений — військовослужбовець ЗС РФ зі штурмової групи — брав участь у штурмі бойової позиції ЗСУ. Серед її захисників був потерпілий — старший солдат у військовій формі зі знаками розрізнення ЗСУ, який відкрито носив автоматичну вогнепальну зброю та застосовував її, намагаючись відбити наступ. Відповідно до ч. 1 ст. 43 та ч. 3 ст. 44 Протоколу I він мав статус комбатанта. Після захоплення бойової позиції старший солдат, усвідомлюючи неможливість подальшого опору переважаючим силам супротивника, за вимогою обвинуваченого прийняв рішення скласти зброю та здатися в полон. Він підняв руки, вийшов з бліндажу та став на коліна. Відповідно до п. б) ч. 2 ст. 41 Протоколу I він набув статусу особи, яка вибула зі строю (*hors de combat*), і як комбатант під владою супротивної сторони користувався правами військовополоненого, з яким згідно зі ст. 13 Женевської конвенції III необхідно поводитися гуманно. Того ж дня обвинувачений, усвідомлюючи цей захищений статус потерпілого, здійснив не менше трьох прицільних пострілів у старшого солдата, спричинивши йому смерть. Таким чином, військовослужбовець ЗС РФ вчинив умисне вбивство військовополоненого, порушивши п. «с» ст. 23 Гаазької IV конвенції, статті 4, 5, 13, 130 Женевської конвенції III та пп. «а.1» п. «а» ч. 2 ст. 75, п. «е» ч. 3 ст. 85 Додаткового протоколу I.

Згідно з вирокком Чернігівського районного суду Чернігівської області від 05.11.2025, справа **№ 748/1511/25**, за жорстоке поводження з чотирма військовополоненими — заподіяння тілесних ушкоджень, спричинення серйозних травм тілу та здоров'ю, психологічне насильство та погрози вбивством, чим порушено вимоги статей 13, 17, 130 Женевської конвенції III, ч. 1 ст. 41, частин 1, 2 ст. 75, п. «е» ч. 3 ст. 85 Додаткового протоколу I — засуджено двох обвинувачених за ч. 2 ст. 28 — ч. 1 ст. 438 КК до 12 років позбавлення волі кожного.

В окремих вироках зазначено, що тіла загиблих військовослужбовців не було евакуйовано з місця вчинення воєнного злочину через бойову обстановку. Зокрема, у справі № 636/6739/25 (вирок Холодногірського районного суду м. Харкова від 13.01.2026) судом досліджено відповідь військової частини, в якій зазначено: евакуація загиблих військовослужбовців ЗСУ з території Вовчанського агрегатного заводу у м. Вовчанськ не здійснювалася у зв'язку з підвищенням інтенсивності бойових дій; тіла потерпілих у кримінальному провадженні не евакуйовувалися; безпечне проведення евакуації та інших слідчих дій на цій території є неможливим через активні бойові дії, постійну загрозу артилерійських обстрілів і високу ймовірність замінування.

В окремих вироках потерпілі та свідки як військовополонені були передані РФ в порядку обміну. У таких справах форма воєнного злочину полягала у примусовій мобілізації громадян України на тимчасово окупованих територіях. Зокрема, у справі № 185/3969/23 (вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 11.08.2025) двоє потерпілих, які внаслідок примусової мобілізації проходили службу в незаконно створеному військовому формуванні ЛНР, були взяті в полон військовослужбовцями ЗСУ, а згодом, за інформацією Об'єднаного центру з координації пошуку та звільнення військовополонених при СБУ, передані державі-агресору в 2022 р. У судовому засіданні досліджувалися протоколи допиту потерпілих та відеозаписи до них відповідно до ч. 11 ст. 615 КПК. Стосовно свідка досліджено лише протокол допиту без відеозапису — оскільки він не здійснювався — тому його покази суд не взяв до уваги як доказ. З тих самих підстав недопустимим визнано і протокол впізнання за участю цієї особи.

У справі № 611/229/23 (вирок Красноградського районного суду Харківської області від 06.12.2023) суд дослідив протокол допиту свідка, військовослужбовця ЗС РФ, і визнав його належним та допустимим доказом, оскільки він отриманий з дотриманням ч. 11 ст. 615 КПК. Безпосередній допит свідка у судовому засіданні був неможливим, оскільки той в ході обміну полоненими був переданий РФ і перебуває на її території.

Аналогічно до ситуації з цивільним населенням, суди зазвичай не розмежовують жорстоке поводження з військовополоненими та їх катування. Наприклад, громадянина України, учасника одного з батальйонів ДНР, засуджено за жорстоке, образливе та принизливе поводження з військовополоненим у формі катування, побиття та імітації застосування покарання без попереднього судового рішення, чим заподіяно потерпілому сильний фізичний біль та довічні суттєві психологічні страждання (вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 25.02.2025, справа № 761/25450/24).

Зазначений підхід не відповідає нормам МГП та принципу обґрунтованості кваліфікації. З огляду на диференціацію жорстокого поводження та катування у нормах МГП рекомендуємо здійснювати їх розмежування під час кваліфікації воєнних злочинів як щодо цивільного населення, так і щодо військовополонених.

ЗДІЙСНЕННЯ НАПАДУ НА ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ

Стаття 8(2)(b)(i) Елементів злочинів. Воєнний злочин у формі нападу на цивільних осіб:

1. Суб'єкт злочину спрямував напад. 2. Об'єктом нападу було цивільне населення як таке або окремі цивільні особи, які не брали безпосередньої участі у бойових діях. 3. Суб'єкт злочину умисно вибрав об'єктом нападу цивільне населення як таке або окремих цивільних осіб, які не брали безпосередньої участі у бойових діях. 4. Діяння відбувалися в контексті міжнародного збройного конфлікту та були пов'язані з ним. 5. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про існування збройного конфлікту.

Як здійснення нападу на цивільних осіб, що не беруть безпосередньої участі у воєнних діях, що становить порушення вимог статей 48, 51, 57, 85 Додаткового протоколу I, кваліфіковано дії військовослужбовця ЗС РФ, який керував безпілотним літальним апаратом (квадрокоптером) та, окрім отримання інформації про місце розташування підрозділів ЗСУ, здійснював скидання боєприпасів на обрані ним цілі. Здійснюючи дистанційне керування БПЛА моделі «Mavic», спеціально облаштованого для керованого скидання боєприпасів типу «ВОН-17», він визначив як ціль двох

цивільних осіб — чоловіка та жінку в цивільному одязі, незброєних, без будь-яких ознак належності до комбатантів, які йшли пішки у селі — та умисно здійснив прицільне скидання боєприпасу на них, внаслідок чого потерпілим спричинено тілесні ушкодження (*вирок Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 11.06.2025, № 650/3777/24*).

ДЕПОРТАЦІЯ ЯК ФОРМА ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Стаття 8(2)(а)(vii)-1 Елементів злочинів. Воєнний злочин у формі незаконної депортації та переміщення: 1. Суб'єкт злочину здійснив депортацію або переміщення однієї чи кількох осіб в іншу державу або іншу місцевість. 2. Така особа чи особи були під захистом однієї або кількох Женевських конвенцій 1949 року. 3. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про цей захищений статус. 4. Діяння відбувалися в контексті міжнародного збройного конфлікту та були пов'язані з ним. 5. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про існування збройного конфлікту.

Норма 129 Звичаєвого МГП: Сторонам у міжнародному конфлікті заборонено повністю або частково депортувати чи примусово переміщувати цивільне населення окупованої території, окрім випадків, коли цього вимагають безпека цивільного населення чи особливо вагомі причини військового характеру.

Як і на попередніх етапах моніторингу, вказана форма воєнного злочину виявлена в діяльності «судді» — громадянина України, який після тимчасової окупації території України був призначений окупаційною владою «суддею» та здійснював «правосуддя» від імені РФ. Одним із ухвалених рішень такий «суддя» постановив видворити громадянина України за межі тимчасово окупованої території АРК та м. Севастополя, чим порушив вимоги статей 47, 49, 64, 67, 70, 147 Женевської конвенції IV та п. а ч. 4 ст. 85 Додаткового протоколу I (*вироки Деснянського районного суду м. Києва від 23.07.2025, № 754/12142/22; від 10.06.2025, № 754/15727/23; Дарницького районного суду м. Києва від 19.09.2025, № 753/7566/25*).

Звертаємо увагу, що в таких випадках кваліфікація дій «судді» лише за ст. 438 КК є неповною: поза межами кримінально-правового реагування залишаються його дії щодо переходу на бік ворога та проведення підривної діяльності проти України шляхом ухвалення рішень у межах здійснення «правосуддя» від імені РФ.

Депортація як форма воєнного злочину інкримінована також обвинуваченим у справах «Херсонського кейсу», про який йшлося вище. Зокрема, йдеться про депортацію та переміщення до установ виконання покарань РФ та ТОТ без згоди та із застосуванням примусу понад 1 700 осіб, які за вироками українських судів відбували покарання в установах виконання покарань Херсонської області, чим порушено вимоги статей 49, 146, 147 Женевської конвенції IV та ст. 8(4)(а) Додаткового протоколу I (*вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 13.06.2025, справа № 766/10206/23; вирок Центрального районного суду м. Миколаєва від 26.01.2025, справа № 490/2519/24*).

ПРИМУШЕННЯ ДО СЛУЖБИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ ВОРОЖОЇ ДЕРЖАВИ ЯК ФОРМА ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Стаття 147 Женевської конвенції IV: Серйозні порушення ... становлять такі порушення, що охоплюють такі дії, якщо їх здійснено проти осіб...: примушення особи, що перебуває під захистом, служити в збройних силах ворожої держави....

Стаття 8(2)(v) Римського статуту: Для цілей цього Статуту «воєнні злочини» означає: v) примушення військовополоненого або іншої особи, що перебуває під захистом, до служби у збройних силах ворожої держави.

Стаття 8(2)(b)(xv) Елементів злочинів Римського статуту. Воєнний злочин у формі примушення до участі в воєнних діях 1. Суб'єкт злочину шляхом діянь або погрози примусив одну або кілька осіб до участі у воєнних діях проти їх власної країни чи її збройних сил. 2. Така особа чи особи були громадянами супротивника. 3. Діяння відбувалися в контексті міжнародного збройного конфлікту та були пов'язані з ним. 4. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про існування збройного конфлікту.

Указана форма воєнного злочину інкримінована засудженому — громадянину України, начальнику відділу військового комісаріату на ТОТ м. Луганська, який за попередньою змовою групою осіб незаконно примусив громадян України, що проживають на ТОТ Луганської області, служити в «Народній міліції ЛНР», порушивши вимоги статей 3, 68 Конституції України та статей 4, 8, 51, 147 Женевської конвенції IV (*вирок Комунарського районного суду м. Запоріжжя від 18.11.2025, справа № 333/7817/23*).

Така ж форма воєнного злочину інкримінована обвинуваченому і в іншій справі (*вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 11.08.2025, справа № 185/3969/23*).

ПРИВЛАСНЕННЯ МАЙНА ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ЯК ФОРМА ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Стаття 147 Женевської конвенції IV: Серйозні порушення ... становлять такі порушення, що охоплюють такі дії, якщо їх здійснено проти осіб або власності, які перебувають під захистом цієї Конвенції...: широкомасштабне руйнування і привласнення власності, не виправдане воєнною необхідністю, і здійснюване незаконним чином і безцільно...

Стаття 8(2)(iv). Для цілей цього Статуту «воєнні злочини» означає: iv) широкомасштабне знищення і привласнення майна, що не викликане військовою необхідністю і вчинене незаконно та безглуздо.

Стаття 8(2)(a)(iv) Елементів злочинів Римського статуту. Воєнний злочин у формі знищення і привласнення майна: 1. Суб'єкт злочину знищив або привласнив певне майно. 2. Знищення або привласнення майна не були виправдані військовою необхідністю. 3. Знищення або привласнення майна було масштабним і здійснювалося безглуздо. 4. Таке майно було під захистом однієї або кількох Женевських конвенцій 1949 року. 5. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про цей захищений статус. 6. Діяння відбувалися в контексті міжнародного збройного конфлікту та були пов'язані з ним. 7. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про існування збройного конфлікту.

Як самостійна форма воєнного злочину привласнення майна зафіксовано, зокрема, у вирокі Херсонського міського суду Херсонської області від 19.11.2025, справа № 766/16458/24.

Водночас суди зазвичай формулюють обвинувачення в термінах, що не відповідають МГП. Зокрема, у згаданому вирокі дії військовослужбовця ЗС РФ кваліфіковано як «пограбування цивільної особи, яка перебуває під захистом», з посиланням на ст. 33 Женевської конвенції IV. Більш коректним є формулювання, що використовується у МГП: **привласнення майна, що не викликане військовою необхідністю і вчинене незаконно та безглуздо**. Саме таке формулювання застосовано у вирокі Тростянецького районного суду Сумської області від 05.03.2026, справа № 588/1239/25.

УМИСНЕ ВБИВСТВО ЯК ФОРМА ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Стаття 147 Женевської конвенції IV: Серйозні порушення ... становлять такі порушення, що охоплюють такі дії, якщо їх здійснено проти осіб...: умисне вбивство...

Стаття 8(2)(1). Для цілей цього Статуту «воєнні злочини» означає: і) умисне вбивство.

Стаття 8(2)(а)(і) Елементів злочинів Римського статуту. Воєнний злочин у формі умисного вбивства: 1. Суб'єкт злочину убив одну чи кілька осіб. 2. Така особа чи особи були під захистом однієї або кількох Женевських конвенцій 1949 року. 3. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про цей захищений статус. 4. Діяння відбувалися в контексті міжнародного збройного конфлікту та були пов'язані з ним. 5. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про існування збройного конфлікту.

Норма 89 Звичаєвого МГП: Убивство заборонено.

Нагадаємо, що в чинному КК формою воєнного злочину названо не умисне вбивство, а передбачено кримінальну відповідальність за діяння, якщо вони спричинили загибель людини. Про недолік такого формулювання йшлося у Звіті за III фазою моніторингу.

Якщо об'єктивна сторона вчинених дій охоплює кілька форм воєнних злочинів відповідно до норм МГП, у формулюванні обвинувачення необхідно зазначити всі ці форми. Ті з них, що конкретизовані у диспозиції ст. 438 КК, слід вказувати відповідно до термінології КК. Якщо ж діяння підпадають під бланкетне формулювання «інші порушення законів та звичаїв війни», недостатньо обмежитися лише такою вказівкою — необхідно конкретизувати, в чому саме проявилось порушення, використовуючи термінологію МГП, зокрема Женевських конвенцій та Римського статуту. У будь-якому разі не можна обмежуватися лише однією формою — такий підхід відповідає принципу повноти кваліфікації.

Позитивним прикладом є вирок Ічнянського районного суду Чернігівської області від 23.05.2025, справа № 733/37/24, в якому судом визнано доведеним, що військовослужбовець ЗС РФ, діючи групою осіб з іншими, невстановленими військовослужбовцями ЗС РФ, здійснив напад на п'ятьох цивільних осіб, які перебували під захистом та не брали участі в бойових діях, поєднаний з умисним вбивством одного з потерпілих, а також спричинення тілесних ушкоджень іншому потерпілому, та знищення майна (транспортних засобів, на яких рухалися потерпілі), чим порушив вимоги статей 4, 27, 31, 32, 147 Женевської Конвенції IV та ст. 51, частин 1, 2 ст. 75 Додаткового протоколу I.

Таким чином, суд, формулюючи обвинувачення у вироку, повно описав всі форми воєнних злочинів, що були вчинені обвинуваченим, не забувши жодного протиправного прояву. Водночас, дії обвинуваченого були кваліфіковані за ч. 1 ст. 28 - ч. 2 ст. 438 КК, тобто лише як одна з форм воєнних злочинів.

Вочевидь, така неповно відображена кваліфікація дій обвинуваченого у формулі кваліфікації обумовлена недоліками формулювання ч. 2 ст. 438 КК.

Аналогічна ситуація має місце у вироку Києво-Святошинського районного суду Київської області від 19.06.2025, справа № 370/816/23.

ВІДДАННЯ НАКАЗУ НА ВЧИНЕННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Указана форма порушення законів і звичаїв війни інкримінована обвинуваченому, який віддав наказ підлеглим військовослужбовцям ЗС РФ, у результаті чого двоє потерпілих зазнали жорстокого поводження, психологічного знуцання та залякування можливим вбивством і, як наслідок, сильних психологічних страждань, а також їм завдано матеріальну шкоду внаслідок протиправного заволодіння їх майном (*вирок Макарівського районного суду Київської області від 09.07.2025, № 370/1757/23*).

Інкримінуючи обвинуваченому ст. 438 КК у формі віддання наказу на вчинення воєнних злочинів, необхідно враховувати, що у вироках слід посилатися на конкретну форму воєнного злочину, на вчинення якого було віддано наказ, наприклад, наказ пограбувати населення або наказ

катувати потерпілого. Суди не можуть обмежуватися загальними формулюваннями з диспозиції ст. 438 КК без конкретизації форми воєнного злочину. В окремих проаналізованих вироків суди цього не роблять.

Зокрема, у справі № 766/648/23 обвинувачений, командир 8-го артилерійського полку берегової оборони, що дислокується на ТОТ АРК, перебуваючи на лівобережній частині Херсонської області, шляхом віддання наказів і розпоряджень забезпечив нанесення підпорядкованими йому підрозділами полку масштабних невибіркових ударів з використанням РСЗВ БМ-21 «Град» реактивними снарядами 9М22 (9М28Ф, 9М22У, 9М21ОФ, 9М22У-1) по цивільних об'єктах у центральній частині м. Херсон, що призвело до загибелі 13 та поранення 60 цивільних осіб, порушивши вимоги ст. 25 Положення, ст. 33 Женевської конвенції IV, статей 51, 52, 54, 57 Додаткового протоколу I (вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 01.08.2025, справа № 766/648/23). У цій справі у вирокі потрібно було б конкретизувати, на вчинення якої саме форми воєнного злочину було віддано наказ.

ЗГВАЛТУВАННЯ ТА СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК ФОРМА ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Стаття 3(1) (загальна): З особами, які не беруть активної участі в бойових діях ..., поведуться гуманно, без будь-якої ворожої дискримінації, причиною якої слугують раса, колір шкіри, релігія чи вірування, стать, походження чи майновий стан чи будь-які інші подібні критерії.

Стаття 27(2) Женевської конвенції IV: Жінки потребують особливого захисту від будь-якого зазіхання на їхню честь, і, зокрема, захисту від зґвалтування, примушування до проституції чи будь-якої іншої форми посягання на їхню моральність.

Стаття 75(2)(b) Додаткового протоколу I: заборонені й будуть залишатися забороненими в будь-який час і в будь-якому місці такі дії, незалежно від того, чиняться вони представниками цивільних чи воєнних органів - знущання над людською гідністю, зокрема, принижуюче й образливе поведіння, примус до проституції чи непристойне посягання в будь-якій його формі.

Стаття 76(1) Додаткового протоколу I: Жінки користуються особливою повагою і їм забезпечується захист, зокрема, від зґвалтування, примусу до проституції і будь-яких інших форм непристойних посягань.

Стаття 8(2)(b)(xxii) Римського статуту МКС: інші серйозні порушення законів і звичаїв, що застосовуються в міжнародних збройних конфліктах у встановлених рамках міжнародного права, а саме будь-яке з таких діянь: зґвалтування, сексуальне рабство, примушення до проституції, примусова вагітність, як вона визначена в підпункті (f) пункту 2 статті 7, примусова стерилізація чи будь-яка інша форма сексуального насильства, яка також становить грубе порушення Женевських конвенцій.

Елементи зґвалтування як воєнний злочин (Стаття 8(2)(b)(xxii)-1): 1. Суб'єкт злочину посягнув на тіло особи, вчинивши дію, у результаті якої відбулося проникнення, навіть незначне, у будь-яку частину тіла потерпілого або суб'єкта злочину статевим органом чи будь-яким предметом або будь-якою частиною тіла в анальний чи генітальний отвір потерпілого. 2. Посягання було вчинене із застосуванням фізичної сили, погрози фізичною силою чи примусу, викликаного, зокрема, страхом перед насильством, грубим примусом, затриманням, психологічним тиском або зловживанням владою стосовно такої особи чи іншої особи, або шляхом використання обстановки, яка характеризується примусом, або було вчинене стосовно особи, яка не могла дати згоду, яка виражає її істинну волю. 3. Діяння відбувалися в контексті міжнародного збройного конфлікту та були пов'язані з ним. 4. Суб'єкт злочину усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про існування збройного конфлікту.

Правило 90 звичаєвого МГП: катування, жорстоке або нелюдське поведіння та образа особи-стої гідності, зокрема принизливе та таке, що принижує гідність, поведіння заборонені.

Правило 93 Звичаєвого МГП: Зґвалтування та інші форми сексуального насильства заборонені

Правило 135 Звичаєвого МГП: Діти, які постраждали від збройного конфлікту, мають право на особливу повагу та захист.

Prosecutor v Tadić (Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction) IT-94-1-A (2 October 1995) (AC) para 70: Достатньо, аби стверджувані злочини були тісно пов'язані із з воєнними діями, що відбуваються на інших частинах територій, контрольованих сторонами конфлікту.

Prosecutor v Kunarac et al (Judgement) IT-96-23 & IT-96-23/1-A (12 June 2002) (AC) para 58: існування збройного конфлікту повинно, щонайменше, відігравати значну роль у здатності кривдника вчинити такий злочин, його рішення вчинити його, способі, у який він був вчинений та меті, з якою його було вчинено. Зокрема, сексуальне насильство вчиняється як частина службових обов'язків виконавця чи в контексті їх виконання.

Зазвичай СНПК є предметом закритих судових розглядів, а інформація не підлягає розголошенню у загальному доступі відповідно до ст. 7 Закону України «Про доступ до судових рішень».

Проте у двох проаналізованих вироках вчинення СНПК було інкриміновано відкрито, і в обох випадках формулювання обвинувачення не відповідає нормам МГП.

У **справі № 370/399/23** (вирок Макарівського районного суду Київської області від 06.11.2025) військовослужбовцю ЗС РФ інкриміновано дії сексуального характеру, пов'язані з вагінальним проникненням без добровільної згоди потерпілої (зґвалтування), а також ряд дій, що охоплюються жорстоким поведінням з цивільним населенням. Водночас у формулюванні обвинувачення зґвалтування не виділено як окрему форму воєнного злочину — натомість усі дії кваліфіковано як жорстоке поведіння з цивільним населенням з посиланням на статті 13, 33, 47, 147 Женевської конвенції IV та статті 51, 75, 76 Додаткового протоколу I. Вважаємо таке формулювання неточним: у обвинуваченні потрібно було окремо вказати на інше порушення законів та звичаїв війни у формі зґвалтування потерпілої особи, конкретизувавши це порушення термінологічно відповідно до норм МГП.

У **справі № 743/319/25** (вирок Ріпкинського районного суду Чернігівської області від 15.07.2025) з формулювання обвинувачення вбачається, що суд також сформулював обвинувачення не відповідно до норм МГП. Військовослужбовцю ЗС РФ інкриміновано жорстоке поведіння з цивільним населенням «у формі зґвалтування та погрози вбивством», чим порушено вимоги ст. 27(2) Женевської конвенції IV та статей 75(2)(b),(e)(a)(a.1), 76(1) Додаткового протоколу I. Тобто зґвалтування включено судом у поняття жорстокого поведіння, що не відповідає нормам МГП. Відповідно до формулювання фактичних обставин у вирокі та складу воєнного злочину за ст. 438 КК доцільно було вказати на інше порушення законів та звичаїв війни у формі зґвалтування — що відповідає нормам МГП..

КОМПЛЕКСНІ ФОРМИ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ констатовано судами в багатьох вироках.

Зокрема, вироком Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 02.05.2025, справа № 650/1189/24, громадянина України інкриміновано такі форми воєнних злочинів: нелюдське поведіння (утримання в камерах, не пристосованих до тривалого перебування осіб, в антисанітарних умовах, обмеження їжі), завдання фізичних страждань (побоїв і тілесних ушкоджень) двом потерпілим, а також психологічних страждань (погроз фізичною розправою) всім нелегально ув'язненим особам з метою примушення їх до співпраці з органами окупаційної поліції РФ, а також інше порушення законів та звичаїв війни у формі нелегального ув'язнення цивільних осіб, що перебувають під захистом, та віддання наказів про вчинення таких дій, чим порушено статті 3, 27, 31, 32, 147 Женевської конвенції IV та ст. 75 Додаткового протоколу I.

У разі наявності комплексних форм вчинених воєнних злочинів формулювання обвинувачення повинно максимально повно описувати ці форми відповідно до формулювань МГП. Якщо у конкретному випадку має місце кілька форм воєнних злочинів, одні з яких прямо передбачені у

диспозиції ст. 438 КК, а інші полягають в іншому порушенні законів та звичаїв війни, під час формулювання обвинувачення недостатньо посилаються на нормативно визначені конструкції — слід конкретизувати, що саме з інших форм воєнних злочинів було вчинено обвинуваченим.

Прикладом неповного формулювання є вирок Дніпровського районного суду м. Запоріжжя від 26.12.2025, справа № 334/9583/24, де зазначено: «Таким чином, військовослужбовець вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 28 — ч. 1 ст. 438 КК України, а саме жорстоке поводження з цивільним населенням, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, за попередньою змовою групою осіб». Таке формулювання є неповним, оскільки не конкретизує, в чому саме полягають «інші порушення».

Позитивною практикою є формулювання обвинувачення у вироках Снігурівського районного суду Миколаївської області від 23.12.2025, справа № 485/2099/24, та від 10.12.2025, справа № 485/1155/25:

«Таким чином, військовослужбовець ЗС РФ, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачаючи їх суспільно небезпечні наслідки і бажаючи їх настання, діючи умисно, в умовах міжнародного збройного конфлікту та у зв'язку з ним, за попередньою змовою групою осіб разом з особою, матеріали відносно якої виділено в окреме провадження, та іншими невстановленими військовослужбовцями ЗС РФ, порушили вимоги частин 1, 2, 4 ст. 27, статей 31, 32, ч. 1 ст. 33, частин 1–3 ст. 78, ст. 79, ст. 147 Женевської конвенції IV та приписів ч. 1 ст. 11 пп а.2 п. «а» п. «е» («b»), ч. 2 ст. 75, ч. 1 ст. 76 Додаткового протоколу I:

1) незаконно позбавили волі потерпілого, вчинивши дії, які виразилися в іншому порушенні законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вчинені за попередньою змовою групою осіб, чим порушили вимоги ч. 4 ст. 27, частин 1–3 ст. 78, ст. 79, ст. 147 Женевської конвенції IV;

2) спричинили потерпілому фізичних (численні удари по тулубу кулаками рук та прикладом автомату) і психологічних страждань (погроза вбивством, постріли з автомату біля ніг потерпілої), тим самим здійснюючи її катування, вчинивши дії, які виразилися у жорстокому поводженні з цивільним населенням, вчинені за попередньою змовою групою осіб, чим порушили вимоги ч. 1 ст. 27, статей 31, 32, ч. 1 ст. 33 Женевської конвенції IV, ч. 1 ст. 11 та пп а.2 п. «а» ч. 2 ст. 75 Додаткового протоколу I;

3) заподіяли потерпілому моральних страждань (погроза зґвалтування всіма військовослужбовцями ЗС РФ, які перебували на території вказаного домоволодіння), тобто вчинили інше порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вчинені за попередньою змовою групою осіб, чим порушили вимоги ч. 1, 2 ст. 27 Женевської конвенції IV, ч. 1 ст. 11 та пункту «е» («b»), ч. 2 ст. 75, ч. 1 ст. 76 Додаткового протоколу I».

2.4. Встановлення контекстуальних обставин

На IV етапі моніторингу контекстуальний елемент воєнних злочинів описується судами зазвичай коректно. При цьому лише мінімальна кількість вироків містить надмірно детальний опис обставин виникнення міжнародного збройного конфлікту в його історичній та сучасній площині.

В окремих вироках обставини збройного конфлікту описуються стисло, починаючи з 2014 року (вироки Бородянського районного суду Київської області від 30.10.2025, справа № 369/6338/23; Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 11.06.2025, справа № 650/3777/24). В інших — суди обмежуються подіями з 24.02.2022 (вирок Макарівського районного суду Київської області від 06.11.2025, справа № 370/399/23).

У багатьох вироках суди наводять конкретні дати початку збройного конфлікту. Наприклад, у вирокі Комунарського районного суду м. Запоріжжя від 18.11.2025, № 333/7817/23, зазначено: «Датою початку тимчасової окупації РФ окремих територій України є 19.02.2014. АРК та м. Севасто-

поль є тимчасово окупованим РФ з 20.02.2014. Окремі території України, що входять до складу Донецької та Луганської областей, з 07.04.2014 відповідно до ч. 2 ст. 1 Закону України від 15.04.2014 № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» є окупованими РФ (у тому числі окупаційною адміністрацією РФ)».

Переконливою вважаємо позицію судів, які визнають відповідні факти загальновідомими і такими, що не потребують доказування. Зокрема, у вироку Хортицького районного суду м. Запоріжжя від 03.03.2026, № 337/6022/24, зазначено: «Судом визнано загальновідомим і таким, що не потребує доказування в межах даного провадження, що тимчасова окупація з боку РФ частини території України, яка розпочалася із збройного конфлікту, викликаного російською військовою агресією, починаючи з 20.02.2014, та повномасштабне вторгнення РФ на територію України 24.02.2022, а також анексія з боку РФ частини території України є загальновідомими фактами».

У більшості проаналізованих вироках суди на доповнення формулювання про наявність міжнародного збройного конфлікту як загального контекстуального елемента, в конкретних випадках вказують і на локальний характер такого елемента, відзначаючи факт (темпоральний) окупації певної частини території України (вироки Бородянського районного суду Київської області від 30.10.2025, справа № 369/6338/23; Бобровицького районного суду Чернігівської області від 03.11.2025, справа № 729/169/25; Херсонського міського суду Херсонської області від 19.11.2025, справа № 766/16458/24).

Проте в окремих вироках опис контекстуального елемента відсутній (вироки Шевченківського районного суду м. Києва від 25.02.2025, справа № 761/25450/24; Пересипського районного суду м. Одеси від 23.07.2025, справа № 522/16342/22; Дергачівського районного суду Харківської області від 02.12.2025, справа № 619/10509/24).

Таким чином, необхідним вважаємо зазначати у вироках контекстуальний елемент воєнних злочинів, оскільки він є невід'ємною ознакою воєнних злочинів та належить до обстановки їх вчинення. Проте загальний контекстуальний елемент слід вказувати досить стисло, а локальний контекстуальний елемент описувати більш детально.

2.5. Посилання на норми МГП під час формулювання обвинувачення

З огляду на бланкетність диспозиції ч. 1 ст. 438 КК під час кваліфікації слід посилатися на закони та звичаї війни. Як правило, суди підходять до цього доволі типово: переважно здійснюється посилання на відповідні статті Женевської конвенції IV та Додаткового протоколу I. Попри ратифікацію Римського статуту, посилання на його положення у вироках залишається вкрай рідкісним явищем. Зокрема, положення Статуту використовувалися у вироках Чернігівського районного суду Чернігівської області від 24.11.2025, справа № 748/1732/25, та Основ'янського районного суду м. Харкова від 12.08.2025, справа № 646/5284/25.

Як позитивну практику наголошуємо на формулюванні обвинувачення у вироку Комунарського районного суду м. Запоріжжя від 18.11.2025, справа № 333/7817/23. У ньому не лише перераховуються номери статей конвенцій МГП, а й розкривається їх зміст. Так, у вироку зазначено, що діями обвинуваченого порушено вимоги:

- ст. 1 Протоколу № 1 до Європейської конвенції з прав людини — право мирно володіти своїм майном;
- ч. 2 ст. 33 Женевської конвенції IV — заборона пограбування;
- ст. 147 Женевської конвенції IV — заборона широкомасштабного руйнування і привласнення власності, не виправданого воєнною необхідністю;
- ст. 52 Додаткового протоколу I — заборона нападу або репресалій щодо цивільних об'єктів;

- ст. 54 Додаткового протоколу I — заборона знищення або виведення з ладу об'єктів, необхідних для виживання цивільного населення;
- пп. «g» ст. 23, ст. 46 та ст. 53 Положення про закони і звичаї війни на суходолі (додаток до IV Гаазької конвенції) — заборона знищення або захоплення власності ворога поза межами військової необхідності, обов'язок поважати приватну власність.

Перевага такого підходу перед простим перерахуванням номерів статей полягає у такому. По-перше, конкретизація порушень: посилання на зміст норм, а не лише на їх номери, дає чітке розуміння того, які саме дії обвинуваченого і яким чином порушують міжнародне право. По-друге, зрозумілість для суду та сторін процесу: опис конкретних фактів і порушень полегшує оцінку обвинувачення та унеможлиблює його абстрактне сприйняття.

Як позитивний приклад використання прецедентної практики МКС та міжнародних трибуналів наводимо вирок Центрального районного суду м. Миколаєва від 26.01.2025, справа № 490/2519/24. У ньому застосовано, зокрема:

- рішення МКТЮ у справі *Prosecutor v. Kunarac, Kovac and Vukovic* — щодо відсутності необхідності встановлення прямого причинного зв'язку між збройним конфліктом і кожним воєнним злочином: достатньо, щоб конфлікт відігравав істотну роль у здатності особи вчинити злочин, її рішенні, способі або меті його вчинення;
- рішення МКТР у справі Акаєсу (п. 483), МКТЮ у справах Блашкіча (п. 28) і Кордича та Черкеса (п. 28), МКС у справах Мудакумури (п. 63) і Нтаганди (п. 145) — щодо відповідальності за накази: обвинувачений несе відповідальність, якщо він, маючи владні повноваження, віддав наказ підлеглому вчинити злочин, і підлеглий цей злочин вчинив.

Використання прецедентної практики МКС та міжнародних трибуналів є важливим інструментом забезпечення юридичної обґрунтованості вироку. Воно дозволяє національним судам спиратися на усталені правові позиції міжнародного правосуддя, підвищує якість мотивування і сприяє формуванню стабільної судової практики у справах про воєнні злочини.

2.6. Встановлення ознак суб'єктивної сторони воєнних злочинів

Протягом IV етапу у більшості проаналізованих вироків суб'єктивна сторона воєнного злочину встановлювалася належним чином — суди більш детально, ніж на попередніх етапах, зверталися до її аналізу. В окремих випадках, однак, умисел або визначався у загальних рисах відповідно до формулювання ознак прямого умислу у КК (*вироки Херсонського районного суду Херсонської області від 19.02.2026, справа № 766/10363/24; Дніпровського районного суду м. Запоріжжя від 26.12.2025, справа № 334/9583/24*), або не визначався взагалі (*вироки Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 11.06.2025, справа № 650/3777/24; Шевченківського районного суду м. Києва від 25.02.2025, справа № 761/25450/24; Пересипського районного суду м. Одеси від 23.07.2025, справа № 522/16342/22*).

У **справі № 650/1189/24** (*вирок Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 02.05.2025*) суд установив наявність прямого умислу на підставі сукупності доказів, зокрема тих, що підтверджують обізнаність обвинуваченого щодо необхідності дотримання законів і звичаїв війни стосовно цивільного населення. З огляду на досвід служби обвинуваченого в органах внутрішніх справ України та знання норм МГП суд дійшов висновку, що він усвідомлював обов'язок дотримуватися цих норм під час збройного конфлікту.

У **справі № 370/2058/22** (*вирок Макарівського районного суду Київської області від 23.05.2025*) суд поза розумним сумнівом установив, що обвинувачені усвідомлювали факт незаконного перетину державного кордону України та участь у військовій агресії, оскільки перебували у військовій формі, зі зброєю та на військовій техніці. При цьому суд зазначив відсутність доказів того, що потерпілий брав участь у бойових діях або належав до збройних сил України.

У **справі № 754/15727/23** (вирок Деснянського районного суду м. Києва від 10.06.2025), описуючи суб'єктивну сторону дій судді, який ухвалював рішення про примусову депортацію громадян України, суд зазначив, що для доказування не має значення ступінь обізнаності обвинуваченого про деталі воєнно-політичного планування окупаційної влади. Суд застосував один з Нюрнберзьких принципів міжнародного права: «Той факт, що особа діяла за наказом свого уряду чи керівника, не звільняє її від відповідальності за міжнародним правом, якщо для неї свідомий вибір фактично був можливий».

У **справі № 610/1715/24** (вирок Балаклійського районного суду Харківської області від 25.11.2025) суд встановив, що обвинувачений, хоча і не віддавав прямого наказу на затримання потерпілих чи застосування насильства, діяв узгоджено з іншими учасниками, спрямовуючи дії на спільний результат — незаконне позбавлення волі потерпілих і застосування до них насильства. Суд констатував, що ця діяльність була систематичною та організованою, зі використанням умовних знаків та інтонацій, що свідчить про злочинну змову. Схвалення та заохочення насильства без наказу про його припинення підтверджує співучасть обвинуваченого у вчиненні злочинів.

У **справі № 490/2519/24** (вирок Центрального районного суду м. Миколаєва від 26.01.2025) суд, посилаючись на практику МКС, зазначив, що обвинувачений повинен був щонайменше усвідомлювати, що злочин буде скоєно за звичайного перебігу подій в результаті реалізації його дій або бездіяльності (МКС, справа Кілоло та ін., п. 82; справа Нтаганди, п. 153; справа Мудакумури, п. 63). При цьому суд застосував нижчий поріг, вироблений практикою спеціальних трибуналів: достатньо усвідомлення значної ймовірності того, що за виконання наказу буде скоєно злочин (МКТЮ, справа Блашкіча, п. 42; справа Кордича та Черкеса, п. 30). Суд установив, що міжнародний збройний конфлікт є очевидним фактом; обвинувачений віддавав накази на переміщення засуджених, усвідомлюючи його існування; конфлікт відігравав істотну роль у його здатності здійснювати такі дії. Те, що військовослужбовці РФ, які безпосередньо виконували наказ, не перебували у підпорядкуванні обвинуваченого, не виключає його усвідомлення того, що злочин буде скоєно саме внаслідок його наказу. Суд також наголосив, що цивільний статус особи не є імунітетом від відповідальності за воєнний злочин: критерієм відповідальності є не статус, а характер дій та їх зв'язок зі збройним конфліктом, що відповідає міжнародній практиці.

У **справі № 521/14869/23** (вирок Хаджибейського районного суду м. Одеси від 06.01.2026) суд окремо звернув увагу на мотиви та мету вчинення злочину. Мотивом визнано сукупність ідейних переконань обвинуваченого: прагнення вислужитися перед керівництвом, ненависть до української нації та державності, відчуття власної зверхності, нетерпимість до інакодумства та зневага до української культури й ідентичності. Метою дій, на думку суду, є захоплення суверенної держави Україна та знищення української державності.

2.7. Призначення міри покарання за ст. 438 КК

Характеризуючи, яку міру покарання за вчинення воєнних злочинів було призначено судами України, використано офіційні статистичні дані ДСА.

Також засудженим за ст. 438 КК призначалися додаткові покарання

2.8. Врахування обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання

Як і на попередніх етапах, єдності судової практики у частині врахування обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання, не встановлено.

Вчинення кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб враховувалося як обставина, що обтяжує покарання, зокрема у таких справах: (вироки Києво-Святошинського районного суду Київської області від 19.06.2025, справа № 370/816/23; Херсонського міського суду Херсонської області від 13.06.2025, справа № 766/10206/23; Чернігівського районного суду Чернігівської області від 07.07.2025, справа № 748/1793/24).

Водночас окремі суди не враховували цю обставину як таку, що обтяжує покарання, з огляду на те, що вона вже була врахована під час кваліфікації (вироки Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 02.05.2025, справа № 650/1189/24; Херсонського міського суду Херсонської області від 19.11.2025, справа № 766/16458/24; Основ'янського районного суду м. Харкова від 12.08.2025, справа № 646/5284/25).

Вчинення кримінального правопорушення особою у стані алкогольного сп'яніння (вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 06.12.2025, справа № 185/3990/23).

Вчинення кримінального правопорушення у зв'язку з виконанням потерпілими службового або громадського обов'язку (вирок Холодногірського районного суду м. Харкова від 13.01.2026, справа № 636/6739/25).

Вчинення злочину з використанням умов воєнного стану (вироки Холодногірського районного суду м. Харкова від 13.01.2026, справа № 636/6739/25; Макарівського районного суду Київської області від 23.05.2025, справа № 370/2058/22).

Водночас окремі суди не враховували цю обставину як таку, що обтяжує покарання, посилаючись на те, що безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ч. 2 ст. 438 КК, є мир та міжнародний правопорядок у сфері збройних конфліктів, а отже саме правопорушення вчиняється в умовах війни — і визнавати вчинення злочину з використанням умов воєнного стану додатковою обтяжуючою обставиною є зайвим (вироки Заводського районного суду м. Запоріжжя від 06.11.2025, справа № 332/3499/24; Балаклійського районного суду Харківської області від 07.08.2025, № 610/2754/24; від 20.10.2025, справа № 610/4551/24).

Вчинення злочинів повторно (вироки Холодногірського районного суду м. Харкова від 13.01.2026, справа № 636/6739/25; Макарівського районного суду Київської області від 24.11.2025, справа № 370/731/24).

Аналіз вироків, ухвалених протягом усіх етапів моніторингу, свідчить про те, що суди, призначаючи покарання за ст. 438 КК, переважно не враховують повторність у випадках, коли обвинувачений вчиняє кілька воєнних злочинів, які не є тотожними за формою, не об'єднані єдиним умислом і вчиняються щодо різних потерпілих. Оскільки повторність не передбачена законодавцем як кваліфікуюча ознака у ст. 438 КК, її необхідно враховувати при призначенні покарання.

Тяжкі наслідки, завдані злочином (вироки Макарівського районного суду Київської області від 23.05.2025, справа № 370/2058/22; Пересипського районного суду м. Одеси від 23.07.2025, справа № 522/16342/22).

Вчинення кримінального правопорушення щодо особи похилого віку (вироки Херсонського міського суду Херсонської області, справа № 766/648/23; Дергачівського районного суду Харківської області від 02.12.2025, справа № 619/10509/24).

Таким чином, врахування при призначенні покарання окремих обтяжуючих обставин — зокрема вчинення воєнного злочину за попередньою змовою групою осіб та з використанням умов воєнного стану — залишається дискусійним і потребує вироблення єдиних правозастосовних підходів.

2.9. Спеціальна процедура кримінального провадження (спеціального досудового розслідування та спеціального судового розгляду (in absentia))

На IV етапі моніторингу, як і на попередніх етапах, кримінальне провадження за ст. 438 КК здебільшого здійснювалось за процедурою in absentia. Водночас протягом IV етапу моніторингу за присутності обвинуваченого було ухвалено вирок у трьох справах (вироки Заводського районного суду м. Запоріжжя від 06.11.2025, справа № 332/3499/24; Холодногірського районного суду

м. Харкова від 13.01.2026, справа № 636/6739/25; Основ'янського районного суду м. Харкова від 12.08.2025, справа № 646/5284/25).

За даними ДСА за 2025 р. за вказаною процедурою in absentia здійснювався розгляд воєнних злочинів

Майже в усіх проаналізованих вироків суди обмежувалися загальними заходами повідомлення обвинуваченого про кримінальне переслідування на території України. Лише в одній справі вживалися конкретні заходи такого повідомлення: прокурором було направлено судові повістки на електронну адресу установи «ФЕДЕРАЛЬНОЕ КАЗЕННОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ «ВОЕННЫЙ КОМИССАРИАТ ЛУГАНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ» (вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 11.08.2025, справа № 185/3969/23).

Таким чином, потребує покращення ситуація з вжиттям конкретних заходів повідомлення особи про здійснюване щодо неї кримінальне переслідування за процедурою in absentia — як під час досудового розслідування, так і під час судового розгляду.

Окремо зазначимо, що з текстів проаналізованих вироків у провадженнях in absentia неможливо встановити, наскільки активно була участь захисника.

2.10. Дослідження та оцінка судом доказів вчинення воєнних злочинів

Звертаємо увагу на позитивну практику дослідження та оцінки доказів, відображену у вивчених судових рішеннях за ст. 438 КК. Окремі з проаналізованих вироків мають чітку структуру, що сприяє належному сприйняттю тексту рішення, забезпечує ефективну перевірку його відповідності нормам права під час апеляційного та/або касаційного оскарження і сприяє уніфікації судової практики.

Як позитивну практику наводимо три приклади вироків із різним рівнем структурованості доказової частини.

У вирокі у **справі № 766/6280/24** (вирок Херсонського районного суду від 15.10.2025) є окремий розділ IV, присвячений оцінці доказів. Суд, аналізуючи їх у сукупності, дійшов висновку про належність, допустимість, достовірність і достатність доказів для доведення обвинувачення. Встановлено, що обвинувачений діяв не під примусом, порушив норми МГП щодо заборони катувань цивільних осіб, а вина доведена поза розумним сумнівом.

У вирокі у **справі № 490/2519/24** (вирок Центрального районного суду м. Миколаєва від 26.01.2025) докази систематизовано в окремій частині «Докази на підтвердження встановлених судом обставин» за двома групами: 1) показання свідків та потерпілих; 2) документи. Позитивним є те, що суд оцінював кожен доказ окремо і пояснював можливі розбіжності у свідченнях, зокрема зазначаючи: «Деякі розбіжності у показаннях свідків можуть бути зумовлені різним місцем пе-

ребування в актовій залі, власною реакцією свідка на стресову ситуацію, впливом значного часу після події». За наслідками оцінки суд підтвердив, що сукупність доказів є належною, допустимою, достовірною і достатньою для доведення вини обвинуваченого «поза розумним сумнівом» відповідно до вимог КПК та практики ЄСПЛ.

Ще більш структурованим є вирок у **справі № 521/14869/23** (вирок Хаджибейського районного суду м. Одеси від 06.01.2026), в якому докази згруповано на: 1) усні докази (показання); 2) документи-докази (зокрема, копія медичної карти стаціонарного хворого, протоколи пред'явлення особи для впізнання за фотознімками, слідчого експерименту, огляду); 3) експертизи. Вирок містить оцінку як кожного окремого доказу, так і їх сукупності. Зокрема, оцінюючи докази OSINT, суд врахував, що СБУ та військова контррозвідка здійснили вичерпні заходи для встановлення місця знаходження обвинуваченого — співробітника ФСБ, його актуальної зовнішності, а також для повідомлення його про дату, час і місце судового розгляду. Суд зазначив, що не має підстав ставити під сумнів отриману інформацію, оскільки відомості з загальнодоступних джерел мережі Інтернет були перевірені та підтверджені потерпілим у судовому засіданні. На підставі цих доказів суд встановив особисту участь обвинуваченого у злочинах під час окупації Херсона: його присутність у місті, керівництво діями з виявлення та незаконного затримання осіб, а також безпосереднє здійснення катувань і пограбувань у складі пошуково-знищувальної операції.

В аспекті вдосконалення структури судових рішень вважаємо за доцільне не включати оцінку застосованих положень МГП до тієї частини вироку, що присвячена дослідженню та оцінці доказів. Зазначена практика виявлена як у вирок у справі № 521/14869/23, так і в інших проаналізованих рішеннях, наведених вище як позитивні приклади дослідження та оцінки доказів у справах за ст. 438 КК.

2.11. Докази, безпосередньо досліджені судом, які підтверджують винуватість особи у вчиненні воєнного злочину

Усні докази у кримінальних провадженнях за ст. 438 КК

Безпосередній допит обвинуваченого в суді

В усіх кримінальних провадженнях, що здійснювалися за присутності обвинуваченого, останні повністю визнавали свою вину (вироки Заводського районного суду м. Запоріжжя від 06.11.2025, справа № 332/3499/24; Холодногірського районного суду м. Харкова від 13.01.2026, справа № 636/6739/25; Основьянського районного суду м. Харкова від 12.08.2025, справа № 646/5284/25). Виняток становить справа № 332/3499/24, в якій обвинувачений, визнавши вину, від давання показань відмовився.

В усіх кримінальних провадженнях також досліджувалися **показання потерпілих та свідків.**

В окремих справах дослідження показань здійснювалося не шляхом безпосереднього допиту, а в порядку ч. 11 ст. 615 КПК. Відповідно до цієї норми покази, отримані під час допиту у провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази виключно за умови фіксації ходу та результатів допиту засобами відеозапису. Зокрема, у справі № 650/3777/24 (вирок Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 11.06.2025) суд дослідив протокол допиту потерпілого разом із DVD-R диском та стенограмою — безпосередній допит у судовому засіданні був неможливий у зв'язку з проходженням потерпілим військової служби у лавах ЗСУ.

У справі № 185/3969/23 (вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 11.08.2025) також досліджувалися протоколи допиту потерпілого.

У справі № 743/319/25 (вирок Ріпкинського районного суду Чернігівської області від 15.07.2025, № 743/319/25) потерпіла скористалася правом відмови від давання показань безпосередньо у судовому засіданні, подавши відповідне клопотання з мотивів психоемоційного стану. Судом досліджено протокол її допиту та відеозапис до нього.

Докази - протоколи слідчих дій.

В усіх без винятку кримінальних провадженнях винуватість особи у вчиненні воєнного злочину підтверджується фактичними даними, що містяться в протоколах пред'явлення особи для впізнання за фотознімками. У ході впізнання, зокрема, за участю потерпілих і свідків, підтверджувалися висновки слідства щодо ідентифікації обвинуваченого.

Фактичні дані з протоколів огляду. У ході досудового розслідування здійснювався огляд:

- **предметів** — наприклад, матеріалів із ознаками службової документації, складеної російською мовою, зокрема розпорядчих рішень кадрового характеру щодо підрозділів поліції, які діяли або були перепідпорядковані в період тимчасової окупації Херсонської області (*вирок Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 02.05.2025, справа № 650/1189/24*);
- **місця події** (*вироки Ріпкинського районного суду Чернігівської області від 15.07.2025, справа № 743/319/25; Бородянського районного суду Київської області від 30.10.2025, справа № 369/6338/23*);
- **публікацій на інтернет-сайтах** — наприклад, публікація на сайті «Миротворець» та на новинному порталі «OBOZREVATEL» з назвою «ДНР засвітила імена терористів у статистиці COVID-19» (*вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 25.02.2025, справа № 761/25450/24*);
- **сторінок у соціальних мережах** — наприклад, сторінка обвинуваченого у мережі «Однокласники» з його особистими контактними даними та фотозображенням (*вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 19.11.2025, справа № 766/16458/24*);
- **інтерактивних карт** — наприклад, онлайн-карта DeepStateMap, де зафіксовано, що з 26.04.2024 у населеному пункті, де було вчинено воєнний злочин, дислокувався підрозділ ЗС РФ, в якому проходив службу обвинувачений (*вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 19.11.2025, справа № 766/16458/24*).

Дедалі частіше у вироках фіксується, що дані отримано з використанням OSINT-розвідки на основі відкритих джерел (*вироки Макарівського районного суду Київської області від 24.11.2025, справа № 370/731/24; Холодногірського районного суду м. Харкова від 13.01.2026, справа № 636/6739/25*).

Фактичні дані з протоколів слідчих експериментів (*вироки Ічнянського районного суду Чернігівської області від 23.05.2025, справа № 733/37/24; Макарівського районного суду Київської області від 09.07.2025, справа № 370/1757/23*).

Фактичні дані з протоколів тимчасового доступу до документів, зокрема:

- доступ до документів, поданих обвинуваченим для відкриття, обслуговування та закриття карткових рахунків в АТ КБ «Приватбанк» (*вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 11.08.2025, справа № 185/3969/23*);
- доступ до речей і документів, за наслідками якого вилучено медичну документацію — належним чином завірені копії медичних карт хворих (*вирок Херсонського міського суду Херсонської області, справа № 766/648/23*).

Фактичні дані з протоколів проведення НСРД, зокрема зняття інформації з електронних інформаційних систем — наприклад, з інтернет-месенджера «Telegram», яким користувався обвинувачений (*вирок Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 11.06.2025, справа № 650/3777/24*).

Фактичні дані з рапортів та інформаційних документів, що підтверджують факт перебування військового підрозділу обвинуваченого на території України, зокрема:

- дані Державної прикордонної служби України про наступ конкретного підрозділу на чернігівському напрямку (вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 07.07.2025, справа № 748/1793/24);
- інформація командира військової частини щодо обвинуваченого (вирок Вознесенівського районного суду м. Запоріжжя від 22.07.2025, справа № 335/3484/24);
- інформація Департаменту розвідки СБУ з оперативними даними (вирок Вознесенівського районного суду м. Запоріжжя від 22.07.2025, справа № 335/3484/24);
- інформація ГУ розвідки Міністерства оборони України про перебування підрозділу обвинуваченого на ТОТ у період вчинення воєнного злочину (вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 24.11.2025, справа № 748/1732/25);
- відомості про проходження обвинуваченим служби у відповідному військовому підрозділі (вироки Ічнянського районного суду Чернігівської області від 23.05.2025, справа № 733/37/24; Бородянського районного суду Київської області від 30.10.2025, справа № 369/6338/23).

Фактичні дані з документів ідентифікуючого характеру щодо особи обвинуваченого, зокрема:

- відповідь із відомостями про перебування та діяльність обвинуваченого і інших військовослужбовців ЗС РФ на окупованій території Херсонської області (вирок Пересипського районного суду м. Одеси від 23.07.2025, справа № 522/16342/22);
- відповідь про відсутність відомостей про перебування обвинуваченого серед військовополонених та відповідь про відсутність відомостей про його загибель (вирок Ічнянського районного суду Чернігівської області від 23.05.2025, справа № 733/37/24);
- відповідь заступника керівника Офісу Президента України про відсутність припинення громадянства обвинуваченого (вирок Деснянського районного суду м. Києва від 10.06.2025, справа № 754/15727/23);
- відповіді керівника секретаріату ВККС та Голови ВРП щодо порушення обвинуваченою присяги судді, внесення подання до ВРУ про звільнення та відповідна постанова ВРУ (вироки Деснянського районного суду м. Києва від 10.06.2025, № 754/15727/23; від 23.07.2025, справа № 754/12142/22);
- відповідь Національної асоціації адвокатів України про наявність у обвинуваченого статусу адвоката та чинного свідоцтва (вирок Дарницького районного суду м. Києва від 19.09.2025, справа № 753/7566/25);
- відповідь Державної міграційної служби України про документування обвинуваченого паспортом громадянина України та закордонним паспортом (вирок Дніпровського районного суду м. Запоріжжя від 26.12.2025, справа № 334/9583/24);
- відомості послужного списку про проходження обвинуваченим служби в ОВС (вирок Дніпровського районного суду м. Запоріжжя від 26.12.2025, справа № 334/9583/24).

Фактичні дані про особливості об'єктивної сторони вчиненого воєнного злочину або потерпілого, зокрема:

- повідомлення сільської ради про збільшення показника смертей на території територіальної громади у 8 разів порівняно з аналогічним попереднім періодом (вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 07.07.2025, справа № 748/1793/24);
- повідомлення обласного центру з гідрометеорології щодо температурного режиму повітря у період вчинення воєнного злочину (вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 07.07.2025, справа № 748/1793/24);

- спецповідомлення начальника виправної колонії про блокування установи, примусове утримання особового складу в актовій залі, вивезення техніки та переміщення засуджених у невідомому напрямку, з даними про осіб, які відбували покарання в установі (*вирок Центрального районного суду м. Миколаєва від 26.01.2025, справа № 490/2519/24*);
- інформація ДДУЗПВП щодо засуджених осіб, які відбували покарання у виправній колонії та були вивезені військовими ЗС РФ у невідомому напрямку (*вирок Центрального районного суду м. Миколаєва від 26.01.2025, справа № 490/2519/24*).

До цієї ж групи належать документи, що підтверджують факт зникнення та/або смерті військовослужбовця ЗСУ, зокрема: доповідь за фактом зникнення безвісти; виписка з реєстру оборонців України, які перебувають у полоні держави-агресора, згідно з якою інформація про підтвердження перебування потерпілого у полоні — як через Центральне агентство з розшуку МКЧХ, так і з інших відкритих джерел — відсутня; відповідь військової частини про відсутність потерпілого серед осіб, які самовільно залишили частину (*вирок Холодногірського районного суду м. Харкова від 13.01.2026, справа № 636/6739/25*).

Окремо виділяємо документи, що підтверджують факт заподіяння шкоди цивільним об'єктам внаслідок невибіркових обстрілів: відповідь ОВА з переліком пошкодженого та знищеного нерухомого майна і витягом з реєстру пошкоджених об'єктів; відповідь виконавчого комітету міської ради про руйнування об'єктів цивільної інфраструктури; відповідь тактичної групи про відсутність військових об'єктів у радіусі ураження від обстрілів (*вирок Херсонського міського суду Херсонської області, справа № 766/648/23*).

Документи-роз'яснення

У справі № 766/10206/23 (вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 13.06.2025) судом досліджено роз'яснення експерта Асоціації реінтеграції Криму, згідно з яким примусове вивезення військовослужбовцями РФ та підконтрольних їй збройних формувань осіб, які за вироками українських судів відбували покарання в установах Херсонської області, до аналогічних установ РФ є серйозним порушенням міжнародного гуманітарного права та, залежно від контексту, може кваліфікуватися як злочин проти людяності або військовий злочин.

Висновки експертиз

У проаналізованих вироках досліджувалися висновки експертиз різних видів:

- судово-криміналістична (*вирок Ічнянського районного суду Чернігівської області від 23.05.2025, справа № 733/37/24*);
- судово-психологічна (*вирок Ріпкинського районного суду Чернігівської області від 15.07.2025, справа № 743/319/25*);
- судово-медична (*вироки Ічнянського районного суду Чернігівської області від 23.05.2025, справа № 733/37/24; Макарівського районного суду Київської області від 23.05.2025, справа № 370/2058/22*);
- судово-психіатрична (*вироки Макарівського районного суду Київської області від 23.05.2025, справа № 370/2058/22; від 09.07.2025, справа № 370/1757/23*);
- товарознавча, транспортно-товарознавча (*вироки Бородянського районного суду Київської області від 30.10.2025, справа № 369/6338/23; Макарівського районного суду Київської області від 09.07.2025, справа № 370/1757/23; Індустріального районного суду м. Харкова від 18.08.2025, справа № 644/9444/24*);
- судова вибухово-технічна (*вирок Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 11.06.2025, справа № 650/3777/24*);

- судова молекулярно-генетична (вирок Заводського районного суду м. Запоріжжя від 06.11.2025, справа № 332/3499/24);
- судово-портретна (вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 11.08.2025, справа № 185/3969/23);
- почеркознавча (вирок Балаклійського районного суду Харківської області від 20.10.2025, справа № 610/4551/24).
- Водночас звертаємо увагу на випадок, коли суд відмовив у визнанні доказів належними. У справі № 766/648/23 (вирок Херсонського міського суду Херсонської області) суд не прийняв ряд матеріалів, наданих стороною обвинувачення, з таких підстав:
  - недостатність доказового значення — протокол огляду персональних сторінок у соціальних мережах та інші цифрові матеріали були відхилені, оскільки не містили інформації, що підтверджує обставини, які підлягають доказуванню;
  - недотримання процесуальних норм — суд не взяв до уваги документи, що не були належним чином завірені, зокрема протокол огляду трупа та висновки експертів, через невідповідність вимогам щодо оформлення та підтвердження оригіналів;
  - відсутність допиту потерпілих та свідків — документи стосувалися осіб, які не були визнані потерпілими або допитані як свідки, що стало підставою для невизнання відповідних доказів;
  - відсутність взаємозв'язку між доказами і обставинами справи — матеріали щодо різних потерпілих не підтверджували інкримінованих обвинуваченому дій і не узгоджувалися з іншими доказами у справі.

2.12. Вирішення цивільних позовів

Цивільні позови заявлялися потерпілими у багатьох кримінальних провадженнях, вироків в яких було проаналізовано у IV фазі моніторингу (наприклад, вирок Макарівського районного суду Київської області від 09.07.2025, справа № 370/1757/23; Києво-Святошинського районного суду Київської області від 19.06.2025, справа № 370/816/23; Вознесенівського районного суду м. Запоріжжя від 22.07.2025, справа № 335/3484/24). **В окремих справах суди задовольняли позови одних потерпілих у повному обсязі, а інших — частково.**

Наприклад,

У **справі № 636/6739/25** (вирок Холодногірського районного суду м. Харкова від 13.01.2026) цивільні позови подали 6 потерпілих (дружини, матері та син загиблих військовослужбовців ЗСУ) з вимогою відшкодувати моральну шкоду, заподіяну внаслідок загибелі їхніх близьких від жорстокого поводження з військовополоненими. Четверо потерпілих просили стягнути по 15 000 000 грн, двоє — по 2 000 000 грн. Суд визнав, що всім позивачам завдано моральних страждань у зв'язку зі смертю сина, чоловіка, батька, а втрата рідної людини є невідворотною травмою на все життя. Водночас, виходячи із засад розумності, виваженості та справедливості, з урахуванням ступеня вини обвинуваченого, характеру страждань потерпілих та його матеріального стану, суд визначив достатньою сумою відшкодування 2 000 000 грн кожному. Таким чином, позови двох потерпілих задоволено повністю, чотирьох — частково.

У **справі № 370/1757/23** (вирок Макарівського районного суду Київської області від 09.07.2025) суд також підійшов диференційовано до позовних вимог трьох потерпілих: щодо двох із них позов задоволено частково через непідтвердженість повної заявленої суми матеріальної та моральної шкоди; щодо третього — у повному обсязі.

У **справі № 370/816/23** (вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 19.06.2025) суд розширив аргументацію щодо відшкодування моральної шкоди в умовах ро-

сійсько-української війни. Зокрема, у вироку наведено правову позицію КЦС від 14.04.2022, № 308/9708/19 (провадження № 61-18782св21) щодо судового імунітету іноземних держав: суд констатував, що РФ не користується судовим імунітетом у цій справі, а тому провадження не підлягає зупиненню через запити до посольства РФ. Відшкодування моральної шкоди ухвалено стягнути солідарно з військовослужбовця ЗС РФ та РФ в особі її Уряду.

У **справі № 335/3484/24** (вирок Вознесенівського районного суду м. Запоріжжя від 22.07.2025) суд встановив, що потерпіла внаслідок незаконного затримання та катування зазнала моральних і фізичних страждань, підтверджених медичними висновками. Моральну шкоду задоволено в повному обсязі (5 184 000 грн). Вимоги про відшкодування матеріальної шкоди задоволено частково (8 824 грн) — позивачка не підтвердила повний перелік викраденого майна та його ринкову вартість, не надала відповідних експертних оцінок, а окремі витрати (зокрема, стоматологічні послуги) не були підкріплені платіжними документами. З огляду на воєнний стан і складні умови суд обмежився стягненням лише тих сум, які можна було підтвердити безпосередньо наданими документами та свідченнями, та не взяв до уваги інші аспекти майнових втрат, не підтверджені достатньою кількістю доказів. Як і в попередній справі, суд ухвалив солідарне стягнення з обвинуваченого та РФ, не визнавши необхідності звертатися до посольства РФ з огляду на відсутність у неї судового імунітету. При визначенні розміру відшкодування враховано рішення Комісії з питань позбавлення свободи, довідки медичних установ та позицію Міністерства реінтеграції України.

У **справі № 333/7817/23** (вирок Комунарського районного суду м. Запоріжжя від 18.11.2025) суд також задовольнив цивільний позов, звернувши увагу на три ключові аспекти. По-перше, констатовано солідарну відповідальність обвинуваченого (громадянина РФ) та держави РФ: держава-агресор не може уникнути відповідальності за завдану шкоду незалежно від місця вчинення злочину, а солідарний характер стягнення означає, що потерпілі можуть звертатися до будь-якої зі сторін, які потім самостійно розподіляють відповідальність між собою. По-друге, суд відмовив РФ у судовому імунітеті, спираючись на принципи міжнародного права: держава-агресор не може посилатися на суверенітет як захист від позовів, пов'язаних із її міжнародними злочинами, що підкріплюється рішеннями міжнародних судів, які визнають державну відповідальність за порушення міжнародного права. По-третє, суд застосував практику ЄСПЛ щодо можливості стягнення компенсацій у справах про порушення прав людини в умовах збройного конфлікту. Призначення компенсації шкоди солідарно з держави-агресора та фізичної особи, яка безпосередньо брала участь у злочинних діях, є важливим кроком у забезпеченні справедливості для потерпілих.

Таким чином, аналіз вироків, якими вирішувалися цивільні позови у провадженнях за ст. 438 КК, засвідчує комплексний підхід судів до відшкодування моральної та матеріальної шкоди, заподіяної діями військовослужбовців ЗС РФ. Виявлені у ході IV фази моніторингу тенденції свідчать про суттєву еволюцію судової практики в умовах збройного конфлікту: суди послідовно застосовують механізм солідарної відповідальності держави-агресора та безпосереднього виконавця злочину, відмовляють РФ у судовому імунітеті та орієнтуються на стандарти ЄСПЛ. Це забезпечує реальний захист прав потерпілих і є частиною виконання національних зобов'язань України щодо відшкодування шкоди жертвам агресії, формуючи дієві правові інструменти для стягнення збитків навіть від іноземної держави.

2.13. Вирішення долі речових доказів

Доля речових доказів у кримінальному провадженні визначається ст. 100 КПК.

Звертаємо увагу на нестандартну ситуацію, яку довелося вирішувати суду під час ухвалення вироку за ст. 438 КК.

У **справі № 332/3499/24** (вирок Заводського районного суду м. Запоріжжя від 06.11.2025) після взяття військовослужбовцями ЗСУ під оперативний контроль бойових позицій ЗС РФ 06.01.2024 було виявлено та вилучено трофейну зброю — АК-74 без магазину, що належав невстановленим військовослужбовцям РФ. Ухвалою слідчого судді Жовтневого районного суду від 01.02.2024 групі слідчих СВ УСБУ в Запорізькій області надано тимчасовий доступ до цієї зброї. За оперативною інформацією, на тій самій бойовій позиції було взято в полон військовослужбовців ЗС РФ,

серед яких перебував обвинувачений у цьому провадженні.

Вирішуючи долю речових доказів, суд керувався ст. 1 Закону України «Про правовий режим майна у Збройних силах України», Інструкцією про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права в ЗСУ від 23.03.2017 № 164 — відповідно до якої військові трофеї (захоплене у противника озброєння, військова техніка та інше військове майно) належать державі, а не окремим військовослужбовцям — а також розпорядженням Кабінету Міністрів України № 186-р від 26.02.2022. На підставі цих актів суд вирішив передати АК-74 до ЗСУ як трофейну зброю. Усі інші речові докази у провадженні, зокрема речі, що належали військовослужбовцям ЗСУ, колегія суддів ухвалила знищити.

2.14. Забезпечення перекладу вироку російською мовою

Позитивною практикою вважаємо вказівку в резолютивній частині вироку Києво-Святошинського районного суду Київської області від 19.06.2025, № 370/816/23 на те, що суд уповноважує Територіальне управління ДСА України в Київській області забезпечити офіційний переклад ухваленого вироку російською мовою. Аналогічна практика фіксувалася і в попередніх фазах моніторингу (вироки Києво-Святошинського районного суду Київської області від 06.12.2023, справа № 370/380/23; Бахмацького районного суду Чернігівської області від 25.01.2024, справа № 728/665/23).

2.15. Апеляційне оскарження вироків судів першої інстанції

Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 26.02.2026, № 748/1793/24	
Аргумент в апеляційній скарзі	Рішення суду
Захисник просить скасувати вирок і закрити кримінальне провадження через недостатність доказів для доведення винуватості обвинуваченого	Суд залишив вирок без змін, оскільки докази є достатніми для доведення вини обвинуваченого, а матеріали справи не викликали сумнівів у їх допустимості
Показання свідків підтверджують жорстоке поводження з потерпілими, але не доводять, що саме засуджений віддавав накази	Суд встановив, що засуджений був командиром і віддавав накази на жорстоке поводження, що підтверджується іншими доказами та свідченнями
Виникли сумніви щодо допустимості матеріалів, виділених з іншого кримінального провадження	Суд визнав ці матеріали допустимими, оскільки вони були правильно використані відповідно до ст. 217 КПК
Обвинуваченого не було належно повідомлено про підозру, що порушує його право на захист	Суд дійшов висновку, що повідомлення про підозру було належним чином опубліковано і право на захист обвинуваченого дотримано
Суд не дотримався вимог щодо нового повідомлення про підозру при виділенні матеріалів з іншого провадження	Суд вказав, що закон не вимагає нового повідомлення про підозру при виділенні матеріалів, і це не порушує прав обвинуваченого

Ухвала Харківського апеляційного суду, № 644/9444/24	
Аргумент в апеляційній скарзі	Рішення суду
Захисник просить скасувати вирок та виправдати обвинуваченого через недостатність доказів його вини	Суд апеляційної інстанції залишив вирок без змін, вказавши, що суд першої інстанції правильно оцінив усі докази та довів вину обвинуваченого
Захисник вказує, що суд першої інстанції порушив процесуальні норми і не дослідив усі обставини справи	Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що суд першої інстанції дослідив усі необхідні факти та докази і дотримався процесуальних норм
Захисник стверджує, що суд не дав належної оцінки показанням свідків і потерпілих, які є суперечливими	Суд вказав, що показання свідків і потерпілих були стабільними, узгоджувалися з іншими доказами і є достатніми для встановлення вини обвинуваченого
Захисник стверджує, що суд не досліджував питання проходження обвинуваченим служби у збройних силах РФ	Суд зазначив, що ці питання були досліджені і наявні докази підтверджують участь обвинуваченого у військових діях на боці РФ
Захисник стверджує, що питання про підтвердження загибелі обвинуваченого не було належно розглянуте судом, що могло б стати підставою для закриття провадження	Суд зазначив, що відсутні підтвердження смерті обвинуваченого, тому підстав для закриття провадження немає
Захисник вказує, що обвинувачений є громадянином України, що спростовує його участь у злочинних діях на боці РФ	Суд не прийняв цей аргумент, оскільки участь обвинуваченого у злочинах проти національної безпеки України доведена іншими доказами

Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 16.02.2026, № 748/1511/25	
Аргумент в апеляційній скарзі	Рішення суду
Захисник просить скасувати вирок та закрити кримінальне провадження через відсутність достатніх доказів для доведення винуватості обвинуваченого, а також вичерпання можливості їх отримання	Суд апеляційної інстанції залишив вирок без змін, встановивши наявність достатніх доказів для доведення винуватості
Обвинувачення щодо попередньої змови між двома засудженими та невстановленими військовослужбовцями не доведено і не підтвержене доказами	Суд визнав, що обвинувачені діяли за попередньою змовою, спільно і узгоджено, на основі доказів, що були досліджені під час судового розгляду
Обвинувачений не міг бути винним у вчиненні злочинів, оскільки суд не встановив, що він наносив тілесні ушкодження потерпілим	Суд визнав доведеною винуватість обвинуваченого у завданні тілесних ушкоджень потерпілим на підставі наданих доказів
Порушення, вчинене обвинуваченим, не може бути кваліфіковане за ч. 2 ст. 28 КК через відсутність попередньої змови	Суд визнав наявність попередньої змови та правильно кваліфікував дії обвинувачених за ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 438 КК

Захисник стверджує, що фотозображення обвинувачених, які були використані для впізнання, не є доказами їх причетності	Суд визнав фотозображення, представлені потерпілими, достовірними, підтвердивши їх належність обвинуваченим, оскільки опис зовнішності збігається з їхніми фотознімками
Захисник стверджує, що застосування інформації з ресурсів, як-от «російський паспорт», не є офіційним доказом	Суд вказав, що матеріали з мережі Інтернет, зокрема фотографії, можуть бути прийняті як докази за умови підтвердження їх достовірності
Захисник стверджує, що обвинувачений не міг бути визнаний винним у наданні наказів, оскільки ці обставини не були підтверджені належними доказами	Суд встановив, що засуджений виконував роль командира та віддавав накази, що підтверджується сукупністю обставин і доказів, досліджених у ході провадження

Ухвала Дніпровського апеляційного суду від 18.02.2026, справа № 185/3990/23	
Аргумент в апеляційній скарзі	Рішення суду
Захисник просить скасувати вирок і закрити кримінальне провадження стосовно обвинуваченого через відсутність достатніх доказів	Суд апеляційної інстанції залишив вирок без змін, вказавши, що всі докази були належно досліджені і підтвердили винуватість обвинуваченого
Захисник вказує на порушення принципів змагальності, безпосередності, всебічності та об'єктивності, оскільки не був допитаний потерпілий, і його покази були змінені	Суд апеляційної інстанції залишив вирок без змін, зазначивши, що порушень принципів судового розгляду не встановлено, а докази досліджені належним чином
Захисник стверджує, що показання свідка суперечать іншим доказам, а відсутність впізнання наживо є підставою для відхилення доказів	Суд дійшов висновку, що всі свідчення, включаючи фотознімки для впізнання, є допустимими і правильно оцінені відповідно до вимог КПК
Захисник заявляє, що обвинувачений не був належно ідентифікований, і докази отримані не за процесуальними правилами	Суд встановив, що ідентифікацію обвинуваченого проведено відповідно до норм КПК і підстав сумніватися в належності доказів немає
Захисник стверджує, що покази потерпілого про стан алкогольного сп'яніння нападників не підтверджені експертизами	Суд прийняв покази свідка і потерпілого як достатні для доведення стану алкогольного сп'яніння нападників, оскільки це підтверджувалося фактичними даними і не вимагало окремої експертизи
Захисник вказує на недопустимість використання протоколів пред'явлення для впізнання за фотознімками через можливі порушення	Суд вказав, що впізнання за фотознімками проведено відповідно до норм КПК і протоколи впізнання є допустимими доказами
Захисник просить скасувати вирок через порушення процесуальних норм під час проведення впізнання	Суд дійшов висновку, що всі процесуальні норми дотримано і порушень під час впізнання не встановлено

Ухвала Херсонського апеляційного суду від 17.03.2026, № 766/6280/24	
Аргумент в апеляційній скарзі	Рішення суду
Захисник просить змінити вирок Херсонського міського суду та призначити обвинуваченому менш суворе покарання, зокрема 8 років позбавлення волі за ч. 1 ст. 438 та 10 років за ч. 2 ст. 438 КК	Суд апеляційної інстанції залишив вирок без змін, врахувавши підвищену суспільну небезпеку вчинених злочинів, зокрема порушення міжнародного правопорядку та воєнні злочини
Захисник зазначає, що суд не врахував повну характеристику особи обвинуваченого, що могло б пом'якшити покарання	Суд не знайшов достатніх підстав для пом'якшення покарання, оскільки обвинувачений мав значну суспільну небезпеку та вчиняв злочини проти національної безпеки України
Захисник стверджує, що рішення є надмірно суворим і не відповідає справедливості, враховуючи обмежений обсяг інформації про особу обвинуваченого	Суд вказав, що рішення є справедливим, оскільки призначене покарання відповідає тяжкості вчинених злочинів і суспільній небезпеці обвинуваченого
Захисник зазначає, що суд не врахував обставини, які могли б вплинути на зміну вироку	Суд зазначив, що доводи захисника є необґрунтованими, оскільки конкретних обставин, які могли б змінити вирок, надано не було
Захисник стверджує, що покази потерпілого про стан алкогольного сп'яніння нападників не підтверджені експертизами	Суд прийняв покази свідка і потерпілого як достатні для доведення стану алкогольного сп'яніння нападників, оскільки це підтверджувалося фактичними даними і не вимагало окремої експертизи
Захисник вказує на недопустимість використання протоколів пред'явлення для впізнання за фотознімками через можливі порушення	Суд вказав, що впізнання за фотознімками проведено відповідно до норм КПК і протоколи впізнання є допустимими доказами
Захисник просить скасувати вирок через порушення процесуальних норм під час проведення впізнання	Суд дійшов висновку, що всі процесуальні норми дотримано і порушень під час впізнання не встановлено

2.16. Касаційне оскарження вироків судів першої інстанції

Колегією суддів Третньої судової палати ККС залишено без змін вирок Вінницького міського суду Вінницької області від 20.03.2024 та ухвалу Вінницького апеляційного суду від 20.01.2025 щодо колишнього міністра освіти України та ще двох осіб.

Колишнього міністра освіти України — громадянина РФ з 2016 року, громадянство України якого припинено Указом Президента України — визнано винуватим і засуджено за ч. 2 ст. 111, ч. 1 ст. 111-2, ч. 2 ст. 28 — ч. 1 ст. 438 КК; громадянина РФ — за ч. 2 ст. 28 — ч. 1 ст. 438 КК; громадянина України — за ч. 1 ст. 111-2 КК.

Як воєнний злочин кваліфіковано такі дії: колишній міністр освіти України за попередньою змовою з громадянином РФ — заступником «постійного представника глави Чеченської Республіки на території АРК» — організував протиправне заволодіння сільськогосподарською технікою, що належала ТОВ «Техноторг-Дон» та ТОВ «Техноторг» і знаходилася на тимчасово окупованій території м. Мелітополя Запорізької області, а також її передачу підконтрольній їм особі на території АРК.

Щодо підстав спеціального судового провадження. Один із захисників у касаційній скарзі вказував на відсутність підстав для здійснення спеціального судового провадження, оскільки суд першої інстанції повідомив обвинувачених про підготовче судове засідання через ЗМІ лише двічі — тоді як закон вимагає трьох викликів. Суд касаційної інстанції визнав цю позицію загалом слушною, однак зазначив, що за обставин конкретного провадження таке порушення не є істотним і не тягне обов'язкового скасування рішень. Колегія суддів наголосила, що три виклики і три факти неявки є значимими не самі по собі, а як спосіб встановлення факту ухилення обвинуваченого від явки до суду. У цьому провадженні місцевий та апеляційний суди провели близько десяти засідань — шість у першій інстанції та чотири в апеляційній. Про кожне з них обвинувачені повідомлялися окремо через офіційні вебсайти судів і газету «Урядовий кур'єр», однак жодного разу не з'явилися і не повідомляли про причини неявки. Така сама ситуація мала місце і під час касаційного провадження. Суд дійшов висновку, що обвинувачені безсумнівно ухилялися від явки в розумінні ч. 5 ст. 139 КПК.

Щодо повторного дослідження доказів. Суд касаційної інстанції не взяв до уваги аргумент про порушення апеляційним судом вимог ч. 3 ст. 404 КПК у зв'язку з відмовою повторно дослідити докази — зокрема, прослухати показання представника потерпілих юридичних осіб, свідків і дослідити інтерактивні чати колишнього заступника міністра освіти. Апеляційний суд, вислухавши всіх учасників провадження, не знайшов для цього достатніх підстав, оскільки захисник не навів переконливих аргументів на підтвердження того, що докази були досліджені судом першої інстанції неповно або з порушеннями. ВС підтримав цю позицію, зазначивши, що незгода сторони захисту з оцінкою доказів не є підставою для їх повторного дослідження, а висновки суду першої інстанції ґрунтуються на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин провадження.

Щодо попередньої змови. Суд визнав безпідставним аргумент про те, що одному з обвинувачених безпідставно інкриміновано вчинення воєнного злочину за попередньою змовою групою осіб. Суд нагадав, що домовленість про спільне вчинення злочину може відбуватися в будь-якій формі — усній, письмовій або шляхом конклюдентних дій. Встановлено, що колишній міністр освіти надав громадянину РФ вказівку підготувати договори та товарно-супровідні документи для продажу техніки, раніше незаконно захопленої в окупованому Мелітополі, і передав відомості про особу, яка виступатиме «покупцем». Громадянин РФ, використовуючи викрадені бланки та печатки підприємства, підготував відповідні видаткові накладні. Сукупність цих дій суд кваліфікував як вчинення воєнного злочину за попередньою змовою групою осіб.

З повним текстом судових рішень у справі № 127/15500/23 можна ознайомитися за посиланнями:

[Вирок Вінницького міського суду Вінницької області від 20.03.2024](#)

[Ухвала Вінницького апеляційного суду від 20.01.2025](#)

[Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 04.03.2026](#)

[Окрема думка судді судової колегії Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 4 березня 2026 року](#)

ДОДАТОК І. ЗАПИТАЛЬНИК МОНІТОРА

Запитальник для моніторингу судового розгляду кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів (ст. 438 кк України) 2025-2026 роки

I. Загальна інформація:

(будь ласка, надайте відповіді на всі запитання)

Прізвище, ім'я монітора	
Назва суду	
Дата і час початку судового засідання (запланований та фактичний) Якщо фактичний відрізняється від запланованого, то вкажіть причини.	
Єдиний унікальний номер справи	
Прізвище, ім'я, по батькові обвинуваченого (-них)	
Чи розглядається справа за присутності обвинуваченого, чи in absentia?	
Прізвище, ім'я, по батькові публічного обвинувача	
Прізвище, ім'я, по батькові захисника (обраного особисто / призначено через БПД)	
Статті обвинувачення	
Чи доступний графік судових засідань? Уточніть, де саме він був доступний (наприклад, на дошці оголошень в приміщенні суду, на вебсайті «Судова влада» тощо).	
Чи є судовий розгляд відкритим? Якщо ні, то вкажіть підстави закритого судового розгляду. Чи було надано їх належне пояснення?	

<p>Чи відбувся судовий розгляд?</p> <p>Якщо судовий розгляд було відкладено, то вкажіть наступне:</p> <ul style="list-style-type: none"> • чи вирішувалося питання про відкладення судового розгляду в судовому засіданні, чи відкладення судового розгляду відбулось без судового засідання; • причини відкладення судового засідання; • строк відкладення. 	
--	--

II. Право на публічний розгляд

(будь ласка, надайте відкриті відповіді на запитання)

№	Питання	Відповідь
1.	<p>Чи були присутні представники громадськості на судовому засіданні?</p> <p>Чи було комусь відмовлено у доступі (якщо відомо)?</p>	
2.	<p>Чи існували будь-які обмеження щодо доступу громадськості до зали суду після початку засідання?</p> <p>Якщо так, що це за обмеження? Чи є вони обґрунтованими?</p>	
3.	<p>Чи дозволено представникам медіа перебувати в залі суду?</p> <p>Якщо так, чи було суддею встановлено будь-які обмеження стосовно обсягу інформації, що може публікуватись (імена, деталі, опис зовнішності, фотографії тощо)?</p> <p>Якщо ні, чи було пояснено причини відмови у доступі до зали суду?</p>	
4.	<p>Чи була зала суду достатнього розміру відносно очікуваного громадського інтересу?</p> <p>Чи повідомив суд причини неможливості виділити більшу залу суду, якщо зала суду була замала?</p>	
5.	<p>Зазначте, якщо судовий розгляд відбувався в кабінеті судді або іншому приміщенні будівлі суду (підвал, укриття тощо).</p> <p>Якщо так, то чи був кабінет судді, інше приміщення достатнього розміру, технічно обладнане та пристосоване для проведення судових засідань?</p>	

III. Право на незалежний і безсторонній суд

(будь ласка, надайте відкриті відповіді на запитання)

6.	Чи виглядав суд об'єктивним та безстороннім під час судового розгляду кримінального провадження? Якщо ні, у чому це проявлялось та яким чином (наприклад, прихильне ставлення до будь-якої зі сторін, тиск на сторони тощо)?	
7.	Чи робив будь-хто (політичні суб'єкти, сторони провадження тощо) погрозливі заяви щодо суду чи інших учасників процесу у зв'язку з результатом розгляду?	
8.	Чи були заяви про корупцію або неналежний вплив на суддів у межах кримінального провадження під час судового засідання?	
9.	Чи відхиляє суд аргументи/ пропозиції/ докази/ клопотання сторони захисту, сторони обвинувачення чи потерпілого без належного обґрунтування?	

IV. Право на участь у судовому розгляді і право на захист

(будь ласка, надайте відкриті відповіді на запитання)

10.	Чи присутня сторона обвинувачення у судовому засіданні?	
11.	Чи присутня сторона захисту в судовому засіданні?	
12.	Чи присутній потерпілий в судовому засіданні?	
13.	Чи присутній свідок в судовому засіданні?	
14.	Чи було сторону обвинувачення заздалегідь повідомлено про час і місце судового засідання? Зазначте всі відомі вам деталі.	

15.	<p>Чи було сторону захисту заздалегідь повідомлено про час і місце судового засідання?</p> <p>Зазначте всі відомі вам деталі.</p>	
16.	<p>Чи було потерпілого заздалегідь повідомлено про час і місце судового засідання?</p> <p>Зазначте всі відомі вам деталі.</p>	
17.	<p>Чи було свідка заздалегідь повідомлено про час і місце судового засідання?</p> <p>Зазначте всі відомі вам деталі.</p>	
18.	<p>Чи були свідки / потерпілі наперед належним чином поінформовані про процедуру надання показань, про свої права та обов'язки й одержали необхідну практичну та психологічну підтримку під час дачі показань?</p>	
19.	<p>Чи заявляла будь-яка сторона клопотання про перенесення судового засідання?</p> <p>Якщо так, чи було задоволено таке клопотання?</p>	
20.	<p>Чи було обвинуваченому роз'яснено його право на захист?</p> <p>Якщо провадження in absentia — зазначте про це у відповіді.</p>	
21.	<p>Чи забезпечено сторону захисту можливістю ознайомитися з матеріалами кримінального провадження за наявності такого клопотання? Чи забезпечено достатній термін для цього?</p> <p>Якщо таку можливість не надано або надано з обмеженнями, то з яких причин?</p> <p>Чи було якусь інформацію вилучено чи відредаговано? Якщо так, з яких причин?</p>	
22.	<p>Чи було надано стороні захисту право повною мірою допитати свідка, потерпілого під час судового провадження, чи знімав головуючий при цьому питання і якщо так, то з яких причин?</p>	
23.	<p>Чи робилися під час провадження заяви (або чи є ознаки того), що сторона обвинувачення приховала докази, які виправдовують обвинуваченого?</p> <p>Якщо так, наведіть деталі.</p>	

24.	Чи мала сторона захисту необхідний час для підготовки позиції щодо доказів обвинувачення?	
25.	Чи існують будь-які ознаки того, що на свідків обвинувачення чи захисту чинився тиск? Якщо так, наведіть деталі.	
26.	Чи мав обвинувачений можливість конфіденційно проконсультуватися із захисником і чи мав для цього розумний час?	
27.	Чи існують будь-які ознаки того, що у справі мали місце обмеження стосовно доступу захисника до обвинуваченого, який тримається під вартою (наприклад, у СІЗО)? Чи були їх зустрічі конфіденційними (без відео чи аудіо прослуховування)? Чи були їх зустрічі обмежені у часі?	
28.	Чи є ознаки того, що захисник відверто байдужий та/або некомпетентний представляти обвинуваченого?	
29.	Чи проводиться судовий розгляд in absentia? Якщо так, які для цього були причини? Чи вжито всіх можливих і розумних заходів, спрямованих на забезпечення присутності обвинуваченого? Який порядок здійснення виклику в кримінальному провадженні було застосовано (вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою, факсимільним зв'язком, здійснення виклику телефоном або телеграмою чи інші способи)?	
30.	У разі судового розгляду in absentia, чи брав участь захисник обвинуваченого? Якщо так, чи мав він можливість провести перехресний допит свідків обвинувачення, навести аргументи від імені обвинуваченого?	
31.	У випадку розгляду кримінального провадження in absentia, вкажіть: — Чи застосовано механізму перегляду заочного вироку суду? Чи були перешкоди щодо цього? — Чи було оскаржено судові рішення в апеляційному чи касаційному порядку?	

V. Рівність сторін

(будь ласка, надайте відкриті відповіді на запитання)

32.	Чи рівні процесуальні можливості у сторін захисту та обвинувачення у доведені власної позиції? Якщо ні, прокоментуйте.	
33.	Чи має сторона захисту таку ж можливість, як і сторона обвинувачення на вчинення процесуальних дій (клопотати про проведення експертизи, вимагати надання експертних свідчень, здійснювати допит свідків тощо)?	

VI. Презумпція невинуватості і тягар доказування

(будь ласка, надайте відкриті відповіді на запитання)

34.	Чи робить суд заяви під час судового засідання, які свідчать про упередженість щодо обвинуваченого	
35.	Чи виглядає судовий розгляд таким, у якому сторона захисту має довести свою невинуватість?	
36.	Чи робив будь-хто (посадові особи судової гілки влади, інші державні службовці тощо) публічні заяви, у яких обвинувачений визнавався винним у скоєнні злочинів до ухвалення рішення судом?	
37.	Чи наявні факти катування або жорстокого поводження щодо обвинуваченого під час досудового слідства та непроведення належного розслідування цих фактів? Якщо так, чи було такі факти розглянуто, чи було їх взято до уваги судом і стороною обвинувачення?	

38.	Чи існують будь-які ознаки того, що обвинуваченого підкупили, погрожували або схилили до визнання вини?	
39.	Чи є свідчення обвинуваченого єдиним доказом, що веде до його засудження у справі?	
40.	Чи брав суд до уваги показання обвинуваченого, надані ним як свідком, без ознайомлення з його правами як підозрюваного/обвинуваченого?	
41.	Чи брав суд до уваги під час встановлення вини документи, які свідчать про невдалі переговори в межах угоди про визнання винуватості?	

VII. Право не свідчити проти себе і право зберігати мовчання

(будь ласка, надайте відкриті відповіді на запитання)

42.	Чи було обвинуваченого належним чином проінформовано про його права?	
43.	Чи нагадує суд обвинуваченому про його права під час провадження, якщо це необхідно?	
44.	Чи розглядає суд мовчання обвинуваченого як ознаку вини?	
45.	Чи було у справі дотримано етичних правил поведінки з боку суду, сторони обвинувачення та сторони захисника під час укладення угоди про визнання винуватості?	

VIII. Право на розумну тривалість судового провадження і на ефективний судовий розгляд

(будь ласка, надайте відкриті відповіді на запитання)

46.	Вкажіть дату початку кримінального провадження (внесення відомостей до ЄРДР). Вкажіть дату закінчення кримінального провадження (якщо судовий розгляд триває — зазначте це).	
47.	Чи існують будь-які ознаки порушення строків досудового розслідування або судового розгляду кримінального провадження? Якщо так, які саме?	
48.	Чи існують ознаки того, що сторона захисту навмисно затягує провадження? Якщо так, які саме?	
49.	Чи існують ознаки того, що надання експертних чи інших доказів триває невиправдано довго, і суд не прагне прискорити цей процес? Якщо так, які саме?	
50.	Чи існують ознаки того, що суд не здійснює провадження ефективно (наприклад, суд не надсилає повістки й документи у справі в установлені законом терміни або суд неодноразово викликає забагато свідків для надання показань у певний день тощо)? Якщо так, наведіть деталі.	
51.	Чи вживає суд належних заходів для забезпечення присутності важливих свідків, які не бажають або не можуть прийти до суду (наприклад, перевіряє вручення повісток, штрафує та/або захищає їх тощо)?	
52.	Чи притягує суд до відповідальності сторін, представників громадськості тощо за неповагу до суду відповідно до закону?	

IX. Право на переклад

(будь ласка, надайте відкриті відповіді на запитання)

53.	Чи було надано обвинуваченому професійного і незалежного перекладача, якщо він не розуміє мову провадження?	
54.	Чи надають обвинуваченому судові документи в перекладі на мову, яку він розуміє? Уточніть, які саме.	
55.	Чи говорить захисних мовою, яку підсудний найкраще розуміє?	

X. Право на свободу і особисту недоторканність

(будь ласка, надайте відкриті відповіді на запитання)

56.	При обранні та/або продовженні застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою чи розглядалася можливість застосування запобіжних заходів, альтернативних триманню під вартою?	
57.	<p>Чи належно слідчий суддя / суд розглядає питання тримання особи під вартою (на час досудового розслідування / судового розгляду), обґрунтовує і наводить достатні підстави (вказати які) для тримання особи під вартою, що унеможлиблює застосування заходів, альтернативних триманню під вартою?</p> <p>Внесіть відомості з ЄДРСР стосовно цього питання (посилання на відповідні судові рішення).</p> <p>Зазначити час тримання під вартою під час досудового розслідування / судового розгляду.</p>	
58.	<p>Чи є винесені вироки в частині призначеного покарання співмірними з тривалістю тримання обвинуваченого під вартою?</p> <p>Чи мала сторона захисту необхідний час для подання доказів пом'якшуючих обставин чи доказів про особистість обвинуваченого, клопотань про застосування м'якшого покарання чи покарань, альтернативних позбавленню волі?</p>	

XI. Право на публічне та вмотивоване рішення суду

(будь ласка, надайте відкриті відповіді на запитання)

59.	Чи було рішення суду проголошено публічно?	
60.	У випадку ухвалення обвинувального вироку — чи відповідає застосоване покарання межах, визначеним законом?	
61.	Якщо у справі існували пом'якшувальні чи обтяжуючі обставини — чи були вони враховані?	
62.	Чи було заявлено цивільний позов в межах кримінального провадження про відшкодування моральної та/або матеріальної шкоди? Чи задоволено ці позовні вимоги (повністю чи частково)?	

XII. Питання, що стосуються порушень міжнародного гуманітарного права (МГП)

(будь ласка, надайте відкриті відповіді на запитання)

63.	Чи містить обвинувальний акт детальну конкретизацію положень міжнародного гуманітарного права, які, за твердженням обвинувачення, були порушені?	
64.	Чи розглядалося під час судового розгляду питання командної відповідальності? Якщо так, чи було це поняття належним чином пояснено?	
65.	Чи розглядалося у справі питання виконання наказів вищого керівництва (наказів начальника)? Якщо так, чи було це поняття належним чином пояснено?	
66.	Чи зазначив суд, що потерпілі є особами, захищеними МГП (наприклад, цивільними особами)?	

ДОДАТОК II

2022 рік

- 1. Справа № 760/5257/22**
Вирок Солом'янського районного суду м. Києва від 23.05.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104432094>
Ухвала Київського апеляційного суду від 29.07.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105669005>
- 2. Справа № 535/244/22**
Вирок Котелевського районного суду Полтавської області від 31.05.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104531363>
Ухвала Полтавського апеляційного суду від 21.09.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106448411>
- 3. Справа № 554/3925/22**
Вирок Октябрського районного суду м. Полтави від 09.06.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104701812>
- 4. Справа № 554/3864/22**
Вирок Октябрського районного суду м. Полтави від 13.06.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104739440>
Ухвала Полтавського апеляційного суду від 26.09.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106528443>
Закрито апеляційне провадження у зв'язку з відмовою апелянтів від апеляційних скарг
- 5. Справа № 554/3954/22**
Вирок Октябрського районного суду м. Полтави від 13.06.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104731235>
Ухвала Полтавського апеляційного суду від 26.09.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106528446>
Закрито апеляційне провадження у зв'язку з відмовою апелянтів від апеляційних скарг
- 6. Справа № 761/14035/22**
Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 03.08.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106643372>
- 7. Справа № 750/2891/22**
Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 08.08.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105614689>
Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 02.11.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107069742>
- 8. Справа № 751/2961/22**
Вирок Новозаводського районного суду м. Чернігова від 31.08.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105986768>
- 9. Справа № 760/4174/22**
Вирок Солом'янського районного суду м. Києва від 26.09.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/>

[Review/106808179](#)

10. Справа № 751/2659/22

Вирок Новозаводського районного суду м. Чернігова від 02.11.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107111142>

Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 23.03.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110415036>

11. Справа № 369/9950/22

Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 17.11.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107577110>

12. Справа № 729/574/22

Вирок Бобровицького районного суду Чернігівської області від 24.11.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107481395>

13. Справа № 729/592/22

Вирок Бобровицького районного суду Чернігівської області від 25.11.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107503138>

14. Справа № 758/14216/21

Вирок Подільського районного суду м. Києва від 19.12.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108048620>

15. Справа № 535/2922/22

Вирок Котелевського районного суду Полтавської області від 23.12.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108042992>

16. Справа № 535/2100/22

Вирок Котелевського районного суду Полтавської області від 26.12.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108302451>

2023 рік

17. Справа № 748/2272/22

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 10.01.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108302451>

18. Справа № 748/1773/22

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 12.01.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108357178>

Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 06.04.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110071819>

19. Справа № 753/23311/21

Вирок Дарницького районного суду м. Києва від 30.01.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108861126>

Ухвала Київського апеляційного суду від 02.05.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110709640>

20. Справа № 748/1824/22

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 17.02.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109074116>

21. Справа № 588/1009/22

Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 01.03.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109272987>

Ухвала Сумського апеляційного суду від 18.10.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/>

[Review/114842547](#)

Ухвала колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 18.10.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116704925> (відмовлено у відкритті касаційного провадження)

22. Справа № 638/1343/23

Вирок Дзержинського районного суду м. Харкова від 02.03.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109334224>

23. Справа № 748/22/23

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 08.03.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109438873>

24. Справа № 369/7906/22

Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 27.03.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109824184>

25. Справа № 753/2458/22

Вирок Дарницького районного суду м. Києва від 28.03.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110157736>

26. Справа № 750/6470/22

Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 11.04.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110135338>

27. Справа № 370/179/23

Вирок Макарівського районного суду Київської області від 20.04.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110354341>

28. Справа № 753/14148/21

Вирок Дарницького районного суду м. Києва від 24.04.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110409601>

Ухвала апеляційного суду Київської області від 10.07.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113698929>

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 28.02.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117442733> (залишено без змін)

29. Справа № 733/923/22

Вирок Ічнянського районного суду Чернігівської області від 26.04.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110482776>

Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 26.07.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112456514>

30. Справа № 734/2129/22

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 27.04.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110482938>

Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 09.08.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112760946>

31. Справа № 588/1072/22

Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 09.05.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110714705>

Ухвала Сумського апеляційного суду від 04.12.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115635407>

32. Справа № 367/3477/22

Вирок Ірпінського міського суду Київської області від 12.05.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110824305>

- 33. Справа № 212/4028/22**
Вирок Жовтневого районного суду м. Кривого Рогу від 15.05.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110845948>
- 34. Справа № 748/655/23**
Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 24.05.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111050241>
- 35. Справа № 748/727/23**
Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 29.05.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111139770>
- 36. Справа № 523/1944/23**
Вирок Суворовського районного суду м. Одеси від 01.06.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111270096>
- 37. Справа № 758/16427/21**
Вирок Подільського районного суду м. Києва від 15.06.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111764865>
- 38. Справа № 366/869/23**
Вирок Іванківського районного суду Київської області від 28.06.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111894270>
- 39. Справа № 366/2363/22**
Вирок Іванківського районного суду Київської області від 28.06.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111986970>
Ухвала Київського апеляційного суду від 26.12.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116158551>
- 40. Справа № 751/3261/22**
Вирок Ріпкинського районного суду Чернігівської області від 17.07.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112364078>
Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 28.09.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113807470>
- 41. Справа № 748/1991/22**
Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 01.08.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112559865>
- 42. Справа № 361/6215/22**
Вирок Броварського міськрайонного суду Київської області від 15.08.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112819115>
- 43. Справа № 748/1599/23**
Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 28.08.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113102312>
Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 04.12.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115390958>
- 44. Справа № 588/1122/23**
Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 30.08.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113106427>
Ухвала Сумського апеляційного суду від 11.03.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117964366>
- 45. Справа № 748/855/23**
Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 14.09.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117964366>

court.gov.ua/Review/113458684

46. Справа № 202/3594/23

Вирок Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 02.10.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113875389>

47. Справа № 522/3868/23

Вирок Саксаганського районного суду м. Кривого Рогу від 10.10.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114042300>
Ухвала Дніпровського апеляційного суду від 21.02.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117199185>

48. Справа № 585/2381/22

Вирок Роменського міськрайонного суду Сумської області від 18.10.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114246483>

49. Справа № 361/6545/22

Вирок Броварського міськрайонного суду Київської області від 23.10.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114340568>

50. Справа № 751/1303/23

Вирок Новозаводського районного суду м. Чернігова від 26.10.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114511607>
Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 22.01.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116467305>

51. Справа № 523/8377/23

Вирок Суворовського районного суду м. Одеси від 30.10.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114705146>

52. Справа № 333/2316/23

Вирок Комунарського районного суду м. Запоріжжя від 22.11.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115263819> (інформація заборонена для оприлюднення ²⁸)
Ухвала Запорізького обласного суду від 22.08.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121178547>

53. Справа № 748/3888/23

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 04.12.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115421876>
Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 21.02.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117239611>

54. Справа № 370/380/23

Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 06.12.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116083621>
Ухвала Київського апеляційного суду від 27.11.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123988492>
Ухвала Верховного Суду від 06.03.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125639387> (касаційну скаргу повернуто)

55. Справа № 611/229/23

Вирок Красноградського районного суду Харківської області від 06.12.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115464004>

56. Справа № 369/358/23

---

²⁸ Тут і далі — інформація не підлягає розголошенню в загальному доступі відповідно до статті 7 Закону України «Про доступ до судових рішень»

Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 08.12.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116101034>

57. Справа № 367/3635/22

Вирок Бородянського районного суду Київської області від 11.12.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115543640> Оскаржено до апеляційного суду. Апеляційний розгляд триває

58. Справа № 748/3990/23

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 11.12.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115639014>

2024 рік

59. Справа № 332/441/23

Вирок Заводського районного суду м. Запоріжжя від 02.01.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116072492>

60. Справа № 369/3120/23

Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 09.01.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116176015>

61. Справа № 728/665/23

Вирок Бахмацького районного суду Чернігівської області від 25.01.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116539533>

62. Справа № 748/3511/23

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 29.01.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116622634>

Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 01.05.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118787280>

63. Справа № 523/6894/23

Вирок Суворовського районного суду м. Одеси від 31.01.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116791581>

64. Справа № 588/1363/23

Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 14.02.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116968500>

Ухвала Сумського апеляційного суду від 11.09.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121868850>

65. Справа № 760/2836/23

Вирок Солом'янського районного суду м. Києва від 20.02.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118944945>

66. Справа № 743/380/23

Вирок Куликівського районного суду Чернігівської області від 28.02.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117304451>

67. Справа № 367/3486/22

Вирок Оболонського районного суду м. Києва від 06.03.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117778018>

68. Справа № 760/10793/22

Вирок Солом'янського районного суду м. Києва від 11.03.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117558621>

69. Справа № 748/1278/23

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 11.03.2023 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117537510>
Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 28.05.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119350031>

70. Справа № 127/15500/23

Вирок Вінницького міського суду Вінницької області від 20.03.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117947422>
Ухвала Вінницького апеляційного суду від 20.01.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124692881>
Касаційний перегляд триває

71. Справа № 748/4122/23

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 25.03.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117864445>

72. Справа № 733/961/23

Вирок Ічнянського районного суду Чернігівської області від 25.03.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117894180>

73. Справа № 523/224/23

Вирок Суворовського районного суду м. Одеси від 27.03.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117988682>
Ухвала Одеського апеляційного суду від 24.11.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124111175> (відсутній повний текст ухвали)

74. Справа № 638/4210/23

Вирок Дзержинського районного суду м. Харкова від 02.04.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118097896>

75. Справа № 754/3227/23

Вирок Деснянського районного суду м. Києва від 05.04.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118166721>

76. Справа № 939/2083/23

Вирок Бородянського районного суду Київської області від 09.04.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118220618>

77. Справа № 748/1665/23

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 16.04.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118372054>
Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 08.08.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120904899>

78. Справа № 748/4474/23

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 22.04.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118552526>
Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 03.07.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120191949>

79. Справа № 361/488/23

Вирок Броварського міськрайонного суду Київської області від 23.04.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118555675> (інформація заборонена для оприлюднення)
Апеляційний перегляд триває

80. Справа № 953/7767/22

Вирок Київського районного суду м. Харкова від 30.04.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118781560>

Ухвала Харківського апеляційного суду від 23.01.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124729174>

81. Справа № 650/1870/23

Вирок Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 29.04.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118734665>

82. Справа № 748/2091/23

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 02.05.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118552526>
Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 26.08.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121218502>

83. Справа № 522/6292/23

Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 20.05.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119124094> (інформація заборонена для оприлюднення)

84. Справа № 748/1469/24

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 31.05.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119430956>

85. Справа № 588/156/24

Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 03.06.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119440612>

86. Справа № 748/2095/23

Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 13.06.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119729167>
Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 11.10.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122231369>

87. Справа № 314/2584/23

Вирок Вільнянського районного суду Запорізької області від 14.06.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119756832> (інформація заборонена для оприлюднення)

88. Справа № 496/2300/23

Вирок Біляївського районного суду Одеської області від 18.06.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119823787>

89. Справа № 485/1015/23

Вирок Снігурівського районного суду Миколаївської області від 05.07.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120200633>
Апеляційний перегляд триває

90. Справа № 766/1560/24

Вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 05.08.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120819241>

91. Справа № 638/11302/23

Вирок Держинського районного суду м. Харкова від 13.08.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120995921>
Ухвала Харківського апеляційного суду від 03.10.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122112497>

92. Справа № 729/1125/23

Вирок Бобровицького районного суду Чернігівської області від 02.09.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121306414>

- 93. Справа № 939/1435/22**
Вирок Бородянського районного суду Київської області від 12.09.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121563993>
Ухвала Київського апеляційного суду від 08.05.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127403028>
- 94. Справа № 748/259/24**
Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 16.09.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121610838>
Апеляційний розгляд призначено на 25.02.2025
- 95. Справа № 638/1305/24**
Вирок Дзержинського районного суду м. Харкова від 11.10.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122241348>
Ухвала Харківського апеляційного суду від 11.03.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125718802>
- 96. Справа № 646/4862/23**
Вирок Червонозаводського районного суду м. Харкова від 16.10.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122340678>
- 97. Справа № 185/12535/23**
Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 11.11.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122971013>
- 98. Справа № 950/3703/23**
Вирок Лебединського районного суду Сумської області від 18.11.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123060677>
Ухвала Сумського апеляційного суду від 24.03.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126102174>
- 99. Справа № 748/2174/24**
Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 29.11.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123386411>
- 100. Справа № 748/3438/24**
Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 27.12.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124093768>

2025 рік

- 101. Справа № 650/2358/23**
Вирок Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 16.01.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124441061> (інформація заборонена для оприлюднення)
- 102. Справа № 185/10275/22**
Вирок Павлоградського районного суду Дніпропетровської області від 16.01.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124518642>
- 103. Справа № 739/772/24**
Вирок Менського районного суду Чернігівської області від 03.02.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124852968> (інформація заборонена для оприлюднення)
- 104. Справа № 366/2305/23**
Вирок Іванківського районного суду Київської області від 30.05.2024 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119382555>
Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 07.04.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126384920>

105. Справа № 485/742/24

Вирок Снігурівського районного суду Миколаївської області від 03.02.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124851030>

106. Справа № 743/262/24

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 03.02.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124852078>

107. Справа № 748/3480/24

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 17.02.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125178086>

Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 24.04.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126852324>

108. Справа № 743/908/24

Вирок Ріпкинського районного суду Чернігівської області від 17.02.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125179842>

109. Справа № 748/4732/24

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 24.02.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125347765>

110. Справа № 650/1462/24

Вирок Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 26.02.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125482420>

111. Справа № 729/861/24

Вирок Бобровицького районного суду Чернігівської області від 24.02.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126077450>

112. Справа № 333/5566/24

Вирок Комунарського районного суду м. Запоріжжя від 26.02.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125791333>

113. Справа № 939/226/23

Вирок Бородянського районного суду Київської області від 13.03.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125798844>

114. Справа № 754/18236/23

Вирок Деснянського районного суду м. Києва від 18.03.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125913241>

Ухвала Київського апеляційного суду від 04.11.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131748995>

115. Справа № 954/266/23

Вирок Нововоронцовського районного суду Херсонської області від 19.03.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125938305>

116. Справа № 761/28971/22

Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 24.03.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126159129>

117. Справа № 761/7615/23

Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 27.03.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126919967>

118. Справа № 766/9711/23

Вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 31.03.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126919967>

[gov.ua/Review/126335900](https://reestr.court.gov.ua/Review/126335900)

119. Справа № 485/167/25

Вирок Снігурівського районного суду Миколаївської області від 07.04.2025 <https://reestr.court.gov.ua/Review/126402305>

120. Справа № 766/12885/23

Вирок Херсонського районного суду Херсонської області від 07.04.2025 <https://reestr.court.gov.ua/Review/126490833>

121. Справа № 485/2098/24

Вирок Снігурівського районного суду Миколаївської області від 08.04.2025 <https://reestr.court.gov.ua/Review/126435594>

122. Справа № 748/4032/24

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 11.04.2025 <https://reestr.court.gov.ua/Review/126524631>

123. Справа № 361/1117/24

Вирок Броварського міськрайонного суду Київської області від 08.04.2025 <https://reestr.court.gov.ua/Review/126870871>

124. Справа № 638/11148/23

Вирок Індустріального районного суду м. Харкова від 16.04.2025 <https://reestr.court.gov.ua/Review/126641897> (інформація заборонена для оприлюднення)

Ухвала Харківського апеляційного суду від 16.06.2025 <https://reestr.court.gov.ua/Review/128125999> (інформація заборонена для оприлюднення)

125. Справа № 485/2061/23

Вирок Снігурівського районного суду Миколаївської області від 28.04.2025 <https://reestr.court.gov.ua/Review/126891635>

126. Справа № 650/1189/24

Вирок Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 02.05.2025 <https://reestr.court.gov.ua/Review/127124241>

127. Справа № 760/21748/24

Вирок Солом'янського районного суду м. Києва від 09.05.2025 <https://reestr.court.gov.ua/Review/127418319>

128. Справа № 363/2119/24

Вирок Вишгородського районного суду Київської області від 15.05.2025 <https://reestr.court.gov.ua/Review/127350687>

129. Справа № 638/8749/23

Вирок Шевченківського районного суду м. Харкова від 15.05.2025 <https://reestr.court.gov.ua/Review/127385113>

130. Справа № 337/4647/24

Вирок Хортицького районного суду м. Запоріжжя від 19.05.2025 <https://reestr.court.gov.ua/Review/127424787>

131. Справа № 748/2577/24

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 22.05.2025 <https://reestr.court.gov.ua/Review/127524899>

132. Справа № 761/25450/24

Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 25.02.2025 <https://reestr.court.gov.ua/Review/127524899>

[Review/125424756](#)

133. Справа № 761/22218/23

Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 08.04.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126473332>

134. Справа № 733/37/24

Вирок Ічнянського районного суду Чернігівської області від 23.05.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127581010>

135. Справа № 370/2058/22

Вирок Макарівського районного суду Київської області від 23.05.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127640506>

136. Справа № 748/5045/24

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 27.05.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127664733> (інформація заборонена для оприлюднення)

137. Справа № 490/9491/23

Вирок Центрального районного суду м. Миколаєва від 02.06.2025 Оскаржено до апеляційного суду <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127796477>

138. Справа № 754/15727/23

Вирок Деснянського районного суду м. Києва від 10.06.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128063971>

139. Справа № 650/3777/24

Вирок Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 11.06.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128058801>

140. Справа № 766/10206/23

Вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 13.06.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128231478>

141. Справа № 370/816/23

Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 19.06.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130564557>

142. Справа № 483/456/24

Вирок Очаківського районного суду Миколаївської області від 02.07.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128564937> (інформація заборонена для оприлюднення)

143. Справа № 748/1793/24

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 07.07.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128645335>

Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 26.02.2026 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134546508>

144. Справа № 370/1757/23

Вирок Макарівського районного суду Київської області від 09.07.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128730523>

145. Справа № 743/319/25

Вирок Ріпкинського районного суду Чернігівської області від 15.07.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128839647>

146. Справа № 335/3484/24

Вирок Вознесенівського районного суду м. Запоріжжя від 22.07.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128839647>

[gov.ua/Review/128998924](https://reyestr.court.gov.ua/Review/128998924)

Ухвала Запорізького апеляційного суду від 25.11.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132166314> (інформація заборонена для оприлюднення)

147. Справа № 522/16342/22

Вирок Пересипського районного суду м. Одеси від 23.07.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129337268>

148. Справа № 754/12142/22

Вирок Деснянського районного суду м. Києва від 23.07.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129050968>

149. Справа № 635/12445/24

Вирок Харківського районного суду Харківської області від 31.07.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129235834> (інформація заборонена для оприлюднення)

150. Справа № 766/648/23

Вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 01.08.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129335344>

151. Справа № 610/2754/24

Вирок Балаклійського районного суду Харківської області від 07.08.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129369419>

152. Справа № 185/3969/23

Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 11.08.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129577274>

153. Справа № 646/5284/25

Вирок Основ'янського районного суду м. Харкова від 12.08.2025 Подано апеляційну скаргу <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129489893>

154. Справа № 644/9444/24

Вирок Індустріального районного суду м. Харкова від 18.08.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129574328>

Ухвала Харківського апеляційного суду від 03.12.2025 Подано касаційну скаргу <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132438652>

155. Справа № 588/376/25

Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 19.08.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129596514> (інформація заборонена для оприлюднення)

156. Справа № 578/264/24

Вирок Зарічного районного суду м. Суми від 17.09.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130295048>

157. Справа № 753/7566/25

Вирок Дарницького районного суду м. Києва від 19.09.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130340359>

158. Справа № 766/6280/24

Вирок Херсонського районного суду від 15.10.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131025810>

Ухвала Херсонського апеляційного суду від 17.03.2026 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134985059>

159. Справа № 588/1952/24

Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 16.10.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134985059>

[gov.ua/Review/131038097](https://court.gov.ua/Review/131038097)

Оскаржено до апеляційного суду

160. Справа № 610/4551/24

Вирок Балаклійського районного суду Харківської області від 20.10.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131092699>

161. Справа № 369/6338/23

Вирок Бородянського районного суду Київської області від 30.10.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131386350>

162. Справа № 729/169/25

Вирок Бобровицького районного суду Чернігівської області від 03.11.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131530169>

163. Справа № 638/18046/24

Вирок Шевченківського районного суду м. Харкова від 03.11.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131448553> (інформація заборонена для оприлюднення)

164. Справа № 748/1511/25

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 05.11.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131529134>

Ухвала Чернігівського апеляційного суду від 16.02.2026 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134074859>

165. Справа № 332/3499/24

Вирок Заводського районного суду м. Запоріжжя від 06.11.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131578573>

166. Справа № 370/399/23

Вирок Макарівського районного суду Київської області від 06.11.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131666261>

167. Справа № 588/811/25

Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 10.11.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131639173>

168. Справа № 333/7817/23

Вирок Комунарського районного суду м. Запоріжжя від 18.11.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132265385>

169. Справа № 766/16458/24

Вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 19.11.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131936153>

170. Справа № 370/731/24

Вирок Макарівського районного суду Київської області від 24.11.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132098033>

171. Справа № 748/1732/25

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 24.11.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131998569>

172. Справа № 619/10509/24

Вирок Дергачівського районного суду Харківської області від 02.12.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132229397>

173. Справа № 185/3990/23

Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 06.12.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132657726>
Ухвала Дніпровського апеляційного суду від 18.02.2026 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134222658>

174. Справа № 485/1155/25

Вирок Снігурівського районного суду Миколаївської області від 10.12.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132478729>
Оскаржено до апеляційного суду

175. Справа № 366/1631/25

Вирок Іванківського районного суду Київської області від 17.12.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132885340>

176. Справа № 610/1715/24

Вирок Балаклійського районного суду Харківської області від 22.12.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132801900>

177. Справа № 485/2099/24

Вирок Снігурівського районного суду Миколаївської області від 23.12.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132835572>

178. Справа № 588/800/24

Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 23.12.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132851617>
Оскаржено до апеляційного суду

179. Справа № 334/9583/24

Вирок Дніпровського районного суду м. Запоріжжя від 26.12.2025 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132974063>

2026 рік

180. Справа № 521/14869/23

Вирок Хаджибейського районного суду м. Одеси від 06.01.2026 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133106441>

181. Справа № 748/1384/25

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 06.01.2026 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133105491>

182. Справа № 636/6739/25

Вирок Холодногірського районного суду м. Харкова від 13.01.2026 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133241932>
Оскаржено до апеляційного суду

183. Справа № 748/1970/25

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 19.01.2026 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133373914>

184. Справа № 650/5532/24

Вирок Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 21.01.2026 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133508420> (інформація заборонена для оприлюднення)

185. Справа № 490/2519/24

Вирок Центрального районного суду м. Миколаєва від 26.01.2026 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133685112>

186. Справа № 766/10363/24

Вирок Херсонського районного суду Херсонської області від 19.02.2026 <https://reestr.court.gov.ua/Review/134189507>

187. Справа № 638/4038/24

Вирок Шевченківського районного суду м. Харкова від 23.02.2026 <https://reestr.court.gov.ua/Review/134295971> (інформація заборонена для оприлюднення)

188. Справа № 644/5405/24

Вирок Індустріального районного суду м. Харкова від 02.03.2026 <https://reestr.court.gov.ua/Review/134516518> (інформація заборонена для оприлюднення)

189. Справа № 337/6022/24

Вирок Хортицького районного суду м. Запоріжжя від 03.03.2026 <https://reestr.court.gov.ua/Review/134489760>

190. Справа № 588/1239/25

Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 05.03.2026 <https://reestr.court.gov.ua/Review/134604985>

191. Справа № 766/9963/24

Вирок Херсонського районного суду Херсонської області від 12.03.2026 <https://reestr.court.gov.ua/Review/134887357>

192. Справа № 766/764/23

Вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 25.03.2026 <https://reestr.court.gov.ua/Review/135227148>